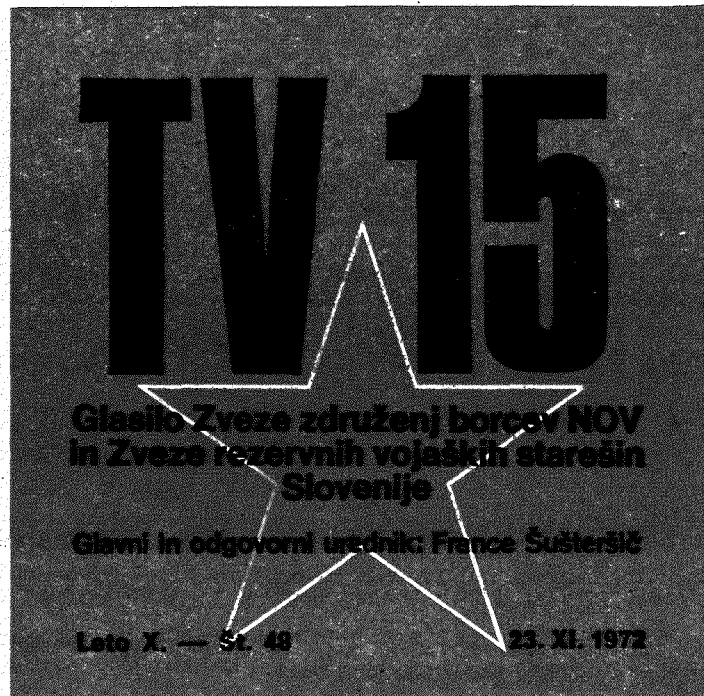

Izvršni odbor AVNOJ, izvoljen na njegovem I. zasedanju: Nurija Pozderac, dr. Ivan Ribar, Pavle Savič (sedijo); Mladen Iveković, V. Masleša, Vlado Zečević, Ivan Milutinović, dr. Simo Milošević in M. Peruničič (stojejo).

NAJ ŽIVI AVNOJSKI DUH!

Vsako leto praznujemo 29. november kot rojstni dan nove Jugoslavije, socialistične federativne republike. Dejanjsko se tega dne spominjamo treh mejnikov, treh odločilnih dogodkov v našem revolucionarnem gibanju in njegovem preraščanju v okvir pravno urejene države.

Dne 26. novembra 1942 — torej pred 30 leti — so se zbrali v Bihacu, takrat največjem osvobojenem mestu v Jugoslaviji, izvoljeni zastopniki ljudstva in vojske, da bi pred vsem svetom razglasili, kaj je že doseglo osvobodilno gibanje v Jugoslaviji in kaj še hoče doseči. Predvsem, da je postalo neuničljiva sila, s katero mora svet računati tako v vojni kot v miru, in tudi, da v Jugoslaviji ne more biti vrnitve v stari družbeni

okrepilo, narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi pa so dosegli mnogo izrednih vojaških uspehov. Predvsem pa je prevladalo spoznanje, da je nadaljnje oklepanje glede ustanovitvečasne vlade nepotrebno in celo škodljivo. Tako smo v Jajcu dobili prvo našo revolucionarno vlado, ki je takoj odločno posegla v dogajanje predvsem glede odnosov do begunske vlade in monarhije. Naslednjih nekaj mesecev smo imeli Jugoslavlani dve vladi, eno doma in eno v Londonu, sredi leta 1944 pa je prišlo do sporazuma Tito-Šubašić. Ta sporazum je bil sicer videti kot nekakšno popuščanje z naše strani, toda kasnejši dogodki so dokazali njegovo koristnost. Z njim smo postali priznana država tudi pri zahodnih zaveznikih.

Vsem članom ZZB NOV in ZRVS Slovenije ter bralcem in naročnikom »TV 15« iskreno čestitamo za 29. november, praznik Socialistične federativne republike Jugoslavije!

REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ODBOR ZRVS SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

red, ki je pripeljal njene narode v strahotno nesrečo. Kot je iz zgodovinskih virov znano, bi bilo lahko že v Bihacu prišlo do ustanovitvečasne vlade. Tako pa je zaradi obzirov do zaveznikov in zlasti zaradi nasprotovanja Kominterne, ki je bila pod velikim Stalinovim vplivom, prišlo le do ustanovitve vrhovnega političnega predstavništva osvobodilnega gibanja, kar je očitno tudi po imenu, ki si ga je to vodstvo izbralo: Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije ali s kraticami po srbohrvaškem naslovu Antifašistično veče narodnog oslobodjenja Jugoslavije, AVNOJ.

Leto in tri dni kasneje, točneje rečeno 29. novembra 1943, je bilo v Jajcu II. zasedanje AVNOJ. Medtem se je osvobodilno gibanje še bolj razmahnilo in

Posebne pomena je zlasti to, da so sklepi I. zasedanja AVNOJ, zlasti pa drugega, odločno in popolnoma odklonili vsakršne načrte in nakane za razdelitev Jugoslavije kljub slabim izkušnjam iz preteklosti, posebno glede nacionalne enakopravnosti. Da bi prišlo do razdelitve Jugoslavije, so želeli tako posamezni krogi takratnih velesil kakor tudi nekateri domači reakcionarji. Tako so slovenski reakcionarji gojili pobožne želje o samostojni Sloveniji v okviru nekakšne srednjeevropske ali podonavske države, srbski pa o nekakšni »veliki Srbiji« brez Slovenije in dela Hrvaške.

Pri ocenjevanju vseh teh načrtov pa velja poudariti zlasti to, da se narodi Jugoslavije prek svojih zastopnikov prostovoljno, sredi najhujše vojne, izrazili svojo željo, da ostanejo v skupni dr-

žavi. Še zdaj, po toliko letih, to dejanje ni izgubila svojega velikega pomena.

Po zmagovitem koncu vojne in po tajnih volitvah se je izkazalo, da je ogromna večina ljudi za socialistično družbeno ureditev, za republiko in za vse drugo, kar je že dolgo pred vojno zahtevala Komunistična partija skupaj z naprednimi množicami. Prav na drugo obletnico II. zasedanja AVNOJ, je bila 29. XI. 1945, v Beogradu uradno proglašena Demokratična federativna Jugoslavija s čimer je bila monarhija dokončno odpravljena.

Življenje teče dalje in v sedemindvajsetih povojnih letih se je pri nas kot tudi drugje po svetu marsikaj spremenilo. Pri nas smo se z mnogimi odrekami in hudimi napori prerinili s položaja nerazvite do srednje razvite države, kar seveda velja za poprečje narodnega dohodka. Spremembe načina življenja pa so povzročile tudi spremembe v mišljenju, in zdaj so naša hotenja pogosto drugačna kot pred leti.

Toda ko vedno znova in znova prebiramo avnojske sklepe in premišljujemo o vsem zapisanem in izrečenem, nikakor ne moremo mimo duha, ki veje iz njih. Kljub spremenjenim razmeram in napredku je ta duh dandanes enako, če ne še bolj pomemben kot nekoč, saj so v njem združeni revolucionarni cilji in splošne človeške vrednote, ki ne bodo nikoli nepomembne.

Prav v zadnjem času smo priče nemajhnega hotenja množice naših ljudi, da odločno korakamo dalje po poteh, ki smo si jih začetli med drugim tudi na dveh zasedanjih AVNOJ še med vojno, pa leta 1945 in 1948, ob sprejetju ustavnih dopolnil, gospodarski reformi in ob številnih drugih važnih sklepih.

Ob težavah, ki nas zadnje čase tarejo, pa vedno znova lahko ugotovimo, da so se pojavile tudi zaradi tega, ker smo dopustili, da je avnojski duh blede. Tako tudi lahko spet spoznamo, da je naša najvažnejša naloga v bližnji prihodnosti uresničevanje avnojevskih načel, seveda na višji ravni, pač v skladu z enim temeljnih zakonov dialektike, ki pravi, da se pojavi ponavljajo, toda vsakič bolj izpopolnjeni.

MILE PAVLIN

SLOVO V DOMU JLA V LJUBLJANI. Novi načelnik generalštaba JLA generalpolkovnik Stane Potočar se je minuli teden poslovil od svojih bivših sodelavcev ter starešin komand in enot ljubljanske armadne oblasti, ki jim je do nedavnega poveljeval. Poleg njega vidimo novega komandanta ljubljanske armadne oblasti generalpolkovnika Franca Tavčarja-Roka. Foto: S. Krševan

OBVESTILO

Zaradi praznika republike »TV 15« prihodnji teden ne bo izšel; naslednja številka izide šele 7. decembra, torej čez dva tedna.

UREDNIŠTVO

besede in dejanja

NE SMEMO DOVOLITI

Moramo priznati, da naša kadrovska politika ni bila v redu; treba jo je postaviti na nove temelje. Do kadrov je treba zavzeti drugačen odnos. Ne smemo dovoliti, da bi se razne funkcije delile po prijateljskih vezah in da bi se vrtele v krogu samo eni in isti ljudje. To je treba reševati drugače.

Iz pogovora predsednika Tita z novinarji
»Nove Makedonije«

TEHNOKRATSKE TEŽNJE NISO DALEČ OD SEPARATIZMA

Določena oblika tehnokratizma se je pokazala tudi v Sloveniji. CK ZK Slovenije

je dosegel velik uspeh, da je to obravnaval in obsodil razne tehnokratske in birokratske težnje, pri čemer je bil enoten. Tehnokratske težnje niso daleč od separatizma in so prav zato kot pojav zelo nevarne. Takšno politiko ZK Slovenije in afirmacijo njene vodilne vloge je sprejela velika večina delovnih ljudi te republike.

Iz pogovora predsednika Tita z novinarji
»Nove Makedonije«

SPODBUJANJE MALOMEŠČANSKEGA NEOKUSA

V »Ciku«, »Startu«, serijah o Jamesu Bondu, banalnih show-programih, v raznih igrah, ki ponujajo milijonske vsote brez dela, znanja in boja, v reklamnih

akcijah, ki spodbujajo gizdalinske brepenjenja po brezplačnih potovanjih na Havaje in druge eksotične otoke, je toliko objektivnih in pogosto zavestnih prizadevanj, da bi mladega človeka odtrgali od življenja in življenjskih problemov, kakor tudi spodbujanja malomeščanskega neokusa in krivih predstav mladine o sebi in svoji družbeni vlogi.

Komunist — 17. XI. 1972

MASTEN ZASLUŽEK

Generalni direktor največje delovne organizacije »Silike« v Gostivarju je navedel primer, kako strokovnjaki oškodujejo delovne organizacije.

Gre za komisijo strokovnjakov, ki je prevzela zgradbo restavracije družbene prehrane v tej tovarni. Deset članov komisije je opravilo to delo v nepolnih 60

minutah, a vsakemu so iz blagajne izplačali 900 dinarjev! To je zneslo okoli 10.000 dinarjev. Vsi ti strokovnjaki so opravili to delo v rednem delovnem času.

Borba — 18. XI. 1972

bonboni
VISOKI
vodijo
v kvaliteti

Evropa za eno mizo

Prepričljiva zmaga zahodnonemškega kanclerja Willyja Brandta na pravkar minulih sedmih povojnih parlamentarnih volitvah v ZR Nemčiji ni pomembna zgolj za nadaljnji sproščeni razvoj te evropske gospodarske sile, ampak tudi za nadaljnje sporazumevanje in odstranjevanje kamnov spotike v vsej Evropi. Čedalje bliže je namreč dan, ko bo Evropa sedla za skupno mizo in se na konferenci o varnosti ter sodelovanju dogovorila za mirnejše oblike medsebojne sožitja.

Vprašanje je, če bi do tega lahko prišlo tako kmalu in tako brez zapletov, če Willy Brandt ne bi zmagal in če bi za nadaljnja štiri leta zavladovala ZR Nemčiji konzervativna opozicija Rainerja Barzela ter Franza Josefa Straussa. Oba voditelja zahodnonemških nazadnjaških krogov sta v predvolilnem času namreč kaj rada poudarjala »nemško veličino« in »ponos«, tako navznoter kot v odnosih z zunanjim svetom. Zmaga krščansko demokratske in krščansko socialne unije bi za Evropo torej pomenila korak nazaj v njenem dogovarjanju.

Toda na srečo je zmagala Brandtova levoliberalna koalicija socialistov in liberalcev. Tolikšne zmage ni skorajda nihče pričakoval: prvič v zgodovini ZR Nemčije so socialisti sami, brez pomoči liberalcev, dosegli več volilnih glasov in več poslanskih mest v parlamentu kot opozicija. Brandtova stranka ima zdaj v parlamentu osem sedežev več kot opozicija, poleg tega pa ji daje izdatno podporo še 40 liberalnih poslancev. Poslej torej ne bo več nevarnosti, da bi opozicija lahko kdaj znova ogrožala napredno politiko levoliberalne vlade, kot se je to pogosto dogajalo doslej.

Brandt je že obljubil, da bo takoj po zmagi dokončno podpisal splošni sporazum, ki sta ga predstavnikoma obeh Nemčij, Bahr in Kohl, sklenila pred volitvami in ki odstranjuje nesoglasja med obema nemškima državama. Pričakovati je, da bo kancler, ki je za svoje miroljubne pobude dobil lani celo Nobelovo nagrado za mir, pomembno pripomogel k nadaljnjemu popuščanju na-

petosti med evropskim Vzhodom in Zahodom.

To pa je tisto, zaradi česar je vsa Evropa s tolikšno pozornostjo spremljala potek zahodnonemških parlamentarnih volitev. Na bližnjem pripravljanim sestanku za evropsko konferenco o varnosti in sodelovanju v finskem glavnom mestu Helsinkih bo Brandtova levoliberalna vlada ugoden sogovornik, ki bo pripravljen razumeti nove evropske realnosti.

Za evropsko konferenco, na kateri bosta poleg evropskih držav sodelovali še Kanada in ZDA, je čedalje več zanimanja. Ni ga malone državniškega srečanja, na katerem ne bi načeli tudi tega vprašanja. Socialistični tabor je svoja stališča do evropske konference oblikoval med drugim v sporočilu po nedavnem srečanju med bolgarskim voditeljem Todorom Živkovom in sovjetskimi voditelji: SZ in druge socialistične države so mnenja, da je čas za konferenco dozor, in da jo velja čim prej sklicati. Tega mnenja smo tudi mi. Naša država se je že od vsega začetka zavzemala za takšno konferenco, na kateri bi bilo enakopravno slišati glas vseh evropskih držav, malih in velikih. Mi pa imamo v tem pogledu še poseben položaj: smo edina evropska neuvrščena država, v določenem pogledu zastopamo interese tako imenovanega »tretjega sveta« (ki se boji, da bi ga evropsko dogovarjanje lahko obšlo), poleg tega pa smo tudi sredozemska država (in se zato zavzemamo, da bi evropsko varnost povezali z varnostjo v Sredozemlju, kjer zdaj tli sila nevarno žarišče krize; po našem mnenju evropske varnosti ni moč ločeno obravnavati od sredozemske, saj je Evropa življenjsko vezana na Sredozemlje, tako v političnem kot gospodarskem pogledu).

Brandtova zmaga na volitvah pomeni za evropsko konferenco veliko spodbudo. Očitno je prepričanje v to, da mora Evropa naposled le sesti za skupno mizo, premagalo stara evropska nasprotja.

Poglobitev sodelovanja

Od nedelje naprej se do konca tega meseca mudi predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić na obisku v dveh prijateljskih državah, Turčiji in Iranu. V Turčiji se bo mudil od 24. novembra in se v tem času srečal s predsednikom turške vlade Feritom Melonom, sprejel pa ga bo tudi predsednik turške republike Cevdet Sunay. Po razgovorih in ogledu kulturnih znamenitosti v Turčiji bo Bijedić odpotoval v Iran, kjer se bo pogovarjal s predsednikom vlade Hoveido, sprejel pa ga bo tudi perzijski šah Reza Pahlavi.

Gre za nadaljevanje dolgoletnih prijateljskih političnih stikov med Jugoslavijo in obema azijskima državama. Turški premier Demirel je Jugoslavijo obiskal pred dvema letoma, zadnje perzijsko-jugoslovansko srečanje pa je bilo lani, ko se je predsednik Tito udeležil velikih proslav dvatisočletnice perzijskega cesarstva v Perzepolisu in se tam srečal s cesarjem Pahlavijem. Med obe-

ma državnikoma obstajajo zelo pristrčni stiki, ki napovedujejo široke možnosti za večje gospodarsko sodelovanje med Jugoslavijo in Iranom.

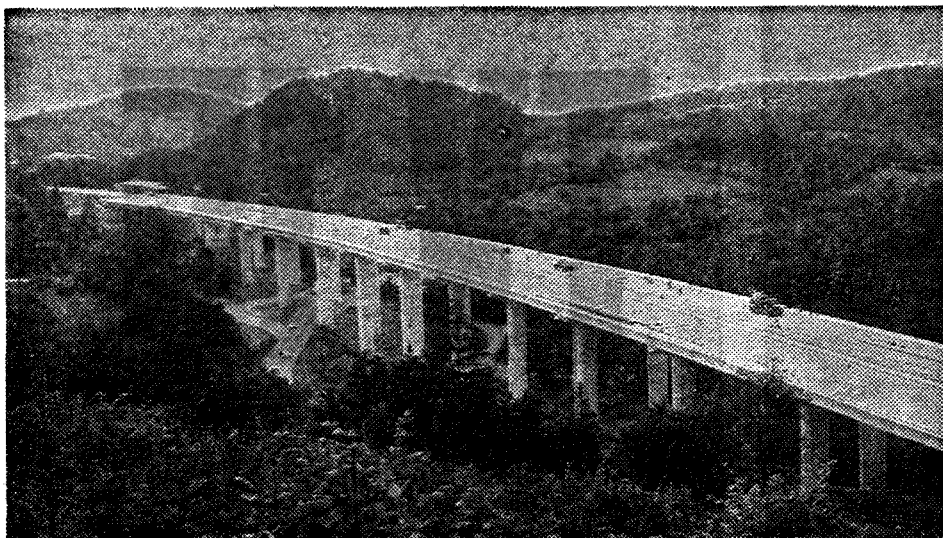
Pred Bijedićevim obiskom v Turčiji in Iranu je bilo tako z naše kot z njihove strani večkrat poudarjeno, da v medsebojnih odnosih ni nikakršnih neršenih ali odprtih vprašanj, ki bi lahko ovirala nadaljnji razvoj sodelovanja. Glavni poudarek Bijedićevega obiska bo torej na tem, da že dokaj dobro politično sodelovanje postavi tudi na trdnjše gospodarske temelje, ki so bili doslej prejkone skromni. Tako Turčija kot Iran se nam ponujata kot zanimivo tržišče, ki bi se lahko v marsičem dopolnjevalo z našim.

Turčija je za nas zanimiva tudi z drugih vidikov. Ker je sredozemska država, bi lahko z njo našli skupni jezik tudi v številnih točkah mirnega dogovarjanja v sredozemskem bazenu. Turški narod je v preteklosti občutno posegel v našo zgodovino, in tu se odpirajo številne možnosti za medsebojno kulturno sodelovanje. Poleg tega živi v mejah naše države tudi dokaj močna turška manjšina, ki uživa vse narodnostne pravice, obenem pa je kulturno vezana na svojo matično državo, Turčijo. Zato ni izključeno, da bo Bijedić med obiskom v Turčiji poleg gospodarskih sklenil še vrsto kulturnih sporazumov za nadaljnje sodelovanje med obema državama.

Iran je po številnih notranje gospodarskih ukrepih, ki jih je sprožil cesar Reza Pahlavi, dosegel v svetu zadnji čas pomembnega ugleda, saj se je učvrstil in začel segati na mednarodna tržišča. Še posebej je za svet pomembna perzijska nafta: Iran je eden izmed največjih proizvajalcev tega »črnega zlata«. Z naftnim bogastvom pa se je okrepilo tudi kmetijstvo in druge gospodarske veje. Tudi v tem pogledu Jugoslavija in Iran še nista izkoristila vseh možnosti za medsebojno sodelovanje, kar bo zdaj skušal Bijedićev obisk popraviti.

Obisk sodi tudi v sklop naših prizadevanj po mirnem sožitju z vsemi državami, ne glede na njihov notranji razvoj.

KOMENTATOR

Med velike dosežke zadnjih let v Sloveniji sodi tudi avtomobilska cesta Vrhnik—Postojna, ki zdaj dobiva končno podobo. Na sliki: viadukt pri Ravbarkomandi

dogodki tedna

● Predsedstvo SFRJ je na svoji seji na Brionih razpravljalo o neonacistični protislovenski gonji na Koroškem ob poskusu avstrijske vlade, da uvede dvojezične oznake krajev na področjih, kjer živijo Slovenci. S tem v zvezi je predsedstvo odobrilo vse dosedanje ukrepe, ki so jih podvzeli za obrambo manjšine na avstrijskem Koroškem. Predstavniki koroških Slovencev so medtem na avstrijski televiziji prikazali stališče manjšine in izjavili, da ne bodo sodelovali v organih, v katerih so prisotni pripadniki Heimata.

● Komisija CK ZK Slovenije za vprašanja mednarodnih odnosov je razpravljala o vprašanjih v zvezi s slovenskimi narodnostnimi skupnostmi na Koroškem, v Italiji in v Porabju. Komisija je sklenila sestaviti globalen program za to delo, pa tudi akcijski načrt za konkretne pobude ter bolj sistematično in vsestransko spremljanje teh vprašanj kot doslej.

● Na sestanku, ki ga je imel predsednik ZIS Džemal Bijedić s predsedniki republikanskih in pokrajinskih izvršnih svetov, so izrazili soglasje vseh republikanskih, pokrajinskih in zveznega izvršnega sveta za dosledno izvajanje vseh sprejetih sklepov za odstranjevanje nelikvidnosti in nekritične potrošnje. Na sestanku so se dogovorili tudi o programu dejavnosti za odstranitev nelikvidnosti in nekritične potrošnje. Sklenjeno je bilo, da se v republikah in pokrajinah takoj prične z izdelavo bilance sredstev in obveznosti in sanacijskih programov za tiste delovne organizacije, katerim je treba pomagati pri kritju izgub.

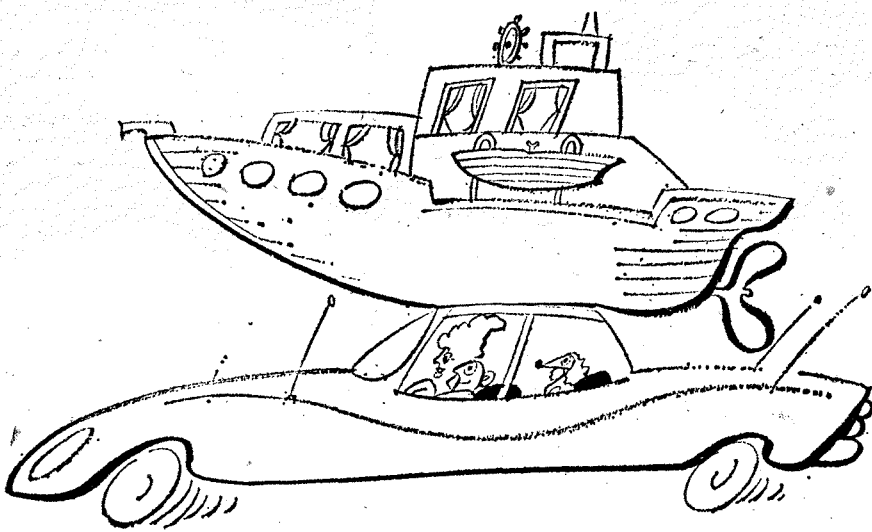
● Generalna skupščina OZN je zahtevala od varnostnega sveta, naj nujno prouči položaj v Južni Afriki, z namenom, da bi uvedli ustrezne sankcije in s tem napravili konec rasistični politiki. Resolucijo so sprejeli s sto proti štirim glasovom, medtem ko so se predstavniki 21 držav vzdržali. Proti so bile Južna Afrika, Portugalska, Velika Britanija in ZDA. Generalna skupščina je tudi soglasno sprejela sklep, da se na vsem svetu začne 10. decembra 1973 »desetletje boja proti rasizmu in rasni diskriminaciji«.

● Generalna skupščina OZN je sprejela resolucijo, ki poziva portugalsko vlado, naj se začne z afriškimi osvobodilnimi gibanji pogajati za neodvisnost Mozambika, Angole, Gvineje—Bissaua in Cap Verde in med drugim zahteva, da Portugalska umakne svoje čete z vsega afriškega ozemlja. Premier portugalske vlade Marcello Caetano pa je izjavil, da se Portugalska nikoli ne bo pogajala z osvobodilnimi gibanji, ki zahtevajo neodvisnost omenjenih ozemelj.

● Zunanje-politična odbora zvezne skupščine sta razpravljala o pripravah in politiki SFRJ pred bližnjimi večstranskimi pogovori, na katerih naj bi pripravili evropsko konferenco o sodelovanju in varnosti. Uvodno razlago je imel vršilec dolžnosti zveznega sekretarja za zunanje zadeve Jakša Petrić. Poudaril je, da je temeljno izhodišče Jugoslavije pri obravnavanju evropskih procesov tisto, ki izvira iz interesov socialistične, neuvrščene, samoupravne države, katere življenjski interesi so povezani z interesi tistih sil v Evropi in svetu, ki se zavzemajo za neodvisnost, enakopravnost v mednarodnem sodelovanju, mir in socializem.

● Na sestanku devetih zunanjih ministrov EGS, ki je bil 20. in 21. novembra v Haagu, so razpravljali tudi o miroljubni rešitvi krize na Bližnjem vzhodu. Kaže, da je vse večji interes članic zahodnoevropske gospodarske skupnosti, da bi krizo čimprej razrešili.

VSAK TEDEN ENA...

»Lahko sva brez skrbi, draga žena, saj nimava nepremičnin...«

Odločno podpiramo tovariša Tita

Španski borci smo z navdušenjem sprejeli pismo maršala Tita, ki govori o napakah v naši družbi in o ukrepih, ki so potrebni, da bi jih odpravili, ter o vzrokih za te napake. Seja odbora naše sekcije pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, ki je bila minuli teden, je potekala predvsem v duhu pisma. Razumljivo je bil naš sklep, da tovariša Tita v njegovih prizadevanjih povsem podpremo in se skupaj z njim trudimo za uresničevanje načel, za katera smo se vse življenje bojevali.

Že v času med obema vojnama smo španski borci spoznali in na svoji koži občutili vso krivico takratnega družbenega reda in nevarnost, ki je idejam velikega Oktobra pretela od nazadnjaških sil v svetu. Misli Marxa, Engelsa in Lenina, ki so jim kmetje in delavci na petini zemeljske oble pribojevali oblast in takoj zatem zavrnili intervencijske sile svetovne reakcije, so nezadržno osvajaše srca in razum ponižanih in zatiranih ljudi vseh celin. Razumljivo je, da se vse, kar je po zgodovinski nujni obsojeno na propad, z vsemi silami bojuje za svoj obstanek, in tako so se tudi nazadnjaške sile združile za obrambo svojih koristi ter zbrale svojo udarno moč v obliki fašizma. Tako smo se na bojnih poljanah Španije med množico domačinov in naprednih ljudi vseh dežel znašli tudi mi, Jugoslovani, trdno odločeni, da se proti mednarodnemu nazadnjstvu bojujemo kot pripadniki mednarodnih naprednih sil.

Čeprav je fašizem slavil zmago, je bila moralna zmaga naša. Množice mirnih, svobodoljubnih ljudi, ki so verjeli v možnost sožitja med silami napredka in nazadnjstva, so spoznale svojo zmožnost, na katero so komunisti nenehno opozarjali. Namreč da je sicer zmaga naprednih sil nujnost, toda ne pride sama po sebi, ampak se je treba zanjo bojevati. Prav španska vojna je bila le uvod, nekakšna generalka za pohod fašizma v II. svetovni vojni. Množice ljudi so tudi spoznale, da je za zmago potrebna enotnost naprednih sil.

Pri nas so pomenile veliko vrednost izkušnje španskih borcev, ki so jih ti koristno uporabili v osvobodilni vojni. Naš tovariš in voditelj Partije, tovariš Tito je že leta 1938 v Parizu predvidel dogodke, ki so sledili. Zato je španskim borcem svetoval, naj po končani vojni v Španiji izkoristijo vse možnosti za vrnitev v domovino, kjer bodo v hudih dneh zelo potrebni prav zaradi svojih izkušenj. Večina španskih borcev je tako tudi naredila in večina so bili med prvi-

mi organizatorji osvobodilne vojne, kasneje pa na raznih odgovornih mestih. Drugi, ki se niso mogli vrniti, pa so se vključili v odporiška gibanja drugod po svetu. Tudi kasneje, v letih obnove in velikih odločitvah, pa vse do današnjih dni smo bili nekdanji španski borci zagovorniki in podporniki politike Centralnega komiteja in tovariša Tita, zato tudi leta 1948 nismo podvomili v pravilnost naših sklepov. Kasneje smo sprejeli samoupravno politiko socializma kot najbolj humano obliko sožitja.

Zavedamo se naše narodnostne pripadnosti in ponosni smo nanjo, zavedamo pa se tudi, da je bil v preteklosti nacionalizem kriv za mnoge hude reči. Zato smo bili borci mednarodnih brigad internacionalisti. Naša brzojavka tovarišu Titu ob obračunu s šovinizmom v naši deželi je bila iskren izraz našega prepričanja. Vzporedno z nacionalizmom, šovinizmom in protisamoupravnimi stališči pa se je pri nas dobral čas razraščala tudi vrsta napak, ki so že v človekovi naravi. Obrzda jih lahko le človekova humanost, razredna in socialistična zavest. Malomeščanstvo, neupravičeno bogatenje, narodnostno in družbeno razlikovanje, birokratizem, tehnokratizem in vrsta podobnih napak,

Invalidski dodatek je znatno zvišan

Priprave na skupščino republiškega odbora ZZB NOV Slovenije so se že začele. Zato je tudi komisija vojaških vojnih invalidov pri tem odboru na seji 17. novembra obravnavala osnutek poročila o svojem delu v času med III. in IV. skupščino. Razdobje štirih let, ki v tem času mineva, je odraz vsestranske razgibane dejavnosti vojaških vojnih invalidov, je pa tudi precej bogato z doseženimi uspehi. Zato so na seji vsemu temu odredili v poročilu primerno obliko in mesto ter celotno poročilo sistematično uredili.

Ker je le nekaj dni pred to sejo skupščina SRS sprejela zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih, je nato stekla beseda tudi o novosti tega zakona.

Za tiste invalidske upravičence, ki razen invalidnine nimajo nobenih dohodkov, je invalidski dodatek zvišan na 680 dinarjev mesečno. Za upravičence, ki imajo manjše redne dohodke, pa bo ta dodatek enak razliki med deležen dohodkov, ki bremenijo upravičence, in mejnim zneskom najnižjih pokojninskih

ki s socializmom nimajo nič skupnega, je postajala vsakdanja zadeva v življenju in delu znatnega števila ljudi. Pri vsem tem pa smo pozabljali, da je bil sovražnik sicer poražen, ne pa uničen in da njegovi ostanki tako doma kot na tujem neprestano prežijo na priložnost, da bi se lahko vrnili v prejšnje stanje. Prav zaradi tega ti ljudje uporabljajo vsako našo napako kot orožje proti nam ter ponujajo svoje rešitve, na videz zelo pravične in dobre, v bistvu pa zahrbtnje in slabe.

Centralni komite na svojih sejah in tovariš Tito v svojih govorih sta nešteto-krat opozarjala na tako stanje. Pozi-

Ijubljanska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

vala sta k redu in disciplini, toda ob poplavi besedi, ki so sledile je — pogosto tudi namerno — ostalo le pri besedah, seveda ob brezbriznosti nas vseh, kljub upanju velike večine delovnih ljudi. Zato je nujno in prav, da je tovariš Tito s svojim pismom končal tednu, odločna in kratka: Kot vedno razdobje besed. Zatorej je naša misel, ki smo jo izrekli na seji v preteklem tednu, odločna in kratka: Kot vedno v odločilnih trenutkih, tudi zdaj tovarišu Titu obljublamo, da ga bomo podpirali, kolikor je v naši moči.

Odbor sekcije španskih borcev
pri RO ZZB NOV Slovenije

prejemkov — znižanim za 23 odstotka — to je 523,60 din mesečno.

Spričo te ugotovitve ne gre prezreti, da pripada upravičencem zvišani invalidski dodatek že s 1. septembrom letos. Na seji so še posebej ugotovili, da je republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo Skupščine RS že pripravil vse potrebno, da bodo razlike izplačane čimprej, verjetno že z rednim nakazilom dodatka za december 1972, če ne vsem, vsaj tistim upravičencem, ki prejema dodatek v polnem znesku. Pri teh znaša razlika mesečno 157 dinarjev in zato bodo za štiri mesece prejeli 628 dinarjev več kot sicer. V letu 1973 bo znesek najvišjih pokojninskih prejemkov zvišan in temu primerno bo zvišan tudi invalidski dodatek.

Člani komisije so predvsem ugodno ocenili novost v zakonu, da je invalidski dodatek enak mejnemu znesku najnižjih pokojninskih prejemkov. Zato se bo hkrati z zviševanjem teh prejemkov zviševal tudi invalidski dodatek, kar pomeni res sistematično ureditev tega vprašanja.

Ker so z novim zakonom zvišani tudi cenzusi, velja še posebej opozoriti tiste invalidske upravičence, ki jih je prizadejal odlok o usklajitvi invalidskega dodatka z dviganjem poprečnih življenjskih stroškov, s čimer se je v januarju 1972 invalidski dodatek zvišal za 13,8 odstotkov, a cenzusi so ostali nespremenjeni. Zaradi tega se je takrat število prejemnikov invalidskega dodatka v Sloveniji znižalo od 8105 na 7566. Z zvišanjem cenzusov pa bo verjetno marsikateri od tistih 539 upravičencev, ki so letos v začetku leta izgubili pravico do dodatka, to pravico ponovno pridobil. Zato naj tem in tudi morebitnim novim prijavitnikom velja še posebej tole opozorilo:

Če se vložijo nova zahteva za priznanje invalidskega dodatka v treh mesecih po uveljavitvi tega zakona, gre pra-

vica do dodatka od 1. septembra 1972, če pa se vložijo nova zahteva pozneje, gre pravice do tega dodatka od 1. dne prihodnjega meseca, ko je bila zahteva vložena.

Ob vseh teh ugotovitvah pa so na seji menili, da je katastrski dohodek pri oadnlučju cenzusa za invalide-kmete postal krivičen. Večina teh je ostarelih, na kmetijah pa so ostali sami ter zaradi bolezni in starosti oslabei ne morejo več doseči predvidenega katastrskega dohodka. Zato bo to določilo v prihodnje treba prilagoditi dejanskemu stanju. Urediti pa bo treba tudi sistematsko prilaganje in dvigovanje cenzusov.

Ker bo po najnovejših informacijah zvezna skupščina v prve dni decembra obravnavala in verjetno tudi sprejela novi zakon o vojaških invalidih, so se na seji pogovorili tudi o vsebini tega zakona.

V. M.

PRIPRAVE NA VII. KONGRES ZZB NOVJ

V Beogradu je danes seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV. Na njej razpravljajo o pripravah na VII. kongres ter o njegovem delovnem programu. Obravnavajo pa tudi poročilo o delu predsedstva in komisij med 5. in 7. sejo zveznega odbora ter predlog proračuna za leto 1973. Na dnevnem redu te seje so dalje še poročila o obisku delegacije ZZB NOV v SZ, o sestanku bivših vojnih ujetnikov v Avstriji, o zasedanju mednarodnega komiteja taborišča Mauthausen, kakor tudi informacije o gradnji spominskega kompleksa na Tjentištu in o aktivnosti članov ZZB pri izvajanju manevrov »Svoboda 1971«.

Obširnejše poročilo o tej seji bomo priobčili v prihodnji številki našega lista.

Seja predsedstva RO ZZB NOV Hrvatske

Seja predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske, ki je bila v Zagrebu 17. novembra, so prisostvovali tudi člani sveta za borčevske in invalidske zadeve ter komisija Sabora SRH za proučevanje problemov udeležencev NOV in VVI. Na tej seji so razpravljali o izvajanju pisma v okviru borčevskega in invalidskega varstva.

Ugotavljali so, da mnogi udeleženci NOB še niso dosegli pravice do statusa borca. Ob tej ugotovitvi so ponovili svoja stališča, da mora biti varstvo borcev urejeno enotno za vso državo, so pa nekatere zadeve borcev, ki bi jih lahko uredili z republiškimi predpisi. Sem sodi zagotovitev pravic ženskam in mladincem — udeležencem NOV, udeležencem prekomorskih brigad, pripadnikom tujih odporiških gibanj idr. Menili so tudi, da morajo borčevske organizacije po občinah proučiti vse oblike varstva borcev (ureditev stanovanjskih zadev, priznanja statusa borca, evidenco priznavalnih itd.), ne v smislu neke trenutne kampanje ali omejevanja pravic borcem, pač pa v interesu enotnosti organizacije borcev in njene politične dejavnosti pri izvajanju pisma pred-

sednika Tita in izvršnega biroja ZKJ ter sklepov njegove 36. seje. Naglasili so, da je treba pohiteti z ustanovitvijo republiškega sklada solidarnosti za urejanje stanovanjskih zadev borcev.

Na seji so se pogovorili tudi o načrtu zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter o pripravah na 4. skupščino ZZB NOV Hrvatske.

PRIDITE NA SUHOR

Dne 26. novembra letos bo minilo 30 let, odkar je bila uničena belogardistična postojanka na Suhorju pri Metliki. V tej akciji so sodelovale slovenske in hrvatske partizanske enote. Zaradi pomembnosti te zmage si je občina Metlika izbrala 26. november za občinski praznik. Letos ga bodo praznovali še posebno slovesno, in sicer prav na Suhorju, kjer bo v nedeljo, 26. 11. veliko ljudsko zborovanje z začetkom ob 11. uri.

Skupščina občine Metlika pričakuje, da se bo zborovanja udeležilo mnogo ljudi ne samo iz metliške, temveč tudi iz drugih občin.

občanova beležnica

Mesarji

Napisal bom tako, kot mi je pravil znaneec. Če je kdo že slišal ali bral v malo drugačni verziji, nič ne de: vse je iz istega vira.

Bilo je pred kratkim v eni izmed ljubljanskih trgovin, kjer prodajajo meso. V dopoldanskih urah.

Pred mesarskim pultom je bila vrsta: poprečno oblečene gospodinjke, bolj oblečene gospe in nekaj moških, ki so jih najbrž poslale na trg žene. Med njimi je bila tudi drobna ženica v ponošeni temni obleki, ki je čemela za hrbtno lepo oblečene starejše gospe, kot bi hotela biti nevidna. V eni roki je držala cekar, v drugi pa mošnjiček stare sorte, ki rabi ponavadi za drobiž.

Za mesarsko klado se je sukal zalit mesar in vihtel mesarico. Z vajeno roko je odsekal temu več, drugemu manj, temu zrezek, onemu krač, kot je kdo naročil. Vrsta se je počasi krajšala, vmes je ropotala avtomatična blagajna, denar se je stekal v predalčke.

Gospa pred drobno ženico v ponošeni obleki se je izmed vseh dosedanjih strank najdlje zadržala pri pultu.

»Tri kile teletine. Tamle odrežite!«

»Še kaj, gospa?«

»Dve kili svinine, za zrezke.«

»Še kaj, gospa?«

»Tistole ogrsko salamo.«

»Še kaj, gospa?«

In tako dalje: gospa in spet gospa, torba je postajala težka. Kljuka na avtomatični blagajni se je zavrtela: dvaintrideset tisoč dinarjev.

Nato pride na vrsto ženica v ponošeni obleki. Mesar za pultom jo nezaupno gleda, toliko da ji ne reče, da si želi boljših strank.

»Četrto kile kosti, prosim.«

Vrsta za ženico je utihnila. Četrto kile kosti... Kosti kupuje tisti, ki nima za meso in si lahko privoščijo samo juho. Mesar za pultom pa se je nejevoljno mrščil. Z rezkim udarcem preseka debelo kost in vrže odsekani košček na tehtnico, nato pove ceno.

Ženica pobrskala po mošnjičku, seže v žep, potem spet pogleda v mošnjiček... joj, sama ne ve, kaj bi, kam bi se dala, kaj bi storila...

»Manjka mi štirideset dinarjev...«

Mesar za pultom zraste, obraz se mu stemni, oči zablikaajo, kot bi imel pred seboj zločinko.

»Kaj pa hodite po meso, če nimate denarja!« In že vzame tiste borne kosti, tedaj pa...

»Čakajte!« vikne nekdo v vrsti. Ob odločnem moškem glasu se mesarju obraz čudno podaljša.

»Dajte ji tiste kosti in še četrto kile mesa povrhu. Jaz plačam.« veli neznanec.

Nato šepetanje in mrmranje v vrsti: da fih ni sram, teh mesarjev; zaradi štirideset par jo je nahrulil, revo, petičnim pa streže kakor avtomat.

Ženici je nerodno, ne ve, kako bi se zahvalila.

Ko to pišem, mi je ob misli na tovariša (da, tovariša), ki je ženici plačal kosti in četrto kile mesa, toplo pri srcu: še so med nami ljudje, tovariši. Grenko pa mi postane, ko pomislim, da imamo med dobrimi ljudmi tudi precej brezčutnih mesarjev — ne samo po mesnicah, temveč tudi drugod — katerih miselni razvoj je v nepojmljivem nasprotju s socialistično preobrazbo.

In še to: bralci naj mi ne zamerijo, če sem v tem zapisu večkrat uporabil besedo gospa, ko smo vendar že pred tridesetimi leti zamenjali gospoda in gospo s tovaršim in tovarišico. Uporabil sem jo zato, ker tako je, ker gospe in gospodje so, oziroma bi hoteli biti in ostati... če jim bomo pustili.

FRANCE SUSTERSIČ

MARIBOR

VSE ZA IZPOLNITEV NALOG IZ PISMA

Občinski odbor ZRVS Maribor je bil med prvimi, kjer so razpravljali o pismu tovariša Tita in izvršnega biroja ZKJ. S tem v zvezi so govorili tudi o nalogah in odgovornosti rezervnih starešin. Da bi v pismu zastavljene naloge izpolnili v kar največji meri, so pri občinskem odboru ZRVS osnovali 11-članski aktiv ZK, za sekretarja pa imenovali NEDELJKA RADJENOVICA.

V okviru tega aktivna bodo člani skrbeli ne le za tesno povezavo z občinskim komitejem ZKS Maribor, ampak tudi za izpolnjevanje nalog organizacije ZRVS, zlasti glede ideološkega in političnega poglobljanja; tovrstno dejavnost bodo izvajali prek občinskega odbora ZRVS na krajevne organizacije ZRVS. Na prvi seji so že sprejeli program dela, izdelali sklepe in jih posredovali vsem krajevnim organizacijam ZRVS. Ob tem so ugotovili, da na terenu prihaja do izraza medsebojno sodelovanje, zlasti med odbori SLO, mladino in organizacijami ZRVS. Prav gotovo, da imajo pri tem določene zasluge krajevne organizacije ZRVS. Ne smemo namreč pozabiti, da je na območju občine Maribor vključenih v družbenopolitične organizacije precej članov ZRVS, nekateri pa so celo predsedniki ali tajniki v teh organizacijah.

Hkrati bo treba seveda opraviti analizo tistih rezervnih starešin, ki še vedno niso vključeni v organizacijo ZRVS, bodisi zaradi tega, ker so svoj čas izstopili, so v tujini, bolni, ali pa da niso delavni. Take primere bodo razčistili v krajevnih organizacijah v najkrajšem času.

Na nedavni razširjeni seji občinskega odbora so sklenili, da zaradi uspešnejšega izvajanja vojaškega strokovnega pouka, sodelovanja pri obrambnih pripravah tam, kjer posamezni rezervni starešina dela, in pa sploh zaradi izpolnjevanja nalog splošnega ljudskega odpora v nekaterih delovnih organizacijah ustanovijo aktivne ZRVS. Tako so take aktivne ustanovili v Kosačkih, Metalni, TAM, Aeroklubu, Bolnišnici, MTT, Zlatorogu, Primatu, Livarni, Intesu, Elektrokovini, Tovarni umetnih brusov, pri okrožnem, občinskem in gospodarskem sodišču Maribor, tovarni dušika. Člani omenjenih aktivov bodo sicer pri delu samostojni, vendar bodo še naprej povezani z matično organizacijo RVS.

Nato so precej razpravljali o informativno-propagandni dejavnosti v organizaciji ZRVS in ustanovili komisijo, ki bo skrbela, da bo o dejavnosti tega odbora, vključno s krajevnimi organizacijami, in sploh o pripravah na SLO, o družbeni samozastiti in podobnih vprašanjih prek Večera, Dela, Radia Maribor in tovarniških časopisov seznanjen čim širši krog ljudi.

D. MIKLAVEC

RAVNE

REZERVNI VOJAŠKI STAREŠINE OB TITOVEM PISMU

Na Ravnah so se sestali člani občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin ter razpravljali o tekoči problematiki in nalogah zveze rezervnih vojaških starešin, ki izhajajo iz pisma tovariša Tita.

Med drugim so se dogovorili tudi o izvedbi teme »Konkretna oblika splošnega ljudskega odpora v občini«. Nadalje so razpravljali o sklepih in smernicah za bodoče delo, ki so bili sprejeti na seji republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin dne 30. oktobra.

Tako so sklenili, da bodo v prihodnjih dneh sklicali odbore posameznih krajevnih

zdrženj ter člane posameznih komisij. Teh sestankov se bo udeležil tudi sekretar občinske konference Zveze komunistov. Pogovorili se bodo o izpolnjevanju nalog v zvezi s pismom Tita ter določili konkretne naloge posameznih krajevnih zdrženj rezervnih vojaških starešin v zvezi z izvajanjem smernic pisma tov. Tita.

Bilo je tudi govora o sprejemanju mlajših rezervnih vojaških starešin v vrste Zveze komunistov. Posamezne krajevne organizacije bodo pregledale svoje članstvo ter sestavile predloge za sprejem članov v ZK. To nalogo naj bi opravili v sodelovanju z posameznimi osnovnimi organizacijami ZK v svojem kraju.

Glede informiranja članstva pa so sklenili, da naj bi na vsakem zboru članstva bila podana kratka analiza političnega in gospodarskega življenja v občini ter tudi v širšem pomenu v državi in svetu.

V novembru bodo po posameznih krajevnih organizacijah organizirali predavanja na temo »Konkretna oblika splošnega ljudskega odpora v občini«. Tema naj bi zajemala politične in vojaške naloge posameznih vojaških starešin v konkretnem primeru.

Menili so tudi, naj bi posamezne organizacije tesneje sodelovale pri predlogih za vpis gojencev v vojaške akademije kakor tudi pri šolanju rezervnega starešinskega kadra.

FRANJO SREBOTNIK

MOZIRJE

PROTESTNO PISMO

Ob zadnjih dogodkih na Koroškem so člani občinskega odbora ZRVS občine Mozirje, zbrani na razširjeni seji dne 9. 11. 1972, najodločnejše protestirali in obsodili ekstremistične izpade nazadnjaških skupin na Koroškem, ki kvarijo dobre odnose in prijateljsko sodelovanje med Avstrijo in Jugoslavijo ter grobo kršijo določbe 7. člena avstrijske državne pogodbe.

»Zahtevamo od avstrijske vlade, da dosledno spoštuje vse svoje obveznosti, hkrati pa dajemo vso moralno in politično podporo našim rojakom na Koroškem v njihovem boju za nacionalne pravice« je rečeno v njihovem protestnem pismu.

SLOVENSKE KONJICE

OBČNI ZBORI ZB NOV

Občni zbori šestih zdrženj NOV na področju konjske občine se bodo zvrstili do 3. decembra. Začeli so se 18. t. m. Na zborih bodo izvolili nove odbornike in delegate za občinski odbor. V novih delovnih programih bodo zajete tudi naloge po akcijskem programu občinske organizacije ZK. Borci so tudi izrazili vso podporo referendumu o glasovanju o izenačenju kmečkega in delavskega zdravstvenega zavarovanja. Zlasti pa so pozdravili pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ ter so pripravljali posvetili vse sile za uresničitev vseh nalog, ki jih narekuje pismo.

JULKA TAJNIKAR

MARIBOR

RAZSTAVI O OSVOBODILNEM GIBANJU

Mariborski muzej je že končal priprave, da bodo priredili dve razstavi: o Lackovem odredu in o narodnoosvobodilnem gibanju na Kozjaku. Gradivo so začeli zbirati že leta 1958. Smotno pa so se priprav lotili pred dvema letoma. Sodelovali so strokovni delavci muzejev v Mariboru, Celju, Ljubljani in Slovenjem Gradcu. O narodnoosvobodilnem gibanju na Kozjaku so zbrali precej gradiva.

Seje strokovnega kolegija muzeja NO Maribor so se udeležili tudi zastopniki odbora Lackovega odreda in nekdanji pripadniki tega odreda. Prispevali so nekatere dokumente in pomembne fotografije.

Razstava bo odprta ob začetku prihodnjega leta. Pripravili bodo tudi katalog. Vseboval bo prispevek o zgodovini Lackovega odreda in narodnoosvobodilnega gibanja na Kozjaku. Razstavo bodo uredili po zamisli inž. arh. Zupana iz Maribora.

D. MIKLAVEC

LJUBLJANA

DVA NEPOZABNA IZLETA

Ljubljansko Združenje borcev NOV Novi trg je tudi letos priredilo za svoje člane dva nadse uspešna izleta, kakršne prireja leto za letom po načrtu, da bi bili udeleženci kar se da prijetni in bi jim obenem nudili pregled nad delom domovine: njene preteklosti, v katero šteje tudi boj za našo zemljo in narod v zadnji vojni, pa sedanjosti, kakršna se je izoblikovala v povojnem času.

Ob skromnih sredstvih teh prebivalcev starega ljubljanskega mestnega jedra bi ko-

Pred spomenikom padlih v Hrastniku

maj pričakovali, da bi si take ogleda lahko privoščili na lastno pest, saj je med njimi precej invalidov, skoraj vsi pa žive skromno življenje do fiksa odmerjenega vsakdana. Zato in tudi zaradi skrbne organizacije, ki dobro pretehta od izleta do izleta nekako zaključeno področje, je tem borcem tak izlet vselej obenem tudi prijeten praznik. Nemalo zaslug imajo za to organizatorica tajnica Ančka Jessetova in vodnika prof. Milica Grlic ter šegavi in vsestransko podkovani Drago Dolinšek.

Tako smo junija pretaknili vse zanimive koticke naše Koroške: Ravne, Hotuljski ali Rimski vrelci, Kotlje, kjer smo se ob grobu poklonili spominu enega največjih pripovednikov o slovenskem mačem človeku Prežihovega Voranča-Lovra Kuharja, v soteski od Mežice do Črne okrog Žerjave spoznali sva-rečo pošastnost uničevanja narave z industrijskim zastrupljanjem zraka, potem pa se po gozdnih cestah vzpeli k Domu na Slemenju, kjer daleč naokrog še vlada neokrnjena narava s svojim mirom in razsežnimi razgledi. S Slemenja pa nas je pot spet vodila navzdol v mirno zatišje z zdravim gozdom obkroženega zdravilišča Topolišice.

Oktoobrski izlet pa se je začel tam pri

Trojanah, odkoder smo se spustili v »vrdeče revirje« mimo Medijskih toplic. Kot na tej poti bi bilo koristno tudi drugod, če bi se poprej povezali z domačini: tako so našega tokratnega vodnika Draga dopolnjevali njegovi nekdanji učitelji, sedanjí upravnik muzeja NOV Ado Naglav v Trbovljah pa v Hrastrniku Franc Kreže, ki je izčrpno opisal delovanje združenja borcev, in še upravnik tamkajšnjega muzeja NOV Ivan Razdevšek, nekdanj poveljnik drugega pohorskega bataljona. Srečanje s to trojico, ki nam je poglobilo vpogled v današnji utrip tamkajšnjega življenja, je bilo neposredno poučno in pristrčno. Prav bi bilo, če bi Ljubljanci dali pobudo, da si tudi borci iz odročnih krajev kdaj ogledajo svoje glavno mesto in njegov razvoj in spremstvu ljubljanskih tovarišev in spoznajo tudi njihovo delo in življenje. Marsikatera obletnica bi tako koristno popestrila program proslav in dopolnila razgledanost nad vsestranskim razvojem.

Upamo seveda tudi, da nas bodo take naše poti prej ali slej vodile tudi k našim ljudem za državnimi mejami, ki so tudi plačevali davek za naš obstoj in v trdih preiskunjah vztrajajo na skopi zemlji.

NINA KORENE

imeli smo ljudi

Rudi Škedelj

Zahrbtna neozdravljiva bolezen je pred kratkim pobrala komaj enainpetdesetletnega Rudija Škedlja iz Brezja pri Rožnem dolu, očeta petih otrok, od katerih dva še obiskujeta šolo. Že leta 1941 se je pridružil Osvobodilni fronti in delal kot aktivist na terenu. Zato je tudi moral v zapore in internacijo, dom pa so mu fašisti požgali. Po italijanski kapitulaciji se je Rudi takoj pridružil partizanom, in sicer je bil v 8. slovenski NOUB. V enotah te brigade se je boril po Dolenjski in Primorski ter delno tudi po Hrvaški. Leta 1944 je bil v Suhi krajini hudo ranjen, od česar so mu ostale posledice: postal je 40-odstotni invalid. Po odpustu iz NOVJ v letu 1947 s činom poročnika, je bil nekaj časa zaposlen na okrajnem komiteju v Crnomlju, pozneje pa se je posvetil doma kmetiji. Obnovil je domačijo in se poročil. Zdaj, ko si je za silo uredil življenje in skušal otroke spraviti do kruha, ga je pobrala zahrbtna bolezen. Pokopali so ga na pokopališču v Rožnem dolu ob veliki udeležbi nekdanjih soborcev, znancev in prijateljev.

LEOPOLD STARIHA

Leopolda Stariha, borec Cankarjeve brigade, smo pokopali v Crnomlju. Letos bi dopolnil šele 56 let. — K partizanom je šel junija 1942. Italijani so mu oropali dom, starše pa odgnali v taborišče. Sestri sta se prav tako uvrstili med borece. Leopold je bil hraber borec in dober to-

variš. Napredoval je za rezervnega kapetana. Odlikovan je bil z več odlikovanji. Spominjajo se ga dobro borci Cankarjeve brigade, pa tudi številni ugledni tovariši, ki jih je kot šofer pred koncem vojne večkrat vozil. Demobiliziran je bil leta 1946. Malo pred smrtjo je bil upokojen. Zapustil je ženo in sina.

MARIJA ZAGAR

Marijo Zagar smo pokopali na Blejski Dobravi. Dočkala je 80 let. — Rodila se je v Potoku pri Bačah nad Litijo. Imela je tri otroke, ki jih je vzgojila v zavedne člane naše družbe. V mladosti se je izučila za šiviljo. Prvo leto med vojno je živela v Ljubljani, leta 1942 pa se je preselila na Blejsko Dobravo. Vsa družina je sodelovala v osvobodilnem gibanju. V težavnih razmerah so se morali umakniti v ilegalo. Spomladi 1943 so stopili v NOV njen sin, hči in zet. Marija pa je odšla z mladoletnim sinom v rojstni kraj v Bačo nad Litijo. Leta 1944 je še rodila hčerko Angelo. Preživela je najhujše čase, ko so se mnogi bali vzeti njeno družino pod streho. Po vojni se je vrnila na Blejsko Dobravo. Vrnili se ni njen starejši sin, ki je padel leta 1944. Živela je s sinom Jožetom, dokler se ni leta 1951 ponesrečil v železnici, zadnja leta pa je bila pri hčerki Angeli.

Jožef Benkovič

Bil je doma iz Bogojine, kjer se je rodil 1911. leta, in v tej vasi so ga 11. novembra spremlili k večnemu počitku.

Pokojni je bil prekmurski sezonski delavec. Veliko let je preživel na delu v Franciji, kjer se je pridružil francoskemu odporišnemu gibanju in kjer ga je zatekla invazija v letu 1944.

Postal je pripadnik V. Prekomorske brigade, in se udeležil zaključnih bojev za osvoboditev Jugoslavije. V bojih je bil tudi hudo ranjen.

Kot vojaški vojni invalid iz NOB je deloval v vodstvu invalidskega združenja v Bogojini.

brest cerknica
Industrija pohištva Jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

V spomin Seljanovi materi

Velikokrat se spominjam partizanske matere Jožefe Kovačič-Gorenjke iz Tolminskih Ravneh. Spoznal sem jo, ko sem v marcu 1945 hodil po partizanskih stezah iz Beneške Slovenije po strminah navzgor in po strminah navzdol v mračne tolminske grupe in globeli. Prenočil sem v svistih na dišečem gorskem senu visoko nad Tolminskimi Ravnami. Ko se je zdanilo, sem skozi reže lesenega opaža nekaj časa pozorno opazoval hišo dol pod redkimi macesni. Ker je bilo v vasi vse mirno, sem vstal z dišečega ležišča in odšel navzdol v vas. Pred prvo hišo me je s partizansko vlijudnostjo sprejela Seljanova mama. Le nekaj prijazen besed je spregovorila, pa sem občutil, da stojim pred slovensko partizansko materjo. Prej kot sem stopil v hišo, sem s pogledom pobožal prebujajočo se trato pod sadovnjaki in senožeti, iz katere je že kulkalo nešteto cvetov pomladanskega žafranca. Ti dve sliki — Seljanova partizanska mati in cvetoči žafrani — živita od takrat v meni.

Dne 20. novembra lani smo Seljanovo mamo spremljali na tominsko pokopališče. Zadnje leto je živela pri hčerki v Tolminu, kjer so jo v njeni boleznih obiskovali številni znanci. Zavratna bolezen ji je po osmih mesecih trpljenja pretrgala nit življenja.

Jožefa Rafutar, poročena Kovačič, je bila rojena v Zadlazu 1898. v revni in številni družini. Ko se je iz Zadlaza ob poroki preselila v Tolminske Ravne, je postala skrbna kmečka gospodinja in mati šestih otrok. Kot zavedna Slovenka je tudi svoje otroke vzgajala v domovini zveste sinove.

Za narodnoosvobodilno gibanje je začela delati v začetku 1943. leta. Njeno delovanje je bilo zelo tvegano, ker sta bili v vasi postojanki obmejne fašistične milice in finančarjev z več kot 40 člani posadke. Njen mož je bil terenec — intendant, trije sinovi so bili partizani, hčerka Rafaela pa je kot partizanska učiteljica poučevala vaške otroke. Mati je sama vodila etapno kuhinjo za prehodne partizane in kurirje vse do osvoboditve. Bila je članica krajevnega odbora OF in delovna članica SPZZ — Slovenske protifašistične ženske zveze. Čeprav že v letih, je večkrat nastopila na prireditvah, ki jih je pripravila SPZZ.

Odločnost in neustrašenost Seljanove matere prikazuje naslednji dogodek:

V začetku junija 1943 so Italijani v nekem spopadu v tolminskih gorah ubili partizana, moža tovarišice Justine Tinta-Ive. Ta se je po borbi zatekla v Tolminske Ravne. Seljanova mama jo je sprejela in skrila na podstrešje kmečkega kozolca, kjer je ostala tri dni. Ves ta čas je zanjo skrbela. Zgodilo se je, da je prav pod ta kozolec prišla vedrit premočena patrulja fašistične posadke v vasi. Skrta partizanka se je verjetno kaj premikala na kozolecu, ker je patrulja postala pozorna in je namerila svoje puške v pod na podstrešje. To je videla Seljanova mama in se je takoj znašla. Prihitela je pod kozolec, prijazno povabila patruljo v hišo in ji ponudila okrepčilo ter toplo zakurjeno peč. Tako je rešila partizansko in svojo družino pred najhujšim.

Tudi po osvoboditvi ni prenehala delovati za napredek vasi. Svojo pomoč je razdajala v vseh vaških organizacijah. Vaščane je spodbujala k prostovoljnemu delu, ko je šlo za napeljava elektrike v vas. Prav tako je pred nekaj leti — čeprav ji je ramena težilo že več kot sedemdeset let — z vsemi močmi podpirala gradnjo nove ceste iz doline v vas in se tudi sama udeleževala prostovoljnega dela.

Seljanova mama je bila razgledana in napredna kmečka žena. Stalno je brala časopise in knjige ter tako sledila razvoju in na-

PAVLO LJAŠKO SE SPOMINJA PARTIZANSTVA

Znano je, da so se naše osvobodilne vojne in revolucije udeležili tudi mnogi tuji državljani, saj je bila vojna proti fašizmu kot najbolj surovi obliki zatiranja splošno človeška. Med temi tujci so bili številni sovjetski državljani, nekdanji vojni ujetniki ali prisilni delavci. Po vojni so se ti ljudje vrnili na svoje domove in doživljali različne usode, pogosto tudi tragične, saj jim sprva niso zaupali zaradi tega, ker so se pustili ujeti, ker so bili v nemški vojski ali preprosto zato, ker so živeli na zasedenem ozemlju. Po letu 1948 pa so jih spet grdo gledali, ker so se bojevali v Jugoslaviji.

Bolj ali manj se vsi spominjajo nepozabne in težke mladosti v vrstah naših borcev in si želijo, da bi nas kdaj obiskali, oziroma vsaj imeli pismene stike z nekdanjimi tovariši.

Eden izmed teh ljudi, ki je bil pri nas, je tudi Ljasko Pavel Lv. ki živi v Krasnodarskem kraju, Viselkovskij rajon, stanica Balkovskaja, poštna številka 353.135. V našo vojsko je vstopil avgusta 1943. Kasneje se je bojeval v Bazoviški brigadi v »ruskem bataljonu«, bil je tudi dvakrat ranjen. Za svoje junaštvo je prejel red in medaljo hrabrosti. Se zdaj ni pozabil slovenščine, rad bi pisal svoje spomine. Prav tako piše, da ima doma precej partizanskih fotografij.

V pismu, ki nam ga je poslal, opisuje, kako je bil kot mitraljezec pri napadu na Volčjo Drago okoli druge ure ponoči 26. maja 1944 hudo ranjen. Dumdumka mu je zdrobila kost in mišico desne roke. Pri tem napadu je bil ranjen tudi njegov tovariš Ivan Dončenko, medtem ko je bil četni komandir Saša Gusev mrtev. Kroglja ga je zadela v srce. Vsega skupaj je bilo dvanajst ranjencev. Ranjence so vozili proti bolnišnici, spotoma so jih domačini gostili z vsem, kar so premogli. Posebno si je zapomnil sprejem v Gabrju. Neka starka mu je rekla, da je zdaj, ko je bil v Sloveniji ranjen, njen sin. Čez noč so bili v Dolnji Branici, nato so jih odpeljali v skrito bolnišnico. Tam je bil zdravnik dr. Bežek, spominja se tudi bolničarke Marije. Vsega skupaj jih je bilo v bolnišnici kakih 50 do 60. Poleg njega in Dončnika je bil z njima tudi rojak Plembai Šukaev. Nekoč so jih prišli zabavati štirje pevci oziroma godbeniki. Spominja se ruske pesmi, ki so jo peli, in sicer znane »Po morjam«. Tudi vsi trije sovjetski državljani so jo začeli peti, kar je močno presenetilo nastopajoče. Kasneje so peli še druge ruske pesmi in nastopajoči so si jih tudi zapisali.

Dne 27. julija so bolnišnico napadli Nemci, vendar so partizani še o pravem času odnesli hujše ranjene in poskrili laže ranjene, ki so lahko sami hodili. Ljaskova rana pa se je slabo celila in mu je moral zdravnik kasneje kost, ki se je nepravilno zarasla, še enkrat zlomiti.

Ljasko se spominja tudi mladink iz Gabrja in Dolenje Branice, ki so edine vedele za bolnišnico in ki so jo oskrbovale z zdravili in hrano. Med drugim se spominja tudi naslednjih: Lisjakove iz Branice, Potokar-Lahove Rezke, sester Marije in Zinke Kregarjeve iz Gabrja ter partizanske matere Ivanke Staršino iz Gabrja, pa Jožeta Jejčiča. Pri njih je bil devet dni skrit v bunkerju pod zemljo, ko so bili v vasi Nemci.

Kasneje je bil na komandi mesta Ajdovščina, kjer je čakal, da je ozdravel. Nato se je vrnil v brigado in postal v »ruskem bataljonu« vodnik.

REZERVNI VOJAŠKI STAREŠINE ZELO AKTIVNI

Zveza rezervnih vojaških starešin občine Sentjur pri Celju je 6. 11. 1972 sklicala sejo odbora, na kateri so obravnavali aktualne naloge vojaških starešin. Predsednik Drago Mackovšek je v svojih uvodnih besedah opisal politično situacijo doma in v svetu. Razpravljali so tudi o strokovni vzgoji starešinskega kadra. Dopolnili so program dela in bili mnenja, da je potrebno poleg teoretičnega dela v bodoče dati poudarek praktičnemu delu. Sprejeli so sklep, da 22. decembra, za dan JLA, organizirajo proslavo, določili so predavatelje, ki bodo po osnovnih šolah mladini predavali o pomenu dneva JLA, ob tej priložnosti pa se bodo pogovarjali tudi o vstopu mladincev v vojaške oficijske šole. Znano je, da je zelo malo Slovencev v vojaških šolah.

Razpravljali so tudi o sprejemu članov v ZK, predvsem mlajših starešin. Pripravili so orientacijski pohod, ki je zajemal predvsem orientacijo po azimutu in karti, topografsko nalogo, taktično nalogo in streljanje. Člane so razdelili v skupine po šest. Zmagovalna ekipa je prejela praktična darila. Po končanem pohodu so zbrali vse udeležence, opravili kratko analizo ter ugotovili, da je bil pohod uspešen, bo pa še potrebno utrjevati znanje starešin.

IVAN KOLMAN

Ljubljanska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

Rudi Filej

Partizanska mati Terezija Filej je nedavno pokopala še zadnjega svojega otroka — Rudija Fileja. Tako je ostala sama v samotni grapi ob Idrijci pod Ligom. — Njen sin Bernard je padel šestnajst leten že pred italijansko kapitulacijo. Pred petnajstimi leti ji je umrl mož, pred šestimi leti pa hči Marija. — Rudiju je bilo šele 47 let. Rodil se je, ko je bila Primorska pod fašistično oblastjo. Kljub vsemu nastljo nad slovenskim življenjem je Filejeva družina ostala narodno zavedna in med osvobodilno vojno se je dobro zavedala, kje je bilo njeno mesto. Rudi je že kot fant postal aktivist OF. Bil je čbveščevalec. Pozneje je postal poveljnik narodne zaščite v svojem kraju. Filejeva družina je gostoljubno sprejemala dan in noč borce in aktiviste. V hiši je dalj časa imela sedež tudi okrožna gospodarska komisija za zahodno Primorsko. Tam so delovali odseki okrožnega NOO za zahodno Primorsko itd. — Osem fantov je nosilo krsto iz grape na 5 km oddaljeno pokopališče. Domači pevski zbor je zapel Rudiju v slovo, ob odprtem grobu pa se je poslovil od Rudija Ivan Kurinčič-Hajduk, ki je bil tudi deležen gostoljubja Filejeve hiše med vojno.

Mirko Golja

Mirko Golja se je za vedno poslovil od nas na pragu svoje 60. letnice; umrl je 7. oktobra v Podmencu. — Rodil se je leta 1912 v revni kmečki družini na Selih nad Podmencem. Že v zgodnji mladosti se je preživljal sam kot pastir in dninar. Med vojno je bil med prvimi fanti na Selih, ki so odšli k partizanom.

Bil je borec 3. Gradnikove brigade. Bil je udeleženec bojev na Stolcu, pri Trnovem in na Krnu. Sodeloval je pri razstrelitvi železniškega mostu v Baški grapi pri Luštinu. Ob italijanski kapitulaciji je sodeloval z borci, ki so razoroževali Italijane na Tolminskem in pomagal je ustanavljati enote iz vrst naših fantov, ki so se vrnili iz italijanske vojske. Do konca vojne je bil v varnostni službi pri komandi mesta Tolmin. Po vojni je delal pri železnici, dokler ni moral nastopiti invalidske upokojitve. Vsa povojna leta je bil vnet družbenopolitični delavec, zlasti še kot član združenja borcev. — Dobrega tovariša hoto ohranili v najlepšem spominu!

Jože Košir

Dne 6. 10. 1972 smo se na pokopališču v Rudniku pri Ljubljani poslovili od Jožeta KOSIRJA, borca Cankarjeve brigade.

Tovariš Jože se je rodil pred 50 leti v delavski družini. Njegov oče je bil tovarniški delavec, sam pa se izučil za vodnega instalaterja. Okupacija ga je zatekla v Ljubljani. Kot sin delavske družine in delavec je kmalu po okupaciji domovine navezal stike z organizacijo OF. Postal je aktivist in terenski delavec. Že leta 1942 je bil sprejet v SKOJ. Na terenu Rudnik je delal kot aktivist do septembra 1943. Septembra 1943 je odšel v partizane, v Cankarjevo brigado. Izkazal se je kot hraber mitraljezec. Kmalu je napredoval in postal komandir čete. Za hrabrost in zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan z redom za hrabrost, in redom zasluge za narod. Po demobilizaciji se je na terenu vključil v družbenopolitično delo na terenu Rudnik. Bil je aktiven član vseh družbenopolitičnih organizacij, opravljal pa je tudi razne funkcije. Pri svojem delu je bil požrtvovalen in dosleden. Bolezen, ki mu je rahljala zdravje, ga je mnogo prezgodaj iztrgala iz naših vrst. Tovarišu Jožetu smo hvaležni za vse njegovo delo v spominu pa nam bo ostal kot požrtvovalen in predan borec.

Vid Mikulič

Vid Mikulič je bil konec avgusta žrtev prometne nesreče v Grčaricah. Bilo mu je šele 52 let. — Rodil se je leta 1920 v Glažuti. Tam je tudi delal na žagi pred vojno. Partizanom se je pridružil poleti 1943. Po osvoboditvi je služboval pri milici v Ribnici, Zabukovju, Kostanjevici in Brežicah, potem pa se je vrnil v Grčarice in delal v gozdni upravi. Bil je marljiv član vseh družbenopolitičnih organizacij v vasi, med drugim predsednik krajevnega organizacije SZDL. — Zapustil je ženo in tri že odrasle otroke.

Blaž Stele

Od Blaža Steleta, borca, komuniste smo se nedavno za vedno poslovili na pokopališču v Stepanji vasi (v Ljubljani). Blaž je bil upokojen oficir in 100-odstotni invalid. Leta 1941 so ga Italijani zaprli v zloglasno ljubljansko šentpetersko vojašnico, kjer se bili zaprti talci. Okupator ga je obsodil na pet let izgnanstva na italijanskem otoku. Po fašistični kapitulaciji se je Blažu posrečilo pobegniti v Bari. Vstopil je v NOV. Bil je dodeljen na Vis, kjer je bil kot tehnični oficir odgovorno nalogo do osvoboditve pri letalski eskadrili vrhovnega štaba. Kot oficir JLA je prevzemal odgovorne dolžnosti v letalstvu. Za svoje zgledno delo je prejel več odlikovanj in pismenih priznanj. Bolezen st je nakopal v internaciji in leta 1952 je bil upokojen kot invalid. Od tedaj, dvajset let, je bil priklenjen na posteljo. Skrbno ga je negovala žena Mira.

Pogled v zgodovinsko mesto ob Uni

Cetrtek, 26. novembra

BIHAĆ — Prišel je tudi ta veliki dan. V tem starem bosanskem mestu se bo začelo nocoj prvo, zgodovinsko zasedanje Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije. Tisoči mož in žena iz Krajine in Like v narodnih nošah so prehodili peš po 30–40 kilometrov, da bi mogli prisostvovati temu velikemu dogodku. Ljudstvo je prepevalo po ulicah, se zbiralo pred poslopjem, v katerem je zasedal Svet v veliki dvorani ženskega samostana; prepevalo je in vzklikalo Vrhovnemu štabu, tovarišu Titu, naši hrabri vojski, ki je prav na tem kraju, v največji bitki naše osvobodilne vojne — v naskoku na Bihać — bila najsrdečjša borba. Razvaline na zunanjih stenah poslopja so še enkrat pokazale ljudstvu in članom Sveta, da se moramo za praznovanje tega zgodovinskega dneva zahvaliti samo uspehom naše vojske, da slone temelji AVNOJ na krvi in kosteh naših najboljših borcev...

(Iz dnevnika Vladimira Dedijerja)

Bihać — preteklost in sedanost; stolpnice in minaret.

Pokrajina pred Bihaćem je kakor razprta kmečka dlan. Veter se brezskrbno podi med golimi vzpetinami. Hiše so hišice in zemlja okrog njih je posuta s sivim kamenjem. Vem, da tu nekje ždi Una, reka, katere lepoto so opevali stari Rimljani in vsi tisti, ki so kdajkoli stopili na ta ali oni breg. Težki, črni oblaki visijo nad bosensko krajino in zdi se, da so pripeti z bukovim drevjem na Grmeč planini in prav tako na drugi strani, kjer obrobja bihaško pokrajino gorski masiv Plešivice.

Nekje v zenitu z asfaltom začrtane ceste opazim skozi vetrobransko steklo v nebo kipeč minaret. Za prvimi krošnjami dreves, ki se lepijo v predmestni makadam, sloni preteklost, sedanost in prihodnost skoraj 700 let starega mesta.

Srednji vek... Bela IV. se je pred Mongoli umaknil v Bihać. Pred mogočnimi utrdbami so se celo Turki počutili majhne. Kljub vsemu pa je leta 1592 padlo mesto pod turško oblast.

Mesto 380 let pozneje: od slikovite bosanske vvaroške je po drugi svetovni vojni ostalo le malo. Bihać je doživel več kot petdeset bombnih napadov — islamsko

Osvobojeni Bihać je postal kulturni in politični center osvobojenega ozemlja. To mesto je bilo tudi center severozahodnega dela Bosanske krajine, ki je dala izredno veliko število udeležencev našega osvobodilnega boja. Nedvomno je vplival tudi ta podatek na odločitev vrhovnega štaba NOV, da bo prvo zasedanje AVNOJ v Bihaću.

Pravzaprav vemo o prvem zasedanju Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije premalo, verjetno mnogo manj kot o lepota Plitvičkih jezer, ki so približno štirideset kilometrov pred Bihaćem. V mestu ob Uni pa je s to rečjo drugače. Vsak otrok vam bo znal povedati nekaj misli o zgodovinsko pomembnem dogodku za naše narode in za razvoj odporniškega gibanja proti okupatorju v Evropi.

Morda bi bila beseda ponos preslabotna, če bi hoteli razložiti, kako doživljajo prebivalci Bihaća novembrske dogodke v letu 1942 danes, po toliko letih. Starejšim prebivalcem se zaiskrijo oči, ko pripovedujejo o nekdanji bihaški republiki ali Titovi državi, kot so radi imenovali osvobojeno ozemlje. Bihać je ostaj živ spomenik naše revolucije. Samo sprehoditi se je treba po

več mladine,« pojasnjuje tovariš Izaković.

»Verjetno je prav ta muzej eden najbolj obiskanih v Jugoslaviji. Mnogo obiskovalcev je iz drugih držav. Najpogosteje pridejo tisti, ki so obiskali Plitvice, tudi v mesto, kjer so se odigrala dogajanja, vezana na nastanek nove Jugoslavije in na razvoj dogodkov v drugi svetovni vojni.

Letos je preteklo dvajset let od trenutka, ko je tovariš Djuro Pucar-Stari slavnostno odprl muzej AVNOJ v Bihaću. Leta 1962 smo muzej po načrtnem študijskem delu obogatili in prav v teh dneh razmišljamo, da bi dodali današnji podobi muzeja še nekaj sprememb, ki jih narekuje predvsem razvoj na področju muzeologije in zgodovine.

Nenavsezadnje se tudi mlademu človeku, ki ni bil neposredni udeleženec revolucije naših narodov, v okolju, kakršen je nekdanji ženski samostan, dvorana, v kateri so odločali pot v prihodnost nove Jugoslavije, lahko utrne trenutek neponovljivega podživljanja. Lahko si predstavljajo, da stojiš nekje pod balkonom, na katerem visijo bosanski čilimi, zastave, da sedi v vrstah, kjer bijejo srca kakor topovi na Kordunu, na Pohorju ali kjerkoli drugod po naši domovini. Strmiš v podobe na fotografijah, v tovariša Tita, ki je kot prvi stopil na govorniški oder, si z roko popravi lase in govori:

»Tovariši in tovarišice, ni v naših močeh, da bi ustanovili legalno vladno, ker nam mednarodni odnosi in razmere tega še ne dovoljujejo. Imamo pa pravico do nečesa — in sicer: da ustvarimo v teh težkih okoliščinah politično telo, politični organ, ki bo zbral vse ljudske množice, ki bo zbral naše ljudstvo in ga popeljal skupaj z našo hrabro vojsko v nadaljnje borbe, ki nas čakajo in ki bodo zelo hude. Na našem ozemlju nimamo nobenih oblasti, razen naših narodnoosvobodilnih odborov, ki jih je postavilo ljudstvo samo. Ne priznamo raznih fašističnih marionetnih vlad in prav zato moramo na tej zemlji, na tej svoji zemlji, prepojeni s krvjo najboljših sinov naših narodov, ustvariti takšne razmere, v

katerih bo lahko naše ljudstvo — tudi v takih okoliščinah — prispevalo k osvobodilni borbi svoj maksimum...

Potrebno je, da organiziramo oblast; politično oblast, ki bo lahko mobilizirala; ki bo vse latentne sile, ki so v našem ljudstvu, izkoristila v skupni smeri, in sicer: za borbo proti zločinskim, fašističnim okupatorjem, za borbo proti njihovim zavaznim, našim domačim izdajalcem, ustašem, četnikom in drugim...

Dne 26. novembra letos bo minilo trideset let od prvega zasedanja AVNOJ. Mesto, ki je imelo pred vojno dvanaest tisoč prebivalcev, živi v znamenju velikega praznika.

Kakšno je to mesto danes, po tridesetih letih? To je ponosno in lepo mesto, tudi mesto prihodnosti. V Bihaću ima svoj dom trideset tisoč prebivalcev. Naj omenim tekstilno tovarno, kjer je zaposlenih 1500 delavcev, tovarno žice in še nekaj manjših industrijskih obratov, kar lahko potrdi mnene, da gre mesto industrijskemu razvoju naproti.

Bihać je šolski center severozahodne Bosanske krajine; v mestu je nekaj srednjih šol: ekonomska, medicinska, gimnazija, učiteljske, tehnična šola, strojni center... V Bihaću je veliko mladine in prav to je lahko tudi zagotovilo za prihodnost na področju kulture in industrije.

Ker pa se mesto pospešeno širi, prav tako kot se širi industrija, je občutiti v Bihaću pomanjkanje strokovnih delovnih moči in s tem v zvezi bo treba rešiti nekaj pomembnih vprašanj.

In ko se človek ozre z mosta nad reko Uno proti lepim planinam Grmeča, proti Plešivici, ko občuduje srednjeveški grad Sokolac, ko zve, da je bilo v dolini te romantične reke več kot šestdeset takih gradov, si lahko predstavlja kakšen turistični »boom« bi bil, če bi dej te znamenitosti obnovili. Torej so tu tudi turistične možnosti, ki bodo nedvomno v prihodnosti vsaj delno izkoriščene.

Takša Bosanska krajina pa bo vsem še bližja in dostopnejša.

Fotografije in tekst: SILVO TERSEK

Stare, islamsko-orientalske kulture ni več. Ostala je le še folklor in spomini.

orientalska arhitektura se je razen redkih izjem razdrobila v ruševine. Toda ljudi, ki jih izbrusi življenje kot izbrusita skale veter in dež, ni mogoče izbrisati s sveta, kakor izbrisi morski val stopinjo na peščini.

Pravzaprav je danes skoraj nemogoče omeniti Bihać, ne da bi imeli ob tem v mislih naš narodnoosvobodilni boj.

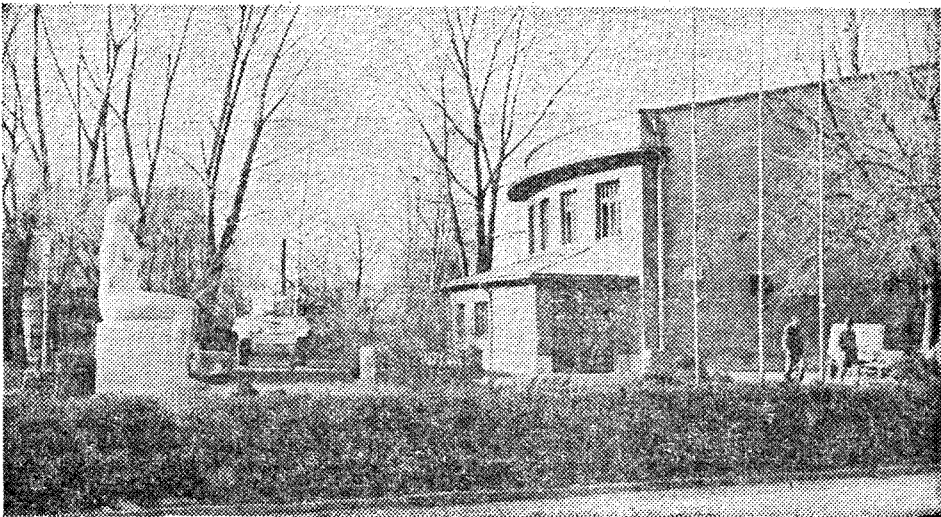
Šestindvajseti in sedemindvajseti november 1943:

V Bihaću ni bila jesen, pač pa pomlad. Vse je vrelo. V vsaki hiši so hoteli nekaj prispevati za dekoracijo v domu, kjer naj bi bilo prvo zasedanje AVNOJ. Vse, kar je bilo na odru, v dvorani, na stenah, kar je govorilo, vse je bilo del ljudstva. Prebivalci Bihaća so želeli, da bi se tovariš Tito, borci in predstavniki naših narodov ter pokrajini počutili prijetno, da bi pri njih doživeli košček svobode. Od 2. do 4. novembra 1942 so partizani po znani in pomembni bihaški operaciji osvobodili osemindvajset kvadratnih kilometrov v bihaški pokrajini. Bihać je bil pred tem izredno dobro utrjeno sovražnikovo oporišče z več kot 3000 vojaki. Bihaška operacija je bila nedvomno najobsežnejša in najuspešnejša akcija partizanov do takrat. Sovražniku ni zadala le političnega udarca, temveč je imela tudi velik moralni vpliv za nadaljnji razvoj osvobodilnega gibanja.

glavni ulici, mimo številnih spominskih obeležij, ki v marsičem spominjajo na slovensko Cerklino: v tej hiši je bil tovariš Tito s vrhovnim štabom... v teh prostorih je delal izvršni biro AVNOJ...

Stojim pred poslopjem, v katerem je muzej AVNOJ. Kustos muzeja tovariš Krešimir Izaković se toplo nasmeje, ko povem, da sem iz Ljubljane. In že sva sredi klepetu o tem, da na prvem zasedanju AVNOJ ni bilo tovarišev iz Makedonije in Slovenije. Italijanska ofenziva, ki se je začela 16. julija, je preprečila kurirjem povezavo s slovenskim partizanskim vodstvom. Toda, ko je glavni štab v Sloveniji izvedel za prvo zasedanje v Bihaću, je poslal na pot proti Bosni tovariša Edvarda Kocbeka in Jožeta Rusa. Nekje na meji med Hrvaško in Slovenijo sta se srečala z Ivom Ribarjem-Lolo, ki ju je obvestil o zasedanju. Decembra leta 1942 je tovariš Kardelj pisal pismo Titu v zvezi s slovenskimi delegati za prvo zasedanje AVNOJ. Delegacija Slovenije se je strinjala z vsemi odločitvami, ki jih je sprejel AVNOJ. Tovariš Edvard Kocbek pa je bil izbran že na zasedanju za enega izmed podpredsednikov izvršnega odbora. Od 79 poslancev, kolikor je bilo povabljenih, je prišlo na zasedanje v Bihać 54 tovarišev in tovarišic.

Samo v prvi polovici tega leta je bilo v muzeju več kot 12.000 obiskovalcev, naj-

Muzej AVNOJ v Bihaću

OBISKAL SEM ANČKO VRHUNC, VDOVO BLAŽA OSTROVRHARJA

»Spominjaj se na hude boje...«

Sedemindvajset let proti devetim: preveč za človekov pešajoči spomin in premalo za žalujoče srce.

Sedela sva za mizico sredi sobe, v kateri je še vedno čutili njegovo prisotnost. Obratila sva liste karirastega zvezka, popisane z okroglasto, čitljivo pisavo, v katerega je pred devetindvajsetimi leti prepisal svoje pesmi, različne po tematiki, a enake v rahločutnosti. Prebrala jih je z mano in mi pripovedovala o z ljubeznijo in bojznijo prepojenih dneh.

Večkrat so prišli fantje iz Selc v kino v Železnike in si tam izmenjali poglede in besede z domačimi dekleti. Ančka ni dolgo pomišljala, izbrala si je Oto Vrhunca.

»Od tedaj si sreča moja in gorje...«

»Bil je fant in pol: lep, stasit, prijetnega vedenja in prijaznih besed,« se spominja prvih srečanj z njim. »Imel

ku komaj desetih dni zadnja meseca leta 1944 napisal sinu:

»Ko gomila z rožo bo odeta,
se včasih spomni svojega očeta.«
»Ko čital boš te pesmi moje,
spominjaj se na hude boje,
ko smo za svobodo se borili,
ker dom srčno smo ljubili.«

»Pesmi in zbirke so mi prinašali iz gozdov kurirji, velikokrat pa sem jim lahko prisluhnila na partizanskih mitingih, kjer jih je bral borcev,« pripoveduje Ančka.

»Poti ni nazaj...«

»Že v tovarni je bil pri rdečih,« je nadaljevala pripoved o njem, »in z vsakim dejanjem med delavci in aktivisti je trdneje stopal proti rdeči zarji vzhoda.« Nekatero njegovo sodelavce je okupator po zverinskih mučenjih ubil, njemu pa KP ni pustila, da bi šel v gozd. »Potrebuje mo te na terenu,« so mu odgovarjali, in

Nepozabni so spomini na srečanja z Otom v gozdovih

je magično zelene oči in moško bariton-ski glas.

Vzplamtela je ljubezen. »Oto je potreboval nekoga, kateremu se je lahko zapupal,« je pripovedovala o njem.

»Rodil se je leta 1915, in ko se je še kobacal po planicah, mu je bojni ples v Karpatih uplenil očeta: petnajst let kasneje pa so položili v prerani grob še mamo. Potlej je skrbel zanj nekoliko čudaški ded... Rad je pripovedoval o šolskih letih v Mariboru in Kranju, vajeniških dni pri Kremžarju v St. Vidu pri Ljubljani pa se je nerad spominjal.«

Ob sobotah in nedeljah, ko je prihajal iz Goričan, kjer je bil zaposlen kot ključavničar, v rodna Selca, sta se z Ančko pogovarjala o prihodnosti, o dneh, ki bodo prav kmalu prišli. Februarja 1936 sta si obljubila zvestobo.

»Šest mesecev po poroki se nama je rodil sin Tone. Oto je bil tega dogodka nadvse vesel. Rodila sem ponoči, in ko sem ga čez čas vprašala, kam je šel, je dejal: »Sosedje sem obvestil o našem veseljem dogodka.« Bil je očetovsko strog, a Tonček ga je imel zelo rad.«

»Ko čital boš te verze moje...«

Le kratak čas je užival toplino družinskega ognjišča v hiši, ki jo je kupil v Pirničah. Življenjska pot ga je popeljala v Krško. Tam je vse pogosteje sel gel po peresu in pisal:

»Te verze sem zložil o zvoku mašin,
ko delam ponoči, da zraven ne
spim...«

V prvih pesmih in črticah je pisal o vsem, kar je videval okrog sebe, posebno rad pa je prelival v verze pripovedi starejših ljudi o dogodkih iz naše zgodovinske preteklosti.

Nenavadno je bilo, da je prav vsakemu od svojih bližnjih napisal v spomin pesem, kot da je slutil, da ga bo zadela »stota« krogla. To je čutili tudi iz številnih partizanskih pesmi, nastalih v gozdovih Gorenjske. Tako je v presled-

Ob deseti obletnici smrti Vladimira Lamuta, »slikarja Dolenjske in Novega mesta« ter enega izmed ustanoviteljev Grude, so v galeriji Dolenjskega muzeja konec oktobra odprli spominsko razstavo, ki so si jo ogledali domala vsi šolarji novomeških šol.

Foto: Slavko Dokl

Oto Vrhunc—Blaž Ostrovrhar leta 1939

»Ah ljubezen, to je sreča, če do groba res gori...«

»Nepozabni so spomini na dneve, ki sva jih preživela pri Blažu v gozdovih. K njemu sem se vedno odpravljala s Tončkom in zato Nemcem nisem bila nikdar sumljiva. Nasprotno, večkrat so naju celo povabili na tovarnjak. Oto me je vedno svaril, naj se ne vozim z njimi, ker naši lahko napadejo kolono,« je razpredala klopčič spominov.

Martinj vrh, Žiri, primorske vasi, prostrana Davča, Železniki — ta imena so ostala zapisana z neizbrisno pisavo v srcu takrat komaj osemletnega Tončka, kateremu se še danes po osemindvajsetih letih zablistajo solze, če govori o njem, ki ga je neizmerno ljubil.

»Saj te bodo še zaprli,« se je večkrat pošalil Oto, »ko pa vedno prineseš hajko s seboj.« Takrat je nosil rjavo angleško uniformo. Velikokrat je v mislih zajadral v povojne čase. »To bomo imeli dela, ko bo konec vojne,« je govoril. In o tem, kako si zamišlja ljudsko oblast, je pripovedoval: »Kakor bodo odločili ljudi, tako bo. Če si bodo v Železnikih zaželeli železnico, jo bomo zgradili.« Razmišljal je tudi o naši prihodnosti, mi velikokrat dajal napotke, kaj naj postorim doma, nikdar pa ni pozabil poudariti, naj bo Tonček, ko bo velik, vojak ali pa delavec. Vojak, to bi bil tudi on, saj se je v izredno kratkem času povzpел na tako pomembno mesto. Kot vojak se je tudi najbolje počutil.

»Ko srce bo tugovalo...«

»Tiste aprilske dni leta 1945 sem bila pri družini Antona Globočnika v Železnikih. Okrog pol petih popoldne 5. aprila sem zaslišala strele nad Selcami. Čez dobro uro so prišli v hišo, kjer sem prebivala, borci Škofjeloškega odreda in se prav nenavadno obnašali. Nisem povprašala po njihovem komandantu, le naročila sem, naj ga pristrčno pozdravijo. Naslednjega dne mi je kurir prinesel pismo, v katerem sem prebrala, da se je uresničila Blaževa slutnja. Dober mesec pred nadvse zaželeno svobodo je omahnil v smrt...«

Še danes Ančka ne more verjeti, da ga ne bo več k njima, in velikokrat si pravi: »Toliko ljudi je na svetu, ali ne bi bilo vseeno, če bi ostal med njimi še on?« Tako pa si ne govori le ona, ampak še osemnajst vdov v Pirničah...

Prav gotovo si junaški Oto Vrhunc — Blaž Ostrovrhar, čigar gromki bas je pretresal zle duše izdajalcev, ni ničesar bolj želel, kot da bi, če že mora umreti, počival v rodni grudi ljubljenskih Selc.

STANE JESENOVAC

ŠTIPENDIJA

STANETU KUMARJU

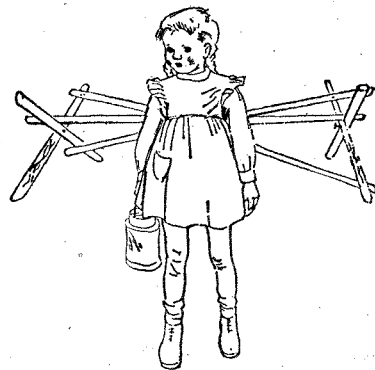
Ministrstvo za kulturo DDR je odobrilo štipendijo akademskemu slikarju in »grudašu« Stanetu Kumarju za študij galerij, arhivov in zbirk dogajanja od leta 1918 do nastopa nacionalizma. Vemo namreč, da so skupine Nova stvarnost (Berlin), ASSO (Dresden), Bauhaus (Weimar-Dessau) in druge vplivale na hrvaško Zemljo in ta dalje na Grudo, eno najnaprednejših organiziranih skupin slovenskih umetnikov-revolucionarjev.

TRIKRAT »VALTER BRANI SARAJEVO«

Dne 29. novembra bo film Hajrudina Krvavca »Valter brani Sarajevo« doživel tri premiere: v Berlinu, Pragi in Moskvi. Torej, istega dne tri predstavitve filma v treh evropskih mestih! Zanimivo je, da je Hajrudin Krvavec sprejel vse tri pozive. Ekipe se bo razdelila v tri skupine in na vsaki premieri bo navzočih nekaj protagonistov filma.

— Posebno se veselim premiere v Moskvi. Postala je že tradicija, da z mojim filmom obeležijo jugoslovanski narodni praznik v tem mestu. Prejšnja leta so na ta dan prikazovali »Diverzante« in »Most«, — je povedal Hajrudin Krvavec.

NOVO V MATJAŽEVI KNJIŽICI

Predstavljamo vam deklico Bredo, junakinjo ene izmed treh zgodbic knjižice V PASTI, ki jo je izdala PARTIZANSKA KNJIGA. »Vrednost te knjige je v tem, da so otroci kljub izjemnim časom in težavnim nalogam, ki so jih morali opravljati, še vedno otroci, ne izmišljeni junaki. Zgodbe so mjkavne in napete, a vseskozi prepričljive. Pisateljica BRANKA JURCA, ki dobro pozna notranji otroški svet, je ostala zvesta osnovni življenjski modrosti, da otroci tudi v vojnih časih ne morejo biti drugega kot otroci...«, je v uvodnih besedah zapisal Karel Grabeljšek. Ilustracije k novi izdaji MATJAŽEVE KNJIZICE je prispevala Alenka Gerlovič, notranjo opremo Jelka Rijavec, fotografije pa so delo Toneta Stojka in Marlike Georgievске.

PREDSTAVNIKI »BORCA« OBISKALI CERKNO

Pred kratkim so predstavniki zaveda »Borec«, ki je za izgradnjo cerkijanske šole — spomenika NOB prispeval 10.000 dinarjev, obiskali novo šolo v Cerknem. Namen: pogovor o čim tesnejšem sodelovanju s šolo, ki bo delovala v duhu zvestobe tradicijam in pridobitvam narodnoosvobodilnega boja ter bo postala vzgojno središče novih revolucionarnih generacij.

KOMENTAR KRITIKE

Književnik Ivo Andrić je nedolgo tega v Münchnu poklonil eno izmed svojih knjig nemški študentki slavi-stike. V knjigi je objavljen predgovor o avtorju izpod peresa našega znanega kritika, h kateremu je Andrić lastnoročno napisal oziroma pripisal nekaj besed. Študentka se je darila zelo razveselila, a bila verjetno hudo presenečena, ko je prečitala Andrićev komentar na kritikov predgovor:

»Ne razumem!«

SOVJETSKA POMOČ SIRIJI

Po pisanju libanonskega tiska, ki se pri tem sklicuje na diplomatske vire, vsebujejo sovjetske dobave prek zračnega mostu Odesa-Damask tudi ofenzivno orožje. Sovjetska zveza pošilja v Sirijo med drugim tudi raketne izstrelke »zemlja-zemlja« in »zemlja-zrak« ter protiletalske topove. Sovjetski vojaški strokovnjaki menda nameravajo vzpostaviti na območju, ki leži severno od Golanske planote, tudi dve radarski omrežji.

zanimivosti

PRVA SOVJETSKA LETALONOSILKA

Francoski mornariški krogi zatrjujejo, da bo sovjetska vojna mornarica najkasneje v poldrugem letu dobila svojo prvo letalonosilko. Američani menda že nekaj mesecev s svojimi sateliti spremljajo gradnjo te ladje v neki vojaški ladjedelnici ob Črnem morju. Sprva so mislili, da gre za kak tanker, sedaj pa so dela že tako daleč, da pravega namena te ladje ni moč več prikrivati. Strojovnjake preseneča le to, da bo nova letalonosilka sorazmerno majhna. Imela bo le kakih 30.000 do 35.000 ton. Znano je, da imajo velike ameriške letalonosilke tudi po 90.000 ton. V francoskih krogih menijo, da bo letalonosilka bržkone namenjena za letala, ki se lahko dvigajo in pristajajo navpično.

Vse kaže, da je Sovjetska zveza zavrgla svoja dosedanja stališča, ki so bila značilna po defenzivnem duhu na morju in po katerih naj bi bilo težišče na kopenskih silah. Toda sovjetski admiral Gorškov je že pred petimi leti izjavil: »Sovjetska vojna mornarica je sedaj postala sestavni del ofenzivnih sovjetskih sil.«

Zanimivo je, da so začeli Sovjeti graditi letalonosilke v času, ko Američani razmišljajo o tem, da bi jih odstranili iz svoje vojne mornarice, češ da so te ladje v jedrski vojni preveč občutljive. Velika Britanija jih tudi ne gradi več. Po vsem tem bodo morali na Zahodu ponovno pretehtati svoje odločitve o tem in jih uskladiti s sovjetskimi načrti.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

S TEKMOVANJA VEZISTOV

Glasba brez strun

Te dni je v vojašnici Ljuba Šercerja v Ljubljani potekalo dokaj nenavadno tekmovanje vojakov in starešin. Izbrani radiotelegrafisti in teleprinteristi so se pomerili pred vsearmadnim tekmovanjem, ki bo v Beogradu v prvi polovici letošnjega decembra. Torej v počastitev dneva JLA.

Tekmovanje vojaških radiotelegrafistov in teleprinteristov je tradicionalno, vendar je letošnje po množični udeležbi vojakov in starešin preseglo vsa pričakovanja. V prvem delu tekmovanja, v osnovnih enotah je startalo nad 130 vojakov in starešin. Lahko bi jih bilo veliko več, vendar pravila tega zaenkrat ne dopuščajo.

Radiotelegrafske »barve« ljubljanske armade bo v Beogradu branil učitelj s Kosova.

V Ljubljani se je med seboj pomerilo 52 fantov. Iz najboljših so sestavili tričlanske skupine, nekakšne mini reprezentance, ki bodo v Beogradu branile barve radiotelegrafistov in teleprinteristov ljubljanske armade. Na tem »zveznem« tekmovanju bodo nastopili tudi najboljši posamezniki.

NAJPREJ KAKOVOST, POTEM PA HITROST

Zveze so nam potrebne tako v vojni kakor tudi v miru. Danes si težko zamislimo, denimo, cestno podjetje brez radijskih zvez, kaj pa šele armado, našo obrambo nasploh! Zveze so — kot pogosto poudarjamo — živčevje vseh dogajanj in akcij. Zlasti v vojni. Poveljnik brez zvez je podoben orožju brez streliva.

No, vrnimo se spet k tekmovanju. Morda ne bo odveč, če se seznanimo z njegovim potekom. O tem in še o marsičem sem se pogovarjal s tovarišem Stipetom Grubanom, ki je med drugim poudaril: »Naša komisija ocenjuje predvsem kakovost in hitrost sprejema ter oddajanja tako odprtega besedila kakor tudi tajnopisa (šifre). Najprej sešteje mo skupine (grupe) vsakega tekmovalca. V eno skupino spada 5 črk ali znakov... Zgodilo se je na primer, da je tekmovalec, vojak, v eni sami minuti natipikal 72 skupin, kar pomeni 360 črk oziroma znakov. Kljub izredni hitrosti pa se isti vojak sploh ni kvalificiral. Odpadel je, ker je komisija v njegovem besedilu odkrila 3,5 odstotka napak. Pravila pa dopuščajo največ 3 odstotke napak. Kriterij je torej zelo strog. Če bi vojak na račun hitrosti raje bolj pazil na kakovost, bi se verjetno prerinil med najboljše. Vsekakor je hitrost radiotelegrafista ali teleprinterista pomemben dejavnik, toda nečitljivo ali netočno sporočilo je, zlasti v primeru vojne, lahko pogubno.«

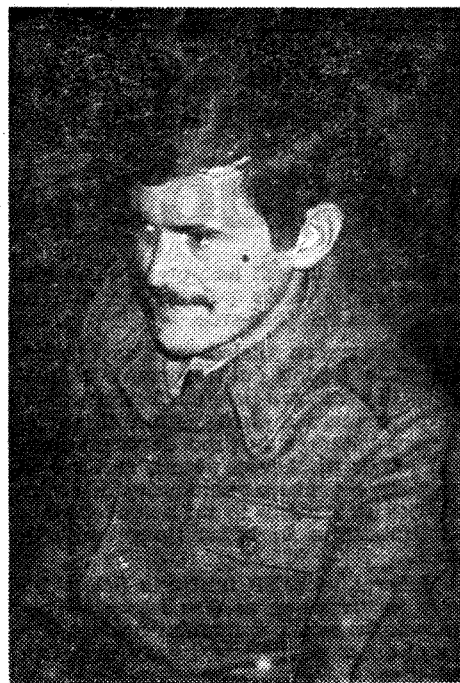
VARILEC ZE SANJA O POŠTI

Med najboljše teleprinteriste se je uvrstil tudi Darko Butinar, varilec iz železarne Jesenice. Darko je desetar, komandir oddelka, ali drugače povedano, prvi in neposredni vzgojitelj novega rodu vezistov. Ta fant s tenkimi brki je tako rekoč do ušes zaljubljen v svoj teleprinter. Uspeh v vojski pomeni zanj pridobitev novega poklica. Jeseničan se namreč že zanima in povprašuje, kako naj bi se po končani vojaščini zaposlil na pošti. Kot teleprinterist seveda.

— Si pred prihodom v JLA morda kdaj delal s teleprinterjem ali vsaj s pisalnim strojem? — sem vprašal fanta z Jesenice.

— Ne, nisem, — je koj odvrnil, — teleprinter sem videl le enkrat. Na pošti.

Tako torej Darko razmišlja o svoji prihodnosti. Ko da si ne more zamisliti slovesa od teleprinterja, od čudne naprave, ki je zanj le priljubljena in vabljiva igračka, s katero si želi ustvariti nov življenjski poklic. Mojster teleprinterja, desetar Darko, sanja o novem delovnem mestu na pošti. Pisal je domov. Odgovorili so mu, da možnosti obstaja, vendar bo Darko moral znova na tečaj. Moral se bo naučiti tudi enega tujih jezikov.

Se bodo uresničile sanje jeseniškega varilca in odličnega teleprinterista Darka Butinarja?

— Pripravljen sem na vse, — prepričljivo govori mladi varilec z Jesenic, — kajti sedanjega »vojaškega« poklica res ne želim zapustiti.

MITROVICA NI DALEČ

Naziv najboljšega radiotelegrafista med vojaki je letos osvojil desetar Šaban Mehaj, učitelj glasbe na osnovni šoli v kosovski vasi Srbica. Šaban je pravzaprav dvakratni zmagovalac. Kot član zmagovalne vojaške ekipe je prejel denarno nagrado v znesku 300 dinarjev, kot najboljši posameznik pa je bil nagrajen s 500 din. Skupaj torej osemdeset starih tisočakov! Pa še dve diplomi in znački. Armada je nagradila njegov trud. Morda bo zanimivo, kako je ta črnolasi in dokaj sramežljivi fant požel tako velik uspeh.

— Kot učitelj igranja klavir in violino. Kar pa zadeva radiotelegrafijo, sem pred vojsko vedel o njej preleto malo. Vendar, ko sem se začel učiti, sem bil vsak dan bolj prepričan, da je radiotelegrafija pravzaprav glasba, ki jo moraš dobro razumeti. Glasba brez strun, ki terja izreden posluh. Tudi v tej glasbi lahko uživaš.

Tako pravi učitelj s Kosova, ki bo samo še tri mesece vojak. Potem se bo vrnil v svojo vas, v osnovno šolo. Svoji solarčkom bo še naprej nakazoval in odkrival poti v čudežni svet glasbe.

— Vendar, — pravi Šaban — radiotelegrafije ne bom pozabil. V moji vasi radioamaterjev ni. Vsaj zaenkrat. Toda vpisal se bom v bližnji radioamaterski klub, saj Kosovska Mitrovica ni daleč.

Za konec naj omenimo še to, da je letošnje tekmovanje, kakor tudi vsa prejšnja, potrdilo vrednosti vojaških radiotelegrafistov in teleprinteristov. V veliki vojaški šoli, ki se imenuje armada, je zrasel odred mladih, ki bo jutri skrbel za varne in trdne zveze naše obrambe.

Besedilo in slika
B. JAKOVLJEVIČ

Pomembna vloga alpskega letalskega centra

PRI USPOSABLJANJU MLADINE ZA SPLOŠNI LJUDSKI ODPOR

Pri Alpsem letalskem centru v Lescah že vrsto let zelo uspešno deluje letalska šola, ki strokovno usposablja mlade letalce in padalce. V center se vključujejo mladi s področja Gorenjske in deloma tudi iz drugih krajev Slovenije. Samo v letošnjem letu se je v tej šoli usposabljalo okoli 90 jadralnih pilotov, od teh pet novincev in dva, ki sta dosegla diplomu »C«. Jadralci so prebili v zraku blizu 1500 ur. V tem času je redno vadilo 76 motornih pilotov, od teh trije novinci, štirje piloti pa so dobili diplomu poklicnih pilotov.

Posebno uspešni so bili padalci, ki jih je bilo tudi čez petdeset in so opravili kar 1830 skokov. Dva padalca sta dosegla diplomu »C«. Leški letalci in padalci so se udeležili vseh tekmovanj v republiškem in državnem merilu. Večina tekmovancev spada

v vrh jugoslovanskega letalskega in padalskega športa.

Navzlic velikim uspehom, ki jih je letalska šola v Lescah pri Bledu dosegla, in za slugam, ki jih ima tudi za splošni ljudski odpor, se mora vsako leto znova ubadati s težkimi finančnimi problemi. Letalsko in padalsko usposabljanje terja velike materialne in finančne napore, bolj kot katerikoli drugo. Pa vendar pri organih, ki bi lahko rešili te probleme, še ni moč opaziti dovolj pripravljenosti, da bi pravilno vrednotili to delo. Zato je ALC te dni naslovil na vse občine na Gorenjskem prošnjo za denarno pomoč in priložil podroben program, ki ga bo letalska šola skušala uresničiti v prihodnjem letu.

JOST ROLČ

pa

urbanistični zavod

projektivni atelje

61 001 ljubljana, kersnikova 9, tel 310 888, p.p. 67

IZDELUJE:

- VSO URBANISTIČNO DOKUMENTACIJO
- INVESTICIJSKO-TEHNIČNO DOKUMENTACIJO ZA VSE OBJEKTE VISOKIH IN NIZKIH GRADENJ

OPRAVLJA:

- URBANISTIČNO SLUŽBO
- VSE GEODETSKE MERITVE

RAZPOLAGA S TIPSKIMI PROJEKTI:

- DRUŽINSKIH IN VRSTNIH HIS
- STANOVANJSKIH STOLPNIC IN BLOKOV
- TRGOVSKIH OBJEKTOV
- OTROSKIH VRTČEV IN SOL

Ali bi radi spoznali vzroke za vrenje, ki pretresa svet? Ali vas zanimajo dogodki, ki so odločali o naših usodi?

BERITE KNJIGE ZAVODA BOREC

Naročniki tednika »TV-15« lahko dobijo knjižne izdaje založbe »Borec« s popustom: 25 % pri takojšnjem plačilu (po povzetju), ali 15 % pri odplačevanju na 4 obroke (najmanjši obrok 50 din).

Popust velja samo za čas mednarodnega leta knjige, tj. do konca letošnjega leta. Naročila naslavljajte na ZAVOD BOREC, Beethovnova 10, Ljubljana.

ZIDJE IN ARABCI — Razmere v Palestini v zadnjih sto letih. — Cena 126 din.

DRUGA VSTAJA V VIETNAMU — Iz življenja južnovietnamskega ljudstva — Cena 40 din, izšlo 1968. leta.

VARŠAVSKI UPORNIKI — Roman iz varšavske vstaje 1944. — Cena 136 din.

ZIVI IN MRTVI — Zgodovinski roman, ki zajema leto 1941 v Rusiji. Cena 135 din.

SPOMINI, Albert Speer — Iz življenja v Hitlerjevem okolju. — Dva dela, skupaj 90 din.

ZLOČIN V ORADOURU — Zakaj številni nacistični zločinci niso bili kaznovani? — Cena 84 din.

TREBLINKA — Iztrebitev baltičkih Židov in upor v tem taborišču. — Cena 134 din.

SVETI URH — Popolna dokumentacija o zloglasnem morišču pri Ljubljani. Cena dopolnjene izdaje 182 din.

PRVI BATALJON — Roman iz življenja prvih zasavskih partizanov. — Cena 158 din.

LACNI, TODA POGUMNI — Prvo slovensko delo o ujetnikih leta 1941. — Cena 70 din.

KOMANDIRJEVA POVEST — Najnovejšo delo priljubljenega partizanskega pisatelja M. Haceta. — Cena 82 din.

GVERILA V LATINSKI AMERIKI — Od Che Guevare do tupamarosov. — Cena 162 din.

BEG Z MORISČA — Zbirka reportaž iz osvobodilnega boja na Gorenjskem. — Cena 129 din.

»Močni lahko mirno gradimo socializem«

Na peti seji konference Zveze komunistov v JLA so obravnavali dejavnost komunistov v JLA ter kakšne naloge morajo izpolniti v zvezi s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja ZKJ.

Član sekretariata komiteja ZK generalmajor Milan Krđić je v svojem referatu poudaril, da mora biti težišče dejavnosti organizacij ZK v armadi na idejnopolitični vzgoji in mobilizaciji tako organizacij kot vse armade, da bo ta kar najbolj pripravljena na svoje poslanstvo ter strnjena v celoti z vso našo vseljudsko obrambo. Nadalje je treba modernizirati armado, izpopolnjevati urjenje in pouk, strokovno izboljševati poveljevanje in vodenje ter uspešno uvajati sodobno tehniko.

Krđić je zavrnil zmoti nekaterih posameznikov, ki so mislili, da je Titovo pismo namenjeno le za področja našega družbenega življenja zunaj armade ali da se omejuje zgolj na organizacije ZK, kjer so se dogajale nepravilnosti. Dejansko nima nikjer nihče pravice, zato tudi ne v armadi, da bi ostal slep do lastnih slabosti, saj sme kritizirati druge le, če napravi obračun tudi o sebi.

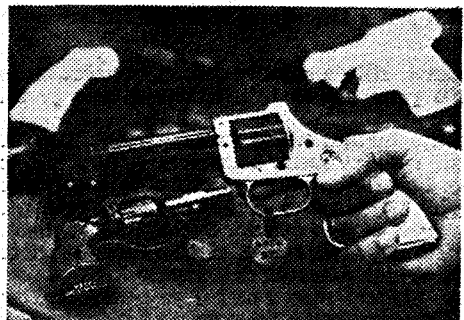
V razpravo je posegel tudi sekretar za narodno obrambo armadni general Nikola Ljubičič. Poudaril je, da ljudstvo zelo mnogo pričakuje od Titovega pisma in Titovih govorov; zato pa je treba kar najdosledneje uresničiti vse, kar nam nalaga pismo, tudi v armadi. Zagotoviti je treba popolno enotnost pri izpolnjevanju nalog. Zelo pomembno je bilo govornikovo opozorilo, češ da je bil poglavitni namen raznih naših sovražnikov kar najbolj zmanjšati vlogo ZK v naši družbi in podcenjevati pridobitve, ki smo jih dosegli z revolucijo. »Znano je, da so sovražniki v prejšnjem obdobju na našem ozemlju hoteli preskusiti številne oblike »specialne vojne«, od pro-

pagandno psihološke, gospodarske do raznih vrst pritiska z javnimi občili, do kršitev našega letalskega področja ali teritorialnih voda ter celo do vtihotapljanja oboroženih terorističnih tolpe v državo. Ljubičič je dejal, da je poslej treba pričakovati še živahnejšo sovražno dejavnost. Čeprav nekateri trdijo, da so za močno Jugoslavijo, v resnici delajo popolnoma drugače. Tito si je prizadeval, da je spodbudil vso ZK, tako da bi se lahko kar najodločneje postavili po robu vsakomur, ki bi hotel razbiti naša enotna prizadevanja med socialističnim razvojem.

Organizacije ZK in vojaška organizacija so se precej uspešno upirale pronicanju protikomunističnih nazorov v vrste JLA, toda treba je priznati, da je tuja, nekomunistična miselnost vendar nekoliko prodrla. Ljubičič je dejal: »Ne smemo pričakovati, da bo mogoče napočena vprašanja odpraviti gladko ter kar čez noč. Če hočemo spremeniti družbo, se moramo spremeniti sami. Morali bomo vztrajno delati in potrebna nam je organiziranost. Potrebujemo moralno-politično močno in enotno ZKJ. Razpravljati je treba odkrito in stvarno. Nikakor ne smemo dopuščati, da bi Titovo pismo sprejemali deklarativno potem pa, da bi sejali dvom, češ, ali ga je sploh mogoče uresničiti. Tiste, ki bi se ne hoteli lotiti nalog, je treba odločno javno ožigosati. Komunisti v JLA se morajo pridružiti organizirano in enotno v skupno dejavnost za popolno uresničenje Titovega pisma.«

Ljubičič je nato ocenil notranjo dejavnost naših oboroženih sil. Dejajle, da smo pri modernizaciji dosegli lepe uspehe. Opozoril je, da mednarodni položaj okrog nas še zmeraj ni zadovoljiv. Toda zelo dobra pripravljenost naše vojske je omogočila našim ljudem, da lahko mirno gradijo socializem.

Američani do zob oboroženi

Do pištole ali revolverja je v ZDA zelo lahko priti. V izlozih trgovskih središč po vsej Ameriki so postavljene reklame za »posebno priljubljenost«, ki človeku obljublja, da lahko pod zelo ugodnimi pogoji postane srečni lastnik kakršnegakoli strelnega orožja. Za borih osem dolarjev se že da dobiti pištolo ali revolver, za to pa ni potrebno nobeno dovoljenje oblasti in tudi kakšnega seznama lastnikov strelnega orožja ne vodi nihče.

Število zločinov je v ZDA zelo veliko. Samo lani je bilo skoraj 6 milijonov kaznivih dejanj — največ proti lastnini, se pravi kraji in ropov, vendar pa je bilo od tega tudi 810.000 kaznivih dejanj, povezanih z nasiljem. Znano je tudi to, da so bili ameriški piloti na potniških letalih pogosto prisiljeni, da so s hladno cevjo na vratu skrenili letalo z vsemi potniki vred z redne proge in ga odpeljali na kako drugo letališče. Zračni gusarji pa so seveda ravno tako kupci na »razprodajah poceni orožja« ali na vaških sejminih.

Ameriška zvezna policija FBI poroča, da je bilo v ZDA predlanskim 16.000 ubojev, od tega pa več kot 65 odstotkov s strelnim orožjem. In tudi od 126 policistov, kolikor jih je bilo lani ubitih v Ameriki, jih je 121 umrlo pod krogami zločincev.

Zaradi vsega tega v tej državi že nekaj časa teče kampanja, ki zahteva, da bi začeli uvajati nadzor nad prodajo in lastniki strelnega orožja. Kampanja pa ima seveda tudi nasprotnike, ki dvigajo glas in trde, da bi kakršenkoli policijski nadzor pomenil le »omejevanje ameriških državljanov pravice«.

Pred nedavnim je ameriški senat vendarle sprejel načrt zakona o »preprečitvi prodaje poceni strelnega orožja na sejminih in tako imenovanih razprodajah«. Čeprav

to še ne pomeni tudi nadzor nad imetniki strelnega orožja, pa je vendar tudi to že korak naprej, saj cenijo, da v Ameriki na ta način prodajo vsako leto okoli milijon pištol in revolverjev — od celotnega števila 2,5 milijona, kolikor jih gre v promet v ZDA vsako leto.

Eden velikih zagovornikov uvedbe nadzora nad prodajo strelnega orožja je senator Edward Kennedy, brat dveh velikih ameriških politikov — pokojnega predsednika Johna Fitzgeralda Kennedyja in pokojnega ministra za pravosodje Roberta Kennedyja, ki sta bila žrtvi političnih atentatov.

Točnejših podatkov o Američanih, ki imajo v lasti strelno orožje, ni, vendar pa cenijo, da imajo privatniki kakih 100 do 200 milijonov pištol in revolverjev. Kar cela vojska — vendar strogo zasebna!

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

(Nadaljevanje)

JERMAN MARJAN

Obtoženec priznava, da je bil član bele in pozneje plave garde. Zagovarja se, da je bil nasilno mobiliziran v belo gardo in da se je zanj odločil, ker je bil postavljen pred izbiro: ali v belo gardo ali v internacijo. V plavo gardo je pristopil na prigovarjanje svojega predpostavljene, Radovana Stanteta, ki mu je zagotovil, da je to »redna jugoslovanska vojska«, da je sklenjen s partizani sporazum in da se bodo skupno s partizani borili proti okupatorju. Obtoženec prizna, da je opazil stike plave z belo gardo, in sicer je to opazil, ko je na pohodu iz Otočca na Ortnek v bližini Hinj prenočil pri neki belogardistični postojanki. Ti odnosi so se mu sicer zdeli sumljivi, vendar mu je bilo s strani vodstva rečeno, da imajo edino ta smoter, da se iz vrste bele garde privabi poštene borce. Obtoženec tudi priznava, da ni opazil nobenih znakov, da se četniki bore proti okupatorju ter da se je zadovoljil s pojasnilom, da še ni prišel trenutek za tako borbo.

Ta zagovor, ki je sicer verjeten, pa obtoženca ne more rešiti krivde. Se tako hud pritisk ga ne opravičuje k pristopu v narodno izdajalsko organizacijo, ki se je na strani okupatorja borila proti lastnemu narodu. Prav tako ni opravičljiv njegov zagovor vstopa v plavo gardo, brž ko je opazil, da ne gre za borbo proti okupatorju, ampak za sodelovanje z njim in z že razkrinkano izdajalsko belo gardo.

k 20) BAČNIK MARJAN

Obtoženec priznava, da je bil pripadnik plavogardistične tolpe in v zgoraj navedenih postojankah. Zagovarja se, da je šel k plavim pomočoma oz. v prepričanju, da gre v partizane, kakor so mu njegovi tovariši zatrjevali. Šele na terenu je spoznal prevaro. Opazil je namreč zvezo te formacije z Italijani in belo gardo. Tako je že ob prihodu v Novo mesto opazil, da so bili sprejeti od belogardistov. Na Ortneku je videl nekega italijanskega oficirja, ki je zahteval razgovor s komandantom plavih Borutom (kapitanom Koprivico) in imel nato sestanek z Borutovimi odposlanci. Videl je tudi klopčarja Žitnika, ki je v družbi treh drugih belogardistov prišel v njihovo taborišče na obisk z avtomobilom. Tudi je opazil, da so plavi prejeli veliko orožja od Italijanov. Ko je zaradi teh pojavov izrazil svoje nezadovoljstvo, mu je bilo rečeno, da je to »redna jugoslovanska vojska« in da ne sme politizirati. S tem pojasnilom se je zadovoljil in ostal pri tej tolpi do njenega zajetja na Grčaricah.

Čeprav verjame sodišče njegovemu zagovoru, ga ne more oprostiti krivde, ker je vztrajal pri tej izdajalski tolpi, čeprav je spoznal njen izdajalski značaj. S prejetim pojasnilom se nikakor ne bi smel zadovoljiti, ker pojasnilo ni ovrгло dejstev, ki jih je opazil in ga torej ni moglo prepričati, da je njegovo ravnanje pravilno in v skladu z interesi njegovega naroda.

Kolikor očita obtožnica Bačniku še to, da je bil v Ljubljani član italijanske fašistične organizacije Dopolarovo, mu tega ni mogoče šteti v kazensko odgovornost, ker je bil vpisan v to organizacijo kolektivno z vsemi nameščenici železniške kurilnice po šefu kurilnice inž. Lavriču, ne da bi bil po prej vprašan za privolitve. Tudi se obtože-

nec potem ni udeleževal društvenega življenja te organizacije in sploh ni niti prihajal v njene prostore.

Vsa v izreku te sodbe navedena zločinstva so torej glede vsakega obtoženca v celoti dokazana. Dokazano je, da so vsi obtoženci sodelovali v narodno-izdajalski organizaciji bele in plave garde pod različnimi imeni in naslovi t. j., da so zagrešili zločinstvo narodnega izdajstva. Vsa posamezna zločinska dejanja, ki so jih zakrivali obtoženci glasom ugotovitev pod II. imajo sicer vse bistvene znake dejanskega stanja posebnih, deloma povsem kriminalnih zločinov, vendar jih sodišče ni ločeno inkriminiralo, ker so obtoženci izvršili ta dejanja v svojstvu pripadnikov pod I navedenih organizacij (formacij), torej v izvrševanju svoje narodno-izdajalske službe oziroma dejavnosti. Gre zato le za eno samo zločinstvo narodnega izdajstva, izvršeno v raznih oblikah in stopnjah.

V času, ko se ves slovenski narod bori za obstoj proti svojemu največjemu sovražniku, ki si je zastavil cilj naš narod povsem zaslužiti, polastiti se njegove zemlje, njegovega imetja in njegove delovne sile, v tem najkritičnejšem momentu slovenske zgodovine so se obtoženci postavili na stran sovražnika, vstopili v njegovo službo in skupno z njimi celo z orožjem nastopali proti v junaki borbi za rešitev svojega naroda in domovine. V tej svoji izdajalski vlogi se obtoženci niso ustrašili nobenih še tako podlih sredstev, da bi čimbolj oblatili, zavrli in oslabili narodno osvobodilno gibanje in čim več zavednih Slovencev spravili v roke okupatorja. S svojo aktivno pomočjo okupatorju niso škodovali le življenjskim interesom svojega lastnega naroda, temveč interesom celokupnega civilizirane sveta, zlasti tudi interesom naših velikih zaveznikov Rusije, Anglije in Amerike, ki vodijo neizprosno borbo proti fašističnim in nacističnim zatiralcem in ki so opetovano zagrozili z najhujšimi kaznimi vsem onim, ki na kakršen koli način podpirajo okupatorje.

Zločinstvo te vrste se je smatralo v vseh časih in pri vseh narodih za najbolj pogubno in najbolj zavrženo. Od nekdaj in povsod se je kaznovalo z najbolj drakoničnimi kaznimi. Vsako narodno občestvo je narodne izdajalce izločilo iz svoje srede kot kužen tvor s svojega telesa. Uničenje in iztrebljenje takih nestvorov je ne le splošna zahteva pravičnosti, temveč nujna zahteva obstoja vsakega naroda in ohranitve zdrave človeške družbe. To pravico terja tudi naš toliko preganjani in od obtožencev tako sramotno izdani slovenski narod.

Zaradi tega meni sodišče, da je smrt edino primerna kazen, ki more doleteti izdajalce slovenskega naroda.

Obtoženci: Sterniša Marjan, Vošnar Pavel, Milovanović Mladen, Šinkar Anton, Malovrh Franc, Marinčič Rudolf, Lisac Ivan, Konečnik Ljubomir, Končan Marjan, Tomažič Drago, Kien Vladimir, Stepec Jože, Murn Franc, Mihelič Franc, Capuder Gabrijel in Habič Viktor niso bili zgolj navadni člani navedenih izdajalskih organizacij, temveč so v njih zavzemali vidnejša in odločilnejša mesta. Zato jih je sodišče tembolj upravičeno obsodilo na smrt.

(Nadaljevanje prihodnjšč)

MORJE in SONCE

DELAMARIS IZOLA **IZOLA BRAND** RIBA S POVRTNINO

TO JE SVEŽINA MORJA IN SOČNI SADOVI RDEČE ISTRSKE ZEMLJE

DRAGO MAKUC:

Od Preserske čete do Šercerjevega procesa

Drago Makuc z ilegalnim imenom Muc, gledališki igralec, nosilec partizanske spomenice 1941, se je rodil 20. januarja 1924 v Rosalnicah pri Metliki. Dokončal je osnovno šolo, pet razredov gimnazije in štiri semestre Akademije za igralsko umetnost v Ljubljani. Bil je član telovadnega društva »Sokol«, delavskega kulturnega društva »Vzajemnost«, član SKOJ od oktobra 1941, član KP Slovenije od septembra 1944; deloval je pri Gledališču mladih in pri ilegalni organizaciji srednješolske mladine. Ob napadu Nemčije na Jugoslavijo je bil prostovoljec jugoslovanske vojske; do odhoda v partizane oktobra 1941 pa je sodeloval pri raznih sabotažnih akcijah proti italijanskemu okupatorju za Bežigradom. Dne 2. oktobra 1941 je odšel na Krim, kjer se je priključil borcev Preserske čete Krimskega bataljona kot pomočnik mitraljeza. Dne 19. oktobra 1941 je sodeloval pri pomembnem napadu na italijansko postojanko na Lož pri Starem trgu. Dne 26. oktobra 1941 so ga Italijani zajeli, zaprli v Ljubljani in 16. decembra 1941 obsodili na 20 let zapor. Do kapitulacije Italije je bil zaprt v Italiji v Alessandriji in v Spoletu. Septembra 1943 je pobegnil iz zapor. Na begu so ga Nemci zajeli in zaprli v Ferrari. Januarja 1944 je bil po posredovanju Rdečega križa zaradi bolezni izpuščen; po vrnitvi v Ljubljano se je zdravil v ljubljanski bolnišnici, avgusta 1944 pa se je pridružil borcev 8. SNOUB, kjer je bil politkomisar 1. bataljona, kmalu nato je bil premeščen h Komandi mesta Crnomelj, marca 1945 pa k igralski skupini SNG na osvobojenem ozemlju. Do smrti 8. decembra 1962 je ves čas kot član SNG nastopal v Ljubljani in drugod v raznih pomembnih vlogah kot priznan karakterni igralec. — Ta sestavek objavljamo ob 10-letnici Makučeve smrti.

Že pred vojno smo se zbirali mladinci okrog Milana Sušteršiča¹. Ker je bil Milan tedaj aktiven član Vzajemnosti, smo mi mladi predstavljali nekak podmladek Vzajemnosti. Sestajali smo se v gostilni Fortuna za Bežigradom in na teh sestankih vselej sproti izvedeli za akcije, ki jih je pripravljala Vzajemnost. Tudi mi smo se vključevali v akcije. Zato so nam bile ob izbruhu vojne stvari že jasne in smo se zavedali svojih dolžnosti. Takrat smo se takoj povezali s Slovenskim klubom in odšli med prostovoljce.

Potem ko smo se po klavnem zaletu našega sodelovanja v bivši jugoslovanski vojski vrnili iz Novega mesta domov, smo začeli delati na terenu. Krog mladincev, ki ga je še vedno vodil Milan Sušteršič, je v glavnem ostal isti kot pred vojno. Vanj smo bili vključeni: Dušan Pičulin, Polde Vrbovšek, Ciril Ponikvar (ki je bil kasneje belogardist), Milan Batista in še nekdo s partizanskim imenom Pacuki² (ta je šel skupaj z menoj v partizane). Drugih se po imenu ne spominjam več.

Celotna skupina naj bi bila odšla v partizane, a nas je konec septembra odšlo le pet. Iz Ljubljane nas je spremljal neki aktivist iz Ježice³; njegovega imena se ne spominjam, srečujem pa ga še danes na cesti. Iz mesta smo odšli z opremo v nahrbtnikih. Bilo je tik pred začetkom šolskega leta in domenjani

smo bili, da bomo v primeru kakih neprilik povedali, da gremo na taborjenje. Odpeljali smo se z izžanskim avtobusom. Ko smo na Igu izstopili, smo ugotovili, da nas je skupaj skoraj 20; vsi smo imeli pred seboj isti cilj. Izmed drugih, ki niso bili člani naše skupine, se spominjam samo Lada Kogoja. Od končne postaje dalje nas je vodil omenjeni tovariš z Ježice.

V hosti pod Kureškovo smo se ustavili na nekakšnem sprejemnem centru. Tu smo srečali prvega partizana. Pozdravil nas je z dvignjeno pestjo, še danes se spominjam, kako močno nas je prevzelo to srečanje. Nadaljevali smo pot pod Mokrc, v šolsko taborišče. Tu smo srečali Ljuba Šercerja⁴. Z našim sprejemom med borce so se ukvarjali trije tovariši, med njimi je bil Mitja Ribičič. On nam je (zaradi konspiracije je bilo to potrebno) odvzel dokumente. Prevzeti smo morali partizanska imena. Jaz sem bil za to, da kar obdržim ime Muc, kakor so me že na terenu klicali tovariši. Ribičič je bil proti temu, češ tudi mene so v Ljubljani klicali Riba, pa sem zdaj zaradi boljše konspiracije dobil drugo ime⁵. Tako sem privolil in zase predlagal ime Francelj. No, to ime se me ni prijelo; ostal sem Muc v partizanih, kasneje v zaporu, potem spet v vojski in tudi danes se me kar drži to ime.

V šolskem taborišču smo ostali tri ali štiri dni. Imeli naj bi vojaške vaje, pa tega kaj dosti ni bilo, ker smo se kmalu premaknili na Preserje, kjer se je formirala 6. Preserska četa. V tej četi se nas je zbralo 11 ali 12 borcev. V glavnem smo bili vsi v civilnih oblekah, sem pa tja je kdo imel staro jugoslovansko bluzo ali hlače. Spominjam se, da je nekaj tovarišev nosilo slovensko zastavico na kapi ali klobuku.

Šolsko taborišče je takrat imelo precej dobro oborožitev — starojugoslovanske puške in nekaj zbrojev. Vsega je bilo v taborišču, ko smo vanj prišli mi, okoli 40 ljudi.

V Preserski četi⁶ je bil za komandirja nek Bežigradčan, po imenu Gorenjec⁷. Poznal sem ga še od doma. Večkrat se je namreč smukal okoli naše skupine, nam razlagal, da ga love Italijani in da bi rad odšel v partizane. Bil nam ni prav nič simpatičen. Odšel je v partizane, nekaj dni pred nami, bolj iz narejenega strahu, kot iz kakih drugih nagibov. V partizanih je pogosto menjal imena. Zdi se mi, da se je v resnici pisal Novak⁸. Nekaj časa je nosil ime Menjal. Kot komandir naše čete se ni prav dobro izkazal in smo se čisto pritoževali nad

Skupina prvih partizanov na Krimu leta 1941; prvi z leve zgoraj je Drago Makuc

njim. Tovariškega odnosa do nas ni poznal. Bil je samovoljen in obnašal se je kot kak vođa hajdukov. Zato ga nisimo prav nič marali. Komisar čete je bil Iztok Žagar⁹.

Taborišče smo imeli v gozdovih, nekje med Rakitno in Preserjem. Uredili smo si bivališče v dveh šotorih. Kuhali smo si sami. Hrano smo dobivali iz bližnjih vasi, kjer so zelo skrbeli za nas. Poleg tega pa se je za kuhinjo bolj kot za ostale stvari brigal tudi komandir. Kot najmlajši v četi sem moral prevzeti kuharsko delo. Nekje smo našli staro jugoslovansko čelado. Dodelili so jo meni, češ da se bom lažje branil, kadar me bodo napadali zaradi slabe hrane. Izbrisal sem s čelade jugoslovanski grb in v njo vrezal peterokrako zvezdo.

Naša četa je bila oborožena takole: najprej smo imeli štiri puške in dve strojnici, kasneje smo nekje odkopali še osem pušk in nekaj jugoslovanskih bomb. Imeli smo nekaj vojaških vaj; vadili smo v ravnanju z orožjem, a ne veliko, ker komandirju Gorenjcu ni bilo mnogo do tega. Nekaj dni za nami je prišel v četo Kostja Nachtigall¹⁰, ki je prevzel posle intendanta in se ga spominjam samo iz tega taborišča. Ne spominjam se, da bi z nami nadaljeval pot. V tem taborišču smo ostali do 14. oktobra. Tačas smo imeli vrsto političnih ur, ki jih je vodil komisar Iztok; kolikor se spominjam, smo študirali VKP(b).

Mislil, da je bilo 15. oktobra, ko smo se vrnili v šolsko taborišče. Takrat sem srečal Naceta Severja¹¹, ki se je ravno odpravil v Ljubljano s sporočili in je obenem odnesel tudi nekaj pisem za svoje. Vso pošto je skril za nogavice. Tu, v šolskem taborišču, smo zvedeli, da se pripravlja neka akcija¹², kakšna, nam niso povedali. Takrat je bilo v šolskem taborišču poleg naše čete še nekaj drugih čet¹³. Vadili smo se v streljanju.

V šolskem taborišču je tedaj ostala Borovniška četa¹⁴; naša Preserska in še ena¹⁵ pa sta se pomaknili na Bloško planoto, kjer nas je že čakala Loška četa. Tako se nas je zbralo okoli 36 borcev Krimskega polbataljona¹⁶. Komandant tega polbataljona je bil Ljubo Šercer, komisar Ante Novak. Z nami je bil tedaj tudi komisar bataljona Dušan Pirjavec¹⁷.

OPOMBE:

¹ Sestavek »Od formiranja Preserske čete do Šercerjevega procesa« je napisan po magnetofonskem posnetku po pripovedovanju Draga Makuca v letu 1961. Razgovor vodila Mira Mihevc, kustos. Sestavek je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Za tisk pripravila in biografijo ter opombe napisala REZKA TRAVEN.

² Milan Sušteršič je bil sekretar rajonskega komiteja SKOJ za Bežigrad. Dne 8. decembra 1941 so ga Italijani zaprli, ga obsodili na smrt. Dne 7. februarja 1942 je bil ustreljen v Gramozni jami pri Zalah v Ljubljani.

³ Imena Pacuki ni bilo mogoče razrešiti.

⁴ Mislil na Franca Bratovža-Aceta, kurirja pri glavnem poveljstvu slovenskih partizanskih čet.

⁵ Ljubo Šercer, narodni heroj.

⁶ Mitja Ribičič z ilegalnim imenom Ščuka, v partizanih Ciril.

⁷ Preserska četa je bila ustanovljena v začetku oktobra 1941 v Zali pod Osredkom.

⁸ Viktor Gorenjec z ilegalnim imenom Minjin in Menjal.

⁹ Novak se je pisal očim Viktorja Gorenjca.

¹⁰ Iztok Žagar z ilegalnim imenom Jože Koželj.

¹¹ Konstantin Nachtigall s partizanskim imenom Kono ali Kosta, študent medicine, je bil sanitetej Preserske čete; aretiran decembra 1941 v Ljubljani, obsojen na 8 let zapor. Dne 24. januarja 1944 so ga pripadniki črne roke po strašnem mučenju ubili v Šentvidu nad Ljubljano.

¹² Nace je bilo ilegalno ime Marjana Severja, študenta elektrotehnike, ki je po navodilih glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet prihajal v štab Krimskega bataljona. Dne 12. marca 1942 je padel na Jamniku nad Skofjo Loko kot komisar Skofjeljske čete.

¹³ Gre za napad na Lož.

¹⁴ V šolskem taborišču so bile poleg Preserske čete tudi Loška, Robska in Šolska četa.

¹⁵ V šolskem taborišču je ostala Šolska četa. Borovniška četa je bila takrat na pohodu na Bezuljak.

¹⁶ Na Bloško planoto sta se pomaknili Preserska in Robska četa. Robska četa je bila 15. oktobra 1941 napadena. Več borcev te čete se je po razbitju priključilo Loški četi (Šercerjevemu bataljonu).

¹⁷ Pred napadom na Lož je bil iz Loške, Preserske in Robske čete ustanovljen polbataljon — Šercerjev.

¹⁸ Dušan Pirjavec z ilegalnim imenom Ahac.

fotografija z vprašajem

V prejšnji številki smo na kulturni strani objavili fotografijo ranjenega politkomisarja 14. divizije Alojza Žokalja-Džidžija z dvema spremljevalcema. Vpraševali smo za njuna imena in priimka. Že drugi dan po razpisu našega časopisa nam je pisal Srečko Grašič iz Radeč 21/c pri Zidanem mostu, ki je prepoznal spremljevalca na Džidžijevi desni strani. To je neki Podbevšek, doma iz Litije, ki je imel partizansko ime Matija. Sedaj živi v Gračnici pri Rimskih toplicah, zaposlen pa je v tamkajšnji Tovarni lesne galanterije Gračnica. Tovarišu Srečku Grašiču se za sporočilo najlepše zahvaljujemo, tovariša Podbevška pa prosimo, da nam o sebi pošlje natančnejše podatke, za spremljevalca na Džidžijevi levi strani pa tudi naslov ali vsaj ime in priimek in od kje je bil doma!

Danes sprašujemo za drugo tako fotografijo, na kateri je tretji z leve (v ozadju) Mirko Frankič-Tilen, intendant 4. operativne cone. Ta fotografija pa tudi Tilnovi spomini bo objavljena v knjigi Jožeta Vidica »Zločin pri Lenartu«, ki bo izšla pri zavodu Borec. Prosimo bralce, ki bi na fotografiji prepoznali sebe, soborce ali znanke iz partizanskih časov, da sporoče njihova partizanska imena, imena in priimke, naslove, oziroma vse, kar jim je znanega o njih!

NADALJEVANJE PRIHODNJO

MILAN IN RDEČE CVETJE

Oktobra 1941 je v Korinju nad Krko taborila grosupeljska četa. To je zvedel tudi domači izdajalec. Skrivnost je izdal Italijanom v Stični, kjer so imeli postojanko.

Kmalu potem, oktobra, sta se dve koloni Italijanov odpravili proti Korinju. Vodi jih je izdajalec.

Bilo je lepo nedeljsko jutro. Ljudje so praznovali. Sestra partizana Milana je odšla navsezgodaj na pot. Podvizala se je, da bi videla brata in da bi mu izročila toplo perilo.

Milan je imel tisti dan pomembno nalogo. S komandirjem se je odpravil zelo zgodaj od tabora, da bi ugotovila, od katere smeri se bližajo Italijani. Partizani so namreč zvedeli, da jih bodo Italijani napadli.

Milanu je bilo komaj devetnajst let. Bil pa je postaven fant, svetlih las in kot nebo sinjih oči. Med prvimi je sledil klicu domovine. S komandirjem sta sprva hodila še v mraku po skritih stezah. Ko pa se je že danilo, sta morala križati cesto. Nenadoma sta zagledala Italijane. Milan je ustrelil, a že ga je zašel cel rajal svinčenk. Omahnil je v rošno travo ob cesti.

Italijani so odveli truplo. V prvi vasi so si prilastili samokolnico

in nanjo položili Milana. Ko so nadaljevali pot, so mimogrede še ujeli partizana Toneta Zupančiča in Campo, ki sta bila namenjena na sestanek.

Doma sem skozi okno gledala čuden sprevid. Sprejaj so korakali z mitraljezi oboroženi Italijani, za njimi je nekdo peljal na samokolnici padlega partizana, nato so gna. Dve kozici in končno še ujetega partizana. Za tem sprevidom so bili na poti k maši vaščani.

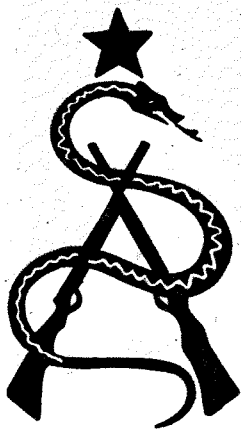
Milana so zapeljali pred cerkev. Na samokolnico so pritrdili napis: komunist. Ljudje so se nemo, žalostno poslavljali od fanta, ko so stopali ob truplo. Med ljudi se je pomešala tudi Milanova sestra, da se je mogla tudi ona vsaj tiho posloviti od brata. Potem je stopila v našo hišo in se malo pogrela v naši kuhinji. Tiho, neopazno je odšla.

Ko sem slonela na oknu, so Italijani kričali in se surovo norčevali, češ naj »banditu« nesem cvetja.

Naslednje jutro pa je bil Milan kar prekrit s samim rdečim cvetjem. Prinesli so ga pionirji in mladinci; preplezali so pokopališki zid, čeprav so blizu stražili Italijani, in obsuli Milana s cvetjem.

MARJANCA SEME

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

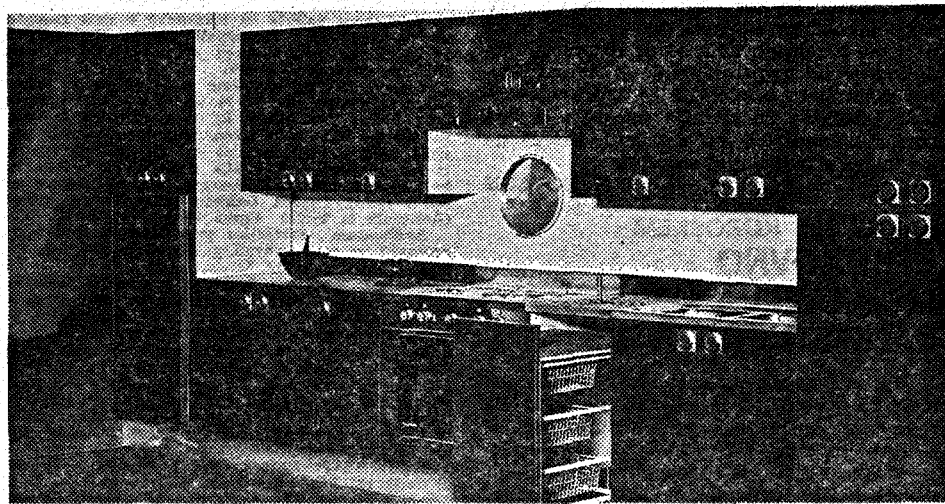

NOB

Prof. dr. Pavel Lunaček-Igor

Rodil se je 31. januarja 1900 v Sentrupertu na Dolenjskem. Medicinsko fakulteto je končal leta 1927 v Zagrebu, od leta 1930 pa je delal v Ženski bolnišnici in porodnišnici v Ljubljani. Po zasedbi Jugoslavije je junija 1941 postal član zdravniškega matičnega odbora Osvobodilne fronte v Ljubljani. V času takoj po ustanovitvi odbora je med dopustom obiskoval zdravnike po Notranjskem in Dolenjskem, da bi jih pridobil za Osvobodilno fronto. K partizanom na osvobodeno ozemlje je odšel 28. maja 1942 s prvo skupino petnajstih zdravnikov. 6. junija 1942 se je udeležil prvega posveta slovenskih partizanskih zdravnikov, kjer je bilo sklenjeno, da je treba ustanoviti Centralno vojno partizansko bolnišnico (SCVPB) in za upravnika te bolnišnice je bil določen dr. Pavel Lunaček-Igor. Oktobra 1943 je bil na zboru odpolancev slovenskega naroda v Kočevju izvoljen za člana slovenskega narodno osvobodilnega odbora in za delegata na drugo zasedanje AVNOJ, tako se je udeležil tudi zasedanja v Jajcu. Decembra 1943 je postal šef sekcije za bolnišnice v sanitetnem oddelku Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Postal je sanitetni polkovnik NOV Jugoslavije. Po osvoboditvi je bil prvi profesor na Kliniki za ginekologijo in porodništvo v Ljubljani, 1950 je postal dekan medicinske fakultete, od jeseni 1953 je bil rektor, leta 1954 pa je bil izvoljen za člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Bil je ljudski poslanec, član glavnega odbora Osvobodilne fronte, dobil je več odlikovanj in dvakrat Prešernovo nagrado.

kuhinja »sirena« lipa ajdovščina tel: 065-73011

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Začetek plemstva pa praviloma pomeni tudi začetek fevdalizma. Vendar o kakšnem posebnem, »slovenskem« fevdalizmu ni mogoče govoriti. Ni se nam pa tudi treba čutiti manj vredne in se ne sramovati svoje zgodovine zaradi tega, če nismo svojega plemstva ali da bi se mogli ponašati, češ, bili smo tlačani slovenske plemiške gospode! Če pa so bili posamezni fevdalci slovenskega ali slovanskega rodu, bi bilo brez pomena, če ne celo smešno se sklicevati na to. Fevdalec je bil ne glede na svoj rod ali »narodnost« v razmerju do tlačana vselej tlačitelj, »zemljiški gospod«, gospod nad življenjem in smrtjo svojih podložnikov. Toda plemstvo, od pradednih slovenskih knezov do posameznih poznejših fevdalcev, kakršni so bili npr. celjski grofje, nikakor ni kakšen poseben zgodovinski dejavnik, da bi bilo od njega odvisno, ali smo Slovenci imeli ali ne zgodovino ali koliko smo je imeli. Mirno smemo trditi, da so našo zgodovinarji pisali, delali naši predniki, tlačani, slovensko ljudstvo kot celota z vsem svojim življenjem ter trpljenjem — s tem, da se je prebilo skozi dolga stoletja gorja, ostalo živo, nam ohranilo svoje narodno in človeško bistvo, svoj jezik, ljudsko kulturo, svojo duševnost, trdoživost, svobodoljubnost, čut za pravičnost in globoko človečnost.

Prav to, da Slovenci fevdalnega plemstva skorajda ali sploh nismo imeli, še lahko bolj utrjuje prepričanje, da je naša tlačanska upornost izvirala tudi, če ne predvsem, iz naše narave, iz odpora do tuje gospode, do tuje družbene

ureditve, ker je še stoletja pod tujo nadoblastjo živelo izročilo, da so bili Slovenci v davni samostojni, da so imeli svojo »pravdo«. S tem seveda ni rečeno, da vzroki kmečkih uporov niso bili predvsem gnotne, družbeno-gospodarske narave ali razvojnega družbenega gibanja. Trpljenje tlačanov je bilo tako nečloveško in njihov gnotni položaj tako obupen, da se spričo tega ne zdi potrebno iskati še kakšnih drugih ali bolj jasnih vzrokov tlačanskih uporov. Vendar je prav, da ne pozabljamo, kdo je pravzaprav bil »puntarski« tlačan, to se pravi, da je bil pri nas tudi Slovenec, čeprav na prvi pogled ni nobenega razločka med slovenskimi, nemškimi in hrvaškimi uporniki.

Menda ni odveč pripomba, da so drugi slovanski narodi imeli precej svojega plemstva ali da se še dandanes nekateri ponašajo s posameznimi plemiči kot z nekakšnimi zgodovinskimi junaki. Navadno povečujejo kot narodne, zgodovinske junake nazadnjaški nacionalisti, kakršni so v

preteklosti videli »slavno« zgodovino svojega naroda v »slavnih« dejanjih »velikih sinov naroda«, ki so se »proslavili« npr. kot zarotniki (npr. Zrinjski in Frankopan) v svojih fevdalnih težnjah, v bojih za svojo posest. Pozneje pa so jim pripisovali, da so se junaško bojevali ter žrtvovali za »svoj« narod proti tuji oblasti. Tako so npr. slavili bana Jelačića, ki je s svojo vojsko med prevrati ob koncu fevdalizma leta 1848 na Madžarskem zatrl revolucijo in pobil nič koliko kmetov. Veliko slavo je užival tudi zagrebški škof Drašković, ki je med drugim predlagal cesarju, naj dovoli najbolj divjaško mučenje in usmrteitev Gubca. Na Slovenskem pa je Bleiweis, ki ga je naša zgodovina slavila kot »očeta« slovenskega naroda, v Novicah leta 1848, med odpravljanjem zemljiške odveze — tlačanstva — najbolj goreče zagovarjal koristi plemstva, da mora dobiti od tlačanov odškodnino za tlačanske dajatve in zemljo. Martin Slomšek, ki so nanj nekateri zmeraj gledali celo kot na svetnika, pa je tedaj kot škof vpregel podrejeno

Grad Mehovo na Dolenjskem, ki je že leta 1515 občutil srd kmečkih upornikov (risba iz Valvasorjeve Topografi-je vojvodine Kranjske)

Zlatoporočenca v Stopniku

Pred enainpetdesetimi leti sta se seznanila in kmalu sporazumela za skupni priimek Riževčeva Ivana z Oblakovega vrha in Vresnikarjev Tone iz Stopnika — Ivana in Tone Munih. Prejšnji mesec sta v družinskem krogu tako rekoč neuradno praznovala petdesetletnico skupnega življenja.

Imela sta šest otrok, ki jih pet še živi. Tone je moral med prvo svetovno vojno k vojakom, ko mu je bilo komaj 17 let. Tik po končani vojni je sodeloval tudi v boju za našo severno mejo. Ivana je pre-

hodila trdo življenjsko pot kot dekla in potem kot kmetica na majhni gorski kmetiji. Med osvobodilno vojno je bil Munihov dom natežaj odprti borbem in aktivistom. Hčerka Veronika, takrat 21-letna, je vneto učila v partizanski šoli v Stopniku.

Ko zlatoporočencema izrekamo voščila, naj to velja tudi v imenu tistih, ki so jima včasih obljubljali, da bodo po vojni obiskovali Stopnik, a jih ni, kakor da so pozabili!

JANKO MLAKAR

JESENICE

PRIPRAVE PRED DNEVOM REPUBLIKE

Osrednja proslava dneva republike v jeseniški občini bo 28. t.m. ob 18. v gledališču »Tone Čufar«. Krajevne proslave pa bodo na sedežih krajevnih odborov SZDL, in sicer skupno z nastopi šolske mladine. Ob dnevu republike bodo tudi pripravili več srečanj borcev. Posebej bodo povabili na prireditve vdove borcev in žrtve okupatorskega nasilja. Jeseniški gimnazijski dramski krožek bo pripravil posebno proslavo 28. t.m. opoldne. Na tej prireditvi bodo proslavili tudi 30-letnico smrti delavskega pisatelja Toneta Čufarja.

B. BLENKUS

PRIJATELJSKO ŠPORTNO SREČANJE INVALIDOV

Športno društvo »Invalidi« v Ljubljani je 19. novembra letos priredilo pod pokroviteljstvom predsednika skupščine občine Moste-Polje Poldeta Mačka v počastitev dneva republike in 30-letnice ustanovitve prvih slovenskih brigad prijateljsko športno srečanje v kegljanju ter ekipno v streljanju z zračno puško. Sodelovala so športna društva »Invalidi« iz Črnomlja, Kočevja, Trbovelj, Hrastnika, Zagorja in Ljubljane.

Kegljaške ekipe so se pomerile na štiri-steznem kegljišču »Saturnus«, strelci pa v Klubu vojaških vojni invalidov.

V kegljanju je ekipa Ljubljane zasedla prvo mesto; sledijo ekipe Trbovelj, Hrastnika, Zagorja, Kočevja in Črnomlja. Prvo mesto v streljanju je pripadlo ekipi Ljubljane, drugo Trbovelje, tretje pa Črnomlju. Najboljši posamezniki so bili: Lojze Macele Ljubljana, Darko Šafarič Trbovelje in Franci Butara Ljubljana.

Po končanem tekmovanju je prireditelj pozdravil tekmovalce. Nato so 3 prve ekipe prejele okusno izdelane plakete v trajno last. Predsedniku ZZZ NOV Ljubljana Francu Taurerju so kot pobudniku in organizatorju invalidskega športa dodelili plaketo za njegovo nesebično aktivno in neumorno sodelovanje. Za to priznanje se je tovariš Taurer zahvalil in zaželel, da bi športna aktivnost invalidov še nadalje uspevala ter se množično razširjala po Sloveniji, čeprav ne razpolaga z zadostnimi sredstvi.

V. BOVCON

RAVNE NA KOROŠKEM STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE SANITETNEGA OSEBJA

Upravni organ za narodno obrambo pri občinski skupščini je povabil na sejo 10. t. m. zastopnike vseh gospodarskih organizacij in ustanov, odgovornih za organizacijo civilne zaščite. Obravnavali so strokovno izobraževanje pripadnikov civilne zaščite. Upravni organ je že izdelal program za strokovno izobraževanje pripadnikov sanitetnih enot in civilne zaščite v občini za obdobje od novembra 1972 do maja 1973. Poudarek bo predvsem na praktičnem pouku. Poučevali bodo sodelavci koroškega zdravstvenega doma.

FRANJO SREBOTNIK

PREDNOSTI:

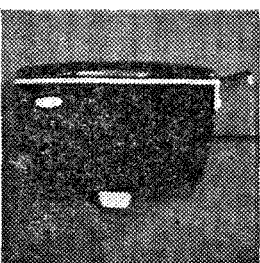
- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

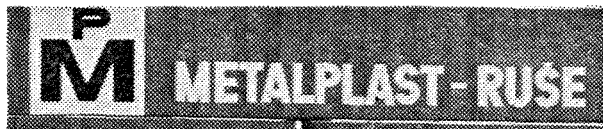
LIBELA-CELJE

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

LIBELA - konvektor

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

duhovščino, da je s posebnim poudarkom opominjala uporne kmete, češ da je oblast od boga in da ima gospoda po božjih postavah vso pravico do tlačanskih dajatev in zato do odškodnine po zakonski uveljavitvi zemljiške odveze.

4.

Kmečkih uporov pri nas ni mogoče dobro razumeti in se ne zavedati njihovega velikega pomena, če vsaj nekoliko ne poznamo zgodovine fevdalizma nasploh. Takoj pa je treba poudariti, da je fevdalizem v slovenski zgodovini najdaljša doba, približno tisočletje dolga. Ne smemo se torej čuditi, če fevdalizem na Slovenskem še zmeraj ni dovolj raziskan in da so se v zgodovinskih ukoreninjenih nekateri mnenja, ki bi jih smeli imenovati predsojete ali celo hude zmote in ki jih iztrebljajo najvestnejši in najbolj prizadevni novejši zgodovinarji šele zdaj, zlasti kar zadeva slovenske kmečke upore.

Mnogo premalo je seveda, če poznamo le časovni okvir fevdalizma ali njegova obdobja, npr. tako, da ugotovljamo: Fevdalizem na Slovenskem je trajal od propada slovenskih kneževin ob koncu prvega tisočletja do tako imenovane marčne revolucije leta 1848. Ni bilo najtežje ugotoviti družbenogospodarske, lastniške ter pravne ureditve fevdalizma, mnogo težje pa si je v tem ogrodju zamisliti živga tedanjega človeka z njegovo miselnostjo, duševnostjo, z njegovimi nazori in vzori ter nasploh z vsem načinom življenja. Če pa si že ustvarimo vsaj približno živo podobo o tem, o človeku in življenjskih razmerah, ne smemo pozabiti, da se je življenje tudi v tistih stoletjih spreminjalo, čeprav se je tedaj gibalo mnogo počasneje kakor v novejši, »dinamični« dobi.

Slovenci, ki so bili pred fevdalizmom pogani, so med pokristjanjenjem in po njem nedvomno doživeli večji ali manjši duševni pretres, kar bi dandanes imenovali »duševno travmo«. Ne vem, ali smo tudi to v svoji zgodovini primerno vrednotili ali vsaj bežno upoštevali. Duševni pretresi utegnejo zapustiti posledice dolga stoletja. Tega se je najbrž zavedal tudi France Prešeren, kakor bi bilo mogoče soditi iz njegovega Krsta pri Savici.

Vsekakor pa bi morali poudariti vsaj to, da je tujec kot oblastnik, zatiralec in izžemalec zaslužnega svobodoljubnega slovenskega ljudstva uporabljal tudi idejno

orožje ali da je zlorabljal hote ali nehoti tudi pokristjanjenje. Preprosto ljudstvo je bilo poprej zvesto svojim bogovom in je verovalo v duhove, demone, nevidne sile, ne le v takšno vidno božanstvo, kakršna sta mu bila sonce in ogenj ali blisk in grom. Tuja, zaslužnjalna oblast se je opirala proti tlačanom na načelo, češ da je oblast od boga in da navsezadnje tlačaniti pomeni nič manj ali nič več kot službo bogu. Iz tega pa seveda sledi, da je greh upor proti samemu bogu, če se podložnik v vsakem primeru in brezpogojno ne podvrže vselej svojemu gospodu, gospodarju, tako rekoč božjemu namestniku. Služitvi gospodarju pomeni izpolnjevanje božje postave. Nastanek teh postav pa se je zdel res nekaj božanskega, ker je bil skrivnost, zapisan v skrivnostnem jeziku kot nekakšna čarovnija, v tuji pisavi, kakor da jih je pisal sam božji prst... Stare slovenske postave niso bile zapisane, živele so kot izročilo, v navadah, segah, v nenapisanih pravilih, ki so prehajala ušno iz roda v rod. Verodostojni, ki jo je prinašal germanski fevdalizem, pa je bila pisana, tako rekoč očitna in zato toliko bolj prepričljiva ali strašljiva »božja beseda«. Toda tuji pokrščevalci so morali uporabiti vsa sredstva, ne le krstilno vodo, da je pogansko ljudstvo sprejelo, se podvrglo »božji« besedi in postavi. Zato se je tuja duhovščina morala učiti tudi slovensčine, kar pričajo med drugim zlasti znameniti brižinski spomeniki. »Božja« beseda je torej morala dobiti tudi pisano slovensko obliko. Slovenskega ljudstva ni bilo mogoče zaslužniti zgolj z zavojevanjem, z grobo silo, marveč so tuji gospodarji morali hočeš nočeš upoštevati, da Slovenci niso razumeli njihovega jezika, niso z navdušenjem in na mah sprejeli krščanstva, niso se še dolgo odpovedali svojim poganskim in svobodoljubnim navadam, običajem in ne pozabili slovenskega izročila nasploh.

To pa je del morda dovolj zanimive naše zgodovine med fevdalno dobo, da bo lahko še dolgo spodbujal raziskovalce.

Mnogo natančneje je raziskan in pojasnjen fevdalizem na Slovenskem kot družbenogospodarska, pravna ali lastniška ureditev. Toda pri obravnavanju kmečkih uporov v fevdalizmu je treba upoštevati zlasti, da se je fevdalizem razvijal kot družbeni red, da se je sprva krepil iz propadajočega tako imenovanega sužnjeposestniškega reda ali da je imel tudi svojo prehodno, začetno stopnjo ter je

prevzel nekatere prilastke, značilnosti prejšnje ureditve; v nadaljnjih obdobjih je fevdalizem dosegel razvojni razcvet, svoj vrh, ko je bil najmočnejši, a je že nosil v sebi tudi klicu svojega razkroja — zametke kapitalizma. V obdobju ju med svojim počasnim, sprva še nezaznavnim hramenjem, ki se je pravzaprav začelo vsekakor že ob prvih tlačanskih uporih, se je v stoletjih močno sprevrgel in njegova preobrazba je najtesneje povezana tudi z naraščajočim pritiskom na tlačane s čedalje hujšimi izkoriščanjem, z iskanjem zmeraj novih ali izdatnejših virov dohodkov. Gospodarska kriza fevdalizma je bila čedalje hujša, med gospodarskim pešanjem fevdalizma pa se je tudi krhala ter gnla politična, splošnodružbena ureditev kot vladavina s svojo državno upravo, sodstvom, razmerjem med monarhom in stanovni. Razvilo se je meščanstvo, krepilo se je meščansko denarništvo, osamosvajala se je trgovina in tudi tlačan se je začel seznanjati z denarnim gospodarstvom.

Zemlja in lastnina — Nastanek lastnine je vsekakor v zvezi z zemljo, to se pravi s prilaščanjem pravic do zemljišč. Lahko bi rekli tudi za fevdalizem, da je ta družbeni red pravzaprav prilaščanje posebnih pravic do zemljišč ali do ozemelj. Te pravice ali fevd je podeljeval vladar, ki je bil navadno sam največji lastnik ali prilaščevalec, zavojevalec ozemelj, svojim »zaslužnim« podložnikom, ki so s tem postali tudi »plemiči«. Včasih je vladar dajal zemljo (ozemlja) le pogojno, tako da si je s tem kupil ali pridobil zaveznika ali izpolnjevalca kakšne naloge. V takšnih primerih fevdalec ni postal lastnik »za vse večne čase«, marveč le nekakšen najemnik. Vladar mu je lahko kdaj pozneje zemljo odvzel. Meje med gospodstvi niso mogle biti večkrat natančno določene ali jasne, kar je lahko postalo vzrok resnih sporov ali celo spopadov. Pogoste so bile pravde med fevdalci za posamezna gospodarstva, ne le zaradi mejaških prepričkov, marveč zaradi nasilnih prilaščanj, prepričkov med dediči, žniten, dvomljivih darilnih listin itd. Med vsemi temi trenji, ropanji, spopadi, ki so bili večkrat zelo krvavi in so jih spremljali tudi požigi tlačanskih naselij, so vselej najbolj trpeli tlačani.

Nadaljevanje prihodnjico

KONTROLA V BIHAČU

Minilo je nekaj tednov od osvoboditve Bihaća, ko se je Nikoletina Bursac s svojo četo vnovič znašel v tem razsežnem mestu ob reki Uni.

Vse mesto je pod tanko snežno kopreno, tišina, da bi človek ogleš, pa se nezaupljiva komandir s sumom ozira okoli sebe, potem pa pogleda po vodniku Ježu in hripavo zagradi:

»Jovica, kaj je neki Bihać utihnil kot otrok, ko se onečedi? Ali ne bi bilo bolje, da se malo razmaknemo, zakaj ko se vsuje z oken, bo prepozno.«

Pred kakim mesecem, v začetku novembra, ko so krajiške brigade pripravljale naskok na mesto, se je Nikoletina prvič v življenju znašel pred Bihaćem. Tu je politični komisar, brigade imel pred njimi govor o obletnici Oktobrske revolucije, ki se je 'bog ve zakaj' pripetila sedmega novembra. Omenjal jim je tudi težke topove s križarke »Aurore« in naskok na carjev Zimski dvorec, tako da je Nikoletina v tistem dvodnevnem bobnenju in pokanju po mestu vse pomešal, Bihać in Petrograd, oktober in november, »Aurore« in naše mimometalce. A ko je nazadnje ves sajav in zamazan vdri v veliki samostan usmiljenih sester v samem središču, se mu je zdelo, da je to najmanj tisti zloglasni Zimski dvorec. Ohladil se je šele, ko so se okoli njega razsula črna krila prestrašenih nun.

»Pha, hudič z njimi, umakni se, Jovica, iz te črne povodnji, dokler sva še cela! Jaz se prav nič ne razumem ne na ženske ne na veronauk.«

Se več dni pozneje je Nikoletina, kadar koli je šel mimo samostana, obračal glavo in se mrgodil, ko da hodi mimo pokvarjenega kislega zelja.

»Hm, Zimski dvorec, prazne marnje, v resnici pa se komaj izmotaš iz ženskih kril!«

Zdaj pri ponovnem prihodu v mesto se je Bihać Nikoletini že od prvih ulic videl nekako nenavadno miren in slovesen. Ali je to zavoljo snega, ki je padel davi, ali zavoljo česa drugega, tega komandir še sam ni vedel, ampak se je kakor vsak dober vojak kislo mrščil nad vso to lepoto in tišino.

»Hm, to so civilski posli, zadremalo je zaledje.«

Le tu in tam, poredkoma, se vidijo po hišah izobešene zastave. Čim bliže središča greš, zmerom več jih je. Šele čez nekaj časa se Nikoletina domisli, kaj bi to utegnilo biti, in s pogledom išče vodnika Ježa.

»Jovica, pa se menda ni začela že tista skupščina, vlada ali kar že?«

Jovica zamežika, ko da se je z napotom nečesa domislil, in neumno bulji v Nikolo.

»Ampak slišiš, da se ti ni tista skupščina začela, tista... kako se že reče?« mu glasneje ponavlja Nikoletina in si nezadovoljno drgne svoj neobrit obraz.

»Aha, kajpada, seveda!« pohiti Jovica. »Kako se že tistemu reče, prijatelj?« Mežikaje urno pobrska po torbi, izvleče načet list papirja in se žalostno zazija vanj.

»Ni več... pokadil sem... Na, tukaj je bilo zapisano.«

»Pokadil si politični material?« ga karajoče premeri Nikoletina. »E, nate se pa človek res lahko zanese.«

»Kaj češ, ko pa vsa četa od mene zahteva papir.«

Čeprav nerada, sta za pojasnilo posila nekoga osmošolca, novince, ki je pravkar pri Bihaću prišel v četo, in on jima je razjasnil, da v mestu danes zaseda AVNOJ — Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije.

V tisti hitrici in gneči po osvobodnem Bihaću, ko je bil ranjen tudi njihov komisar, nihče ni utegnil Nikolovi četi podrobno in natančno pojasniti, kaj je pravzaprav AVNOJ, pa so partizani v glavnem tako stihali, da se je v Bihaću sestala partizanska vlada. Tisti novinec, študent, jim je na lastno pest skušal razložiti nekaj več, a borci so ga neradi poslušali in so mu še manj verjeli: kaj bo on vedel, šele včeraj je prišel v četo, razen tega pa ima še svilen šal okoli vratu, nekakšen gospod.

Nikoletina ne reče nobene več in vleče se ob koloni ko človek, ki težko natovoren nese v mlina, a ko so četo nazadnje v mestu spravili pod streho, pokliče Jovico na stran.

»Slišiš, jaz grem gledat, kaj se tam godi. Malo kontrole nikoli ni slabo.«

»Pa kje misliš?«

»Tam no, v tem AVNOJ-u.«

»Ampak kaj je tebi do tega?«

»Lej ga no!« komandir izbulji oči.

»Vlada se dela, državna komanda, ti pa — kaj ti je do tega! Videti hočem, to je vse!«

Nikoletina si zategne pas, se polepša, kolikor more, in odločnega koraka, nasršen koraki po ulici proti poslopju, v katerem je zborovanje. Ko si ga je ogledoval od zunaj, se mu zazdi, da se je novembra boril tudi prav okoli te hiše. To ga še bolj ohrabri v njegovi nameri.

Pred poslopjem ga ustavi straža.

»Hej, tovariš, kam pa?«

»Samo pokukal bi rad,« poslovno reče Nikoletina in hoče mimo.

»Ni mogoče, tovariš.«

Nikoletina se zdrzne, ko da je dobil udarec in se mrko zazre v stražarja.

»Kako ni mogoče, kaj pa ti je?«

»Ni mogoče, notri je zasedanje.«

»Saj prav zaradi tega sem prišel.«

Partizan pokliče komandirja straže, a ko je ta ugotovil, da Nikoletina ni ne delegat ne gost, važno odkima z glavo.

»Ni mogoče. Kaj pa hočeš notri?«

»Videti hočem, kdo je tam.«

»Glej ga. Kaj pa imaš ti pri tem?«

Nikoletina zatrmoglavlji:

»Glej, prosim te, kaj imam! Ze drugo leto prelivam kri, iščem glavi pravega mesta, zdaj pa, ko se delata oblast in država, mi tu nekdo brani pogledat. Čemu je to podobno? Slabo mi poješ, bratec! Pravico imam...«

Komandir straže se malce umakne.

»Nihče ti, tovariš, ne pravi, da se nimáš pravice mešati v to, ampak... prepovedano je vstopati, medtem ko se dela: naredba je takšna.«

»Počakaj vendar, fant, ne mislim zdaj kar na boben udariti in vso hišo spravljati na noge. Mirno bom vstopil in pokukal, kdo vse sedi tam notri.«

»Tudi to ni mogoče, tovariš.«

Nikoletina se nepotrpežljivo popraska.

»Pa dobro, daj, da se vsaj po trebuhu priplazim in samo malce pogledam izza kakšnega zaklona.«

»Ampak kaj si nor ali se samo norca delaš?« se namršči komandir straže.

»Po trebuhu se boš privlekel na zasedanje AVNOJ-a, hej?« »Kaj se čudiš?« se izprsi Nidžo. »Med bitko sem po trebuhu preplezal pol Bihaća, pa bi lahko tudi teh deset korakov do dvorane.«

Komandir straže je samo prhnil, ko da ne ve, kaj bi še rekel. Nikoletina se ozre na Jovico Ježa, ki se jima je bil približal na tri, štiri korake, in pomigne pol jezno, pol v šali.

»Si slišal, Jovica? Ne smeš niti pokukati! Meni se to zdi malo sumljivo.«

»Kaj naj bo sumljivo?« ga mrko zavrne komandir.

»Kako kaj?« lopne Nikola. »Če se tu prav tista naša vlada sestavlja, partizanska vlada, zakaj bi se potem to skrivalo pred menoj in toliko stražilo? Zakaj ne smem pokukati, no, zakaj?«

»Tako je, ne smeš pa ne smeš!« zagrizeno vztraja komandir brez vsakršnega drugega pojasnila.

»Torej mi prav ti ne pustiš, da bi videl svojo lastno vlado?« pogleda Nikola in se mu zastirni v obraz.

»Jaz, kaj pa še hočeš?«

Nikoletina se ostro okrene in sikne:

»Jovica, pokliči četo!«

Oba, Jovica in komandir straže sta se znašla v mučni zadregi.

»Kakšno četo pa?« se namrgodi komandir.

»Mojo četo!« zabruna Nikola. »Če smo lahko bunkerje razbili pred Bihaćem in se prebili čez most, ki je po njem žgalo pet mitraljezov, nas menda tudi ta garjava vrata z nekaj stražarji ne bodo zaustavila.«

Jovica se približa komandirju in mu zaskrbljen zavpije:

»Pusti ga, tovariš, naj pokuka, vrag ga vzemi, zakaj neumen, kot je, lahko zagode, da se bo še dolgo govorilo o tem. Četa je nora nanj.«

Komandir jezno pljune in kislo pogleda v Nikolovo jermenje, ki mu je križalo prsi.

»No, naj bo, pusti orožje tu pa ti bom toliko odšknil, da boš pokukal.«

Nikoletini so zastale oči.

»Orožje! Kakšno orožje? Moj bog se je zarekel, da do Berlina ne odloži orožja, pa ga tudi zdaj ne bom, in četudi tam v dvorani vidim samega svetega duha.«

»Delaj, kakor veš!« odmakne komandir, ki mu je bilo že dosti zdražbe in skupno s stražarjem odvede Nikoletino v poslopje, previdno odškme vrata dvorane in šepne:

»Pojdi, ampak samo nos pomoli.«

Nikoletina se skloni, zaustavi dih in samo s enim očesom zaškili skozi ozko odprtino med vrati in podbojem. Šele čez nekaj trenutkov ga je komandir komaj slišal, kako je siknil:

»Uh, čudo imenitno, pa to je skoro vse sama vojska!«

In kakor da sam sebi pojasnjuje, malo mirneje zašepče:

»Seveda, vsa dežela se je uprla. Celodede so oblekli uniformo. Lej tam, še pop, tako mi svetega Nikole!«

Ko se je tako napejal, da bi čim bolje videl, je že vso glavo zrinil v skupščinsko dvorano. Delegati pri kraju so se začeli ozirati, ko so čutili, da jim preprih reže v hrbet, a Nikola se je umaknil šele, ko se mu je zazdelo, da ga je izza predsedniške mize opazil sam vrhovni komandant.

Ves v zanosu in zmeden v somraku predsojla komaj opazi komandirja straže in karajoče odkima.

»Ti si pa res dober! Ne pustiš, da bi videl takšno slovesnost in lepoto, takšno, takšno... eh, ko da jih je sam car Lazar na večerjo povabil.«

»E, tovariš, saj sem ti povedal: naredba je naredba.«

»En, tebi se prav tako pozna kot meni, da so najini dedje carja služili. Zataknil si se tu ob vratih...«

Ustrašil sem se že, da je prišel kdo iz londonske vlade, ko si mi tako zastavil pot.«

»Ti pa menda malo pretiravaš.«

»Kaj ne bi! Zbrali so se tu vsi moji sosedje, kmetje, komandirji, odborniki, ti pa si vse sile napel...«

»Napel, bogme, svoje varujem, ni to lansk sneg.«

»Oho, le glej, kako znaš ti tudi s te strani udariti!« je poln občudovanja zazijal Nikoletina. »E, ta je na mestu. Na mestu, tako mi vere.«

Sedaj se tudi Nidžo malo zamisli, potem pa, ko že odhaja na ulico, prišavi čisto prijateljsko:

»A tudi jaz sem na svetu, tovariš, moraš priznati. Samo pomisli: borim se, kri prelivam, potem mi jo pa tamle za vrati nekdo zagode. Preden z očesom trenesi: kje si bil — nikjer, kaj si delal — nič. Kaj ni tako, Jovica, jabolko moje sladko?«

IZ KNJIGE »DOGODIVŠČINE NIKOLETINE BURSACA«

dobro je, če veste

DOMAĆ IZUM ZA ČIŠĆENJE VODA PONUJAJO strokovnjaki sara-jevskega Energoinvesta. Trdijo, da so iznašli najprimernejši način za čišćenje voda, predvsem rek, ki so onesnažene s kemikalijami in detergenti. Novi način čišćenja bi bil mnogo učinkovitejši od vseh dose-danjih, ki so v rabi po svetu. Čišćenje z detergenti onesnaženih voda je zlasti težavno, ker se de-tergenti v vodi zelo počasi razkra-jajo. Strokovnjaki pri Energoinve-stu so uspešno rešili to nalogo. Zdaj pa gre za to, kdo bi bil pripravljen dati denar, da bi za-čeli v večjem obsegu izdelovati na-prave ali sredstva za čišćenje vo-da. Utegnilo bi se zgoditi kakor že tolikokrat, da bi za domać izum pokazala več zanimanja tujina in da bi kdaj pozneje plačevali licen-co tujim podjetjem.

KAKO JE S CENAMI STANO-VANJ, KI JIH GRADIJO PO DR-ZAVI ZA TRG? Lov za stanovanji pri nas je še izredno hud, čeprav mineva že tretje desetletje po vojni, v obdobju, ko smo zidali toliko, kakor še nikdar poprej. Dandanes že precej gradbenih podjetji zida tudi stanovanjske hiše za trg, to se pravi za bolj ali manj prosto prodajo. Imeti moraš le denar, pa si lahko izbereš stanovanje v »blo-ku« ali »stolpnici«. Toda nepopis-ne težave so z odplačevanjem kup-nine, če je že mogoče skleniti po-godbo za nakup stanovanja na od-plačilo. Gradbeni stroški kar blaz-no naraščajo od leta do leta, tako da nihče ne more računati z usta-ljenimi cenami. Po uradnih ugo-tovitvah so prodajne cene stanovanj poprečno v vsej državi letos nara-sle za 13 odst. Podražitve po posa-meznih republikah pa so bile kar neverjetno različne. Tako so se sta-novanja najbolj podražila na Hr-vaškem, kar za 25 odst., medtem ko so v Bosni in Hercegovini »le« za 5 odstotkov dražja. V Sloveniji so se podražila za 14 odst., v Crni gori za 22, v Makedoniji in Voj-vodini pa za 10 odstotkov. V letoš-njem prvem polletju so prodali v vsej državi 13.942 stanovanj. Po-prečna cena za kvadratni meter stanovanjske površine je bila 3141. Največ, in sicer 5115 stanovanj, so prodali v Srbiji. Kvadratni me-ter stanovanjske površine je bil najdražji na Hrvaškem — 3888 din, najcenejši pa v Makedoniji: 2240 din.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospek-te in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, la-kirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnev-nik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZ-GLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

„bien-être“
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

Nagradna križanka POLZELA 44

[illegible]

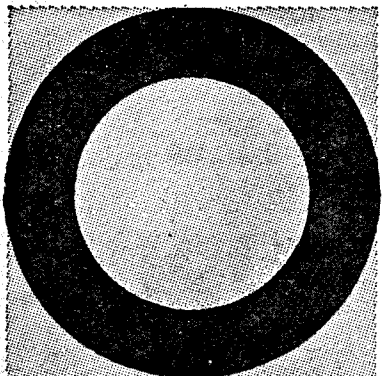
Razpis nagradne križanke

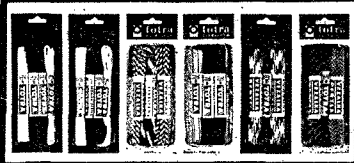
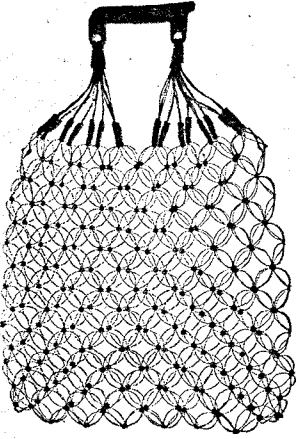
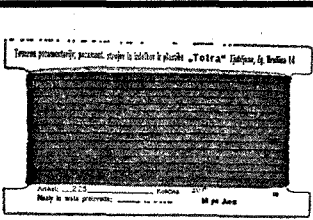
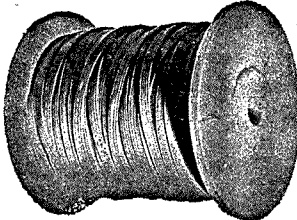
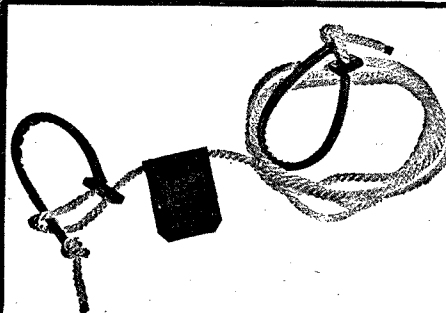
Rešitev te kriznice nam pošljite do 11. decembra 1972. Vmes so prazniki — dan republike 29. november — pa imajo tudi v tiskarni malo premora. Poskrbeli smo, da boste imeli na voljo kar dve kriznici in upamo, da se boste držali dogovorjenega

Knjižni sejem v Ljubljani je sicer že minil, vendar upamo, da ne bo odveč, da tudi tokrat podelimo tri knjižne nagrade, ki jih prispeva založba »Borec« v Ljubljani, in sicer: »Sveti Urh«, »Beg z morišča« in »Prvi bataljone«.

Lep pozdrav in pa prijetno praznovanje dneva
republike. UREDNISTVO IN UPRAVA

Nagradna križanka TOTRA št. 45

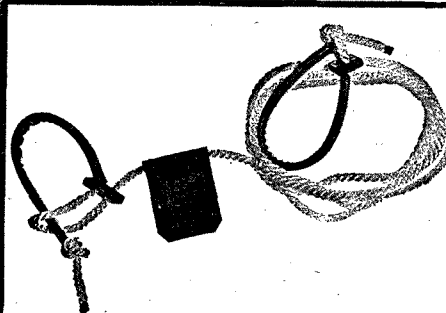
SESTAVIL: KOPRIVSEK	MAKEDONSKI KAJAKAS	ZNAMKA ŠVICARSKIH UR	NASILJE	MADŽARSKO Ž.IME	„VEČNO“ MESTO											
SPREMLJEVALEC BOGA BAKHA																
PRELIVANJE							IGRALKA AUMONT	M.IME	TVRDIČ							
ZRAKOMER																
MESTO NA PELJESCU FIGURA PRI SAHU					LETNI ČAS											
					SOKRATOV TOŽNIK RIBJA KOŠČICA											
RISAL: J.K.	NAKAPANA VODA	GRŠKI BOGATAŠ	DOLINA	IGRALKA RAS VEK		MUSTER	SMUKA MED KOLIČKI FINSKO JEZERO					1	STRANIŠČE	ODPRTINA V ZIDU	BIVŠI AVSTRIJSKI POLITIK	
ZBORNIK SPISOV							SLOVENSKI KOMPONIST			POSUŠENE JAGODE GROZDJA	PUSČAVNIK	DELOVNO PODROČJE DEL STANOVANJA				
VETROVKA S KAPUCO							PROSILKA, ODJEMALKA NOVO MESTO									
OMLETA									TUJE Ž.IME	SKLADIŠČE OROŽJA						
NOVI SAD			TEKOČINA V ŽILAH	POGORJE V SAHARI	LADO LESKOVAR	MIHELICEVA DZIM IGOR				ŠČINKAVEC DELAVEC V LUKI				NARODNO-OSVOBODIL. BORBA		
DEL FOTOGRAF. APARATA							GL.MESTO VENEZUELE	NAZORJEVA PESNITEV JANEŽ					TOVARNA „TOTRA“			
VRSTA PISAVE								SAMOJEDI MESTO V SVICI				PIVSKI VZKLIK	GODALNI INSTRUMENT			
POGORJE V ARABIJI					PEČ	ČESKA PRITRILNICA PEROCI			POLJSKO DELO MESTO V FRANCIJI							
										ANTON OCVIRK	MAJVEČJA ŽIVAL			KRAJ PRI OPATIJI	CELJE	ASTATIN
											KRAJ PRI PODBRDU LASTNIK HOTELA					
					AKTINIJ		EDO MIHEVC GORA V SVICI		MEDMET IZDELEK „TOTRE“			DEL ROKE MUCKA				
						BEOTIJEČ				MESNA JED TNALO						
					SPLIT			VERSKA LOČINA				ZOLAJEV ROMAN	IGRALEC LAOD	VOJAŠKI ODSEK		VPAD
																
									DUŠIKOVA SPOJINA V RASTLINAH							
									RIMSKA BOGINJA LOVA					BOLOGNA TONA		
									100 M ²			DELO RIMSKEGA KORSAKOVA				

Nagradni kupon 45

Preimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

Razpis nagradne križanke

Drugo križanko v tej številki nam je dala tovarna »Totra« iz Ljubljane.

Nekaj reševalcev se je s »Totro« srečalo že v prejšnjih nagradnih križankah, ki jih je prispevala v TV-15, skupaj s kar lepimi nagradami.

Kot za »Polzelo« nam tudi za to križanko pošljite

rešitve do 11. decembra 1972. Rešitve bomo objavili v štev. 50, 14. decembra 1972.

»Totra« je pripravila deset nagrad, in sicer:

Pet nagrad — ležalna mreža,

pet nagrad — vlečna vrv za avtomobile.

Potrudite se do 11. decembra 1972.

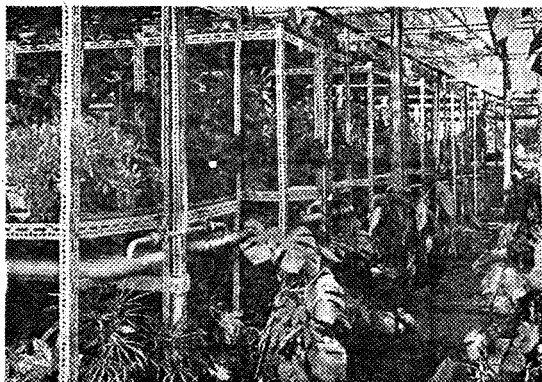
Uredništvo in uprava

ČESTITKE ZA DAN REPUBLIKE — ČESTITKE ZA DAN REPUBLIKE

Elmet

PROIZVODNO INDUSTRIJSKO
KOVINSKO PODJETJE — KOPER

ČESTITAMO
K PRAZNIKU
REPUBLIKE
IN PRIPOROČAMO
NAS IZDELEK
KOVINSKE STALAZE,
KI SO PRIMERNE
ZA VSE SKLADIŠČNE
ARHIVE,
GOSPODINSTVA
IN TAKO DALJE

SKUPŠČINA OBČINE
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI ODBOR ZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKA KONFERENCA ZMS
OBČINSKI ODBOR RK

GROSUPLJE

Vsem delovnim kolektivom in občanom —
delovnim ljudem po vsej naši širni domovini
pošiljamo iz Grosuplja iskren, bratski in tovariški pozdrav
s čestitkami za 29. november — DAN REPUBLIKE.

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE

čestitajo
vsem občanom,
delovnim ljudem
in nekdanjim borcev
za dan republike —
29. november

KMETIJSKA ZADRUGA 4. JUNIJ ILIRSKA BISTRICA

vsem delovnim ljudem
v kmetijstvu in industriji,
ter nekdanjim borcev
čestitamo za obletnico
proglasitve naše socialistične
domovine za republiko.

Naj se krepi vez solidarnosti
delavcev in kmetov.

INVEST BIRO

PODJETJE
ZA URBANIZEM,
PROJEKTIRANJE
IN UREJANJE
STAVBNIH ZEMLJIŠČ

KOPER, TRG REVOLUCIJE 12

OPRAVLJA
URBANIZACIJO,
PROJEKTIRANJE
IN UREJA STAVBNA
ZEMLJIŠČA
Z VSO POTREBNO
DOKUMENTACIJO.

DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM
NAŠE ISKRENE
ČESTITKE
OB JUBILEJU
REPUBLIKE.

CESTNO PODJETJE KOPER

ULICA 15. MAJA 1

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
ZA DAN REPUBLIKE —
29. NOVEMBER

VZDRŽEVANJE
IN REKONSTRUKCIJA CEST
I., II. in III. REDA

ČESTITKE ZA DAN REPUBLIKE — ČESTITKE ZA DAN REPUBLIKE

SKUPŠČINA OBČINE SLOVENJ GRADEC

Z DRUŽBENO
POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

ČESTITA
VSEM OBČANOM IN
DELOVNIM LJUDEM
ZA DAN REPUBLIKE
— 29. NOVEMBER

FUŽINAR

POSLOVNO
ZDRUŽENJE

LJUBLJANA

PARMOVA 33

ČESTITA
VSEM ČLANOM
ZDRUŽENJA,
POSLOVNIM
PRIJATELJEM
IN DELOVNIM
LJUDEM
ZA 29. NOVEMBER —
DAN REPUBLIKE.

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV

OBČINSKI
ODBOR

V PTUJU

čestita vsem svojim
članom, delovnim ljudem
in kolektivom
za 29. november —
dan republike in želi
prijetno praznovanje
ob spominu na dan
proglasitve republike.

PLETENINA

TOVARNA
TRIKOTAŽNEGA
PERILA

LJUBLJANA

ZALOŠKA C. 14

ČESTITA
DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM
ZA DAN REPUBLIKE
— 29. NOVEMBER

AZA

ATELJE ZA ARHITEKTURO
LJUBLJANA, PARMOVA 33

ČESTITA
DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM
ZA 29. NOVEMBER —
DAN REPUBLIKE.

OPRAVLJAMO VSE
PROJEKTANTSKE
STORITVE.

LJUBLJANSKI URBANISTIČNI ZAVOD

LJUBLJANA, KERSNIKOVA 6

ČESTITA VSEM
DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM
ZA 29. NOVEMBER —
DAN REPUBLIKE
IN ŽELI PRIJETNO
PRAZNOVANJE.

SKUPŠČINA OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM

IN DRUŽBENO POLITIČNE
ORGANIZACIJE RAVENSKE
OBČINE

ČESTITAJO VSEM PREBIVALCEM
IN DELOVNIM KOLEKTIVOM
OB LETOŠNJEM PRAZNIKU
DNEVA REPUBLIKE — 29. NOVEMBRU.

ČE SE OZREMO NAZAJ V PRETEKLOST,
NAJ OŽIVI SPOMIN NA DNEVE,
KI SO POMENILI — ČEPRAV SO BILI
KRVAVI IN POLNI BOJNEGA HRUPA —
ZARJO NAŠE VELIKE POMLADI.

UTENSILIA

TOVARNA
TEKSTILNIH
POTREBŠČIN

LJUBLJANA,
RUDNIK 24

Z OBRATOM
VIČ

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM,
NEKDANJIM BORCEM NOV
ZA LETOŠNJI JUBILEJ REPUBLIKE —
29. NOVEMBRA.

ODLOČNO VZTRAJAMO,
DA SE OŽIVOTVORIJO VSE PRAVICE,
KI SO NAM DANE Z USTAVNIMI
DOPOLNILI. DELOVNI ČLOVEK NAJ BO
STEBER NAPREDKA
NAŠE SOCIALISTIČNE DOMOVINE.

**ZDRUŽENO KMETIJSKO
GOZDARSKO PODJETJE IN
GOZDNO GOSPODARSTVO
KOČEVJE**

Z OBRATI:

GOZDNO IN
KMETIJSKO GOSPODARSTVO,
GOSTINSTVO,
STANOVANJSKO
GOSPODARSTVO

poslovalnice z mesnimi izdelki:

KIDRIČEVA,
ŠEŠKOVA 24
TRG 3. OKTOBRA 7
ROŠKA CESTA

čestita vsem delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem
za letošnji jubilej republike
želeč plodnega poslovnega
sodelovanja in napredka
vsakega posameznika
in celotne družbe
v našem razgibanem življenju.

**ELEKTRO
GORICA
ENOTA
KOPER**

ČESTITA
DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM
ZA 29. NOVEMBER —
DAN REPUBLIKE.

AGROOBNOVA

PODJETJE
ZA GRADNJE
IN MELIORACIJE
LJUBLJANA,
ČRTOMIROVA 8

čestita
vsem delovnim ljudem,
borcem NOV
in poslovnim prijateljem
ob dnevu republike.

Vsak jubilej, ki ga praznujemo, nam vliva novih moči na poti ustvarjanja resnične demokracije in neposrednega odločanja delavcev na vseh ravneh našega družbeno ekonomskega življenja.

TRO

TOVARNA REZALNEGA
ORODJA — PREVALJE

IZDELUJE PILE, RAŠPE IN REZALNO ORODJE ZA OBDELAVO LESA IN KOVIN.

*Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestitamo
z najboljšimi željami za dan republike — 29. november*

mi vsi
VARČUJEMO

PRI.....

DOLENJSKI BANKI IN HRANILNICI V NOVEM MESTU

in poslovnih enotah

v KRŠKEM, METLIKI, NOVEM MESTU
in TREBNJEM

- kjer zbirajo hranilne vloge in jih obrestujejo od 7,5 do 10 odst.
- vodijo žiro račune in devizne račune občanov
- opravljajo devizno-valutne posle in odkup ter prodajo deviz
- dajejo kredite za stanovanjsko gradnjo, pospeševanje kmetijstva, obrti in turizma na podlagi namenskega varčevanja
- odobravajo kratkoročne in dolgoročne kredite
- opravljajo vse druge bančne posle

Zaupajte DBH svoje denarne zadeve,
saj je to vaša banka.

Industrija dežnikov in pletenin

INDIP-LENDAVA

priporočamo naše kvalitetne dežnike,
senčnike in pletenine

Delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem
čestitamo za 29. november
— dan republike.

vreme ni zanesljivo

zanesljiv je

indip

SKUPŠČINA OBČINE ZAGORJE OB SAVI

Z VSEMI DRUŽBENO
POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

čestita k našemu največjemu
prazniku — dnevu proglasitve
naše socialistične domovine
za republiko.

Davni sen naših narodov je bil
uresničen 29. novembra 1945
leta v Beogradu, takrat ko je
takratna Ustavodajna skupščina
uzakonila želje naših narodov —
za republikansko ureditev
skupnosti jugoslovanskih
narodov.

Bratskim jugoslovanskim
narodom naše iskrene čestitke.

SKUPŠČINA OBČINE HRASTNIK

IN DRUŽBENO
POLITIČNE
ORGANIZACIJE

ČESTITAJO VSEM DELOVNIM
LJUDEM, KOLEKTIVOM
IN BRATSKIM NARODOM
JUGOSLAVIJE
ZA 29. NOVEMBER —
DAN REPUBLIKE
Z NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI.

NAŠA SVETA DOLŽNOST
JE ČUVATI VSE PRIDOBITVE
SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE,
KREPITI BRATSTVO
IN ENOTNOST, TER UTRJEVATI
SAMOUPRAVO NEPOSREDNIH
PROIZVAJALCEV.

LJUBLJANA

VSI, KI POTREBUJETE
PROIZVODE NAFTNIH
DERIVATOV, OBRACAJTE SE
NA NAŠE PODJETJE.
POSTREŽENI BOSTE HITRO,
SOLIDNO IN PRAVOČASNO.

DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
ČESTITAMO
ZA DAN REPUBLIKE.

ELEKTRONABAVA

SPECIALIZIRANO TRGOVSKO
IZVOZNO-UVOZNO PODJETJE
Z ELEKTROTEHNIČNIM
MATERIALOM

LJUBLJANA, Titova c. 1

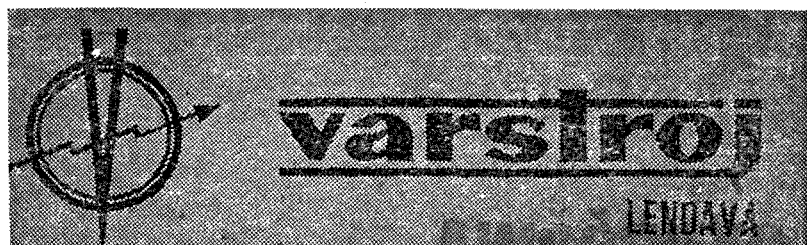
HOJA

predelava lesa,
Ljubljana, Langusova 8

Vam nudi:
rezan les listavcev in iglavcev —
tesarske izdelke — lepljene
strešne nosilce za vse razpone —
leseno embalažo — lesena
in plastična senčila; mini
plastične rolete — weekend
hišice — stavbno pohištvo —
notranjo opremo: hotelsko
opremo po naročilu —
sestavljeno pohištvo ABC sistem
— lesene obešalnike —
VELOX gradbene plošče,
VELOX stenske elemente,
VELOX stropne elemente,
VELOX garaže,
Informacije: HOJA,
VELOX garaže v paketu —
tel. 22-061, 20-122 —
telex: 511 hoja 31-150

Delovnim ljudem Jugoslavije,
poslovnim sodelavcem
in prijateljem, posebej še vsem
borcem in aktivistom NOB —
prisrčen pozdrav k prazniku
29. novembra — dnevu republike.

Dan republike praznujemo
v okoliščinah utrjevanja
samoupravnih pravic
in dolžnosti delavcev
in vseh naprednih progresivnih
sil v naši družbi.
Praznik naj bo hkrati prijeten
oddih in razvedrilo.

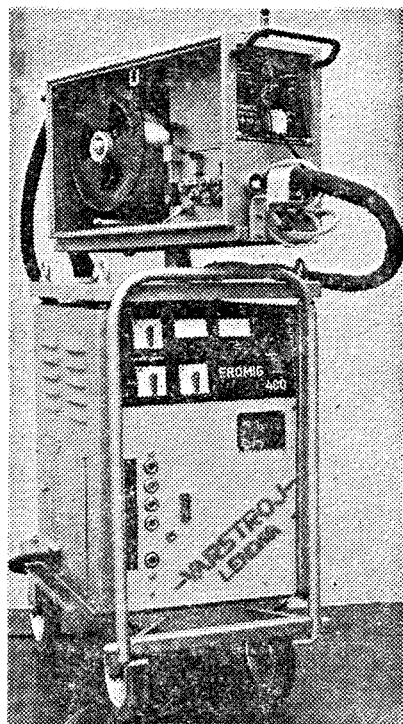
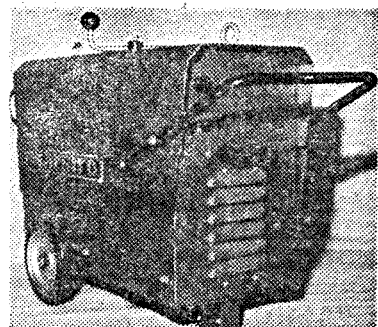

Industrijsko podjetje
»VARSTROJ« Lendava
čestita vsem svojim odjemalcem
29. november — dan republike

in še nadalje priporoča
svoje kvalitetne izdelke
varilne tehnike, posebej pa:

- Polavtomate za varjenje
v zaščiti plina CO₂,
Argona in mešanih plinov,
tip FROMIG 300
in FROMIG 400
- Varilni usmernik
SUPER-300
- Varilni transformator
za vsakogar —
VAREX-135/145

Dobavni rok takoj!
Zahtevajte ponudbe
in prospekte.

SKUPŠČINA OBČINE MOZIRJE

Z DRUŽBENO
POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

ČESTITA VSEM OBČANOM
ZA PRAZNIK REPUBLIKE
29. NOVEMBER
Z NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI
ZA PRAZNIK.

ELKROJ

PROIZVODNJA
MODNE KONFEKCIJE
MOZIRJE

ČESTITA
DELOVNIM LJUDEM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM
ZA 29. XI.

PROIZVODNJA VSEH VRST
MODNIH HLAČ.

PREVENT

INDUSTRIJA DELOVNIH
ZAŠČITNIH SREDSTEV
SLOVENJ GRADEC

KOLEKTIV ČESTITA VSEM
DELOVNIM LJUDEM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM
ZA DAN REPUBLIKE —
29. NOVEMBER.

INDUSTRIJA METALNIH
POLIZDELKOV
SLOVENSKA BISTRICA

izdelujemo:
iz aluminija in aluminjskih
legur
pločevino, trakove, rondale,
rondice
palice, cevi, profile
žico, vrvi in vrvi z jeklenim
vložkom

V lastnem konstrukcijskem biro-
ju projektiramo vse vrste alu-
minjskih konstrukcij — vrata,
okna, fasadne elemente, samo-
nosilne fasade in aluminjske no-
silne konstrukcije — po naročilu.
Obrat za aluminjske konstrukci-
je na osnovi teh projektov izde-
luje in vrši montažo konstrukcij.
V obratu za površinsko obdelavo
brusimo, poliramo in eloksiramo
vse vrste profilov in elemente
v željenih barvah.

VELJKO KOVAČEVIĆ

Glas iz kostnice

(Satira je bila napisana marca 1971, pred popisom prebivalstva)

bilo najti med živimi tistega, ki bi po kosteh prepoznal vsaj enega iz dolgega seznama padlih. Kostni so se tako zmešale in zbratile, da bi naredili neodpustljiv greh, če bi hoteli pretrgati te bratske kostne vezzi z nekakšnim izbiranjem in sestavljanjem okostij, ki bi jim nato dajali imena s plošč.

Odkar so bile zbrane te kosti po bojišču in tu shranjene, le redko mine dan, da se ne sprehodim do kostnice in tam ne prebijem po nekaj ur. Ljudje iz okoliških krajev pravijo, da sem v kostnici doma. Mene to ne moti. V resnici tako tudi je in potrudil se bom, da obdržim takšno čast. Večino borcev, ki so tu zastopani vsaj z eno koščico, poznam iz boja, iz enote. Kadar stopim v kostnico — to se pogosto dogaja — vsakokrat poiščem, da bi po tem ali onem prepoznal katerega od mojih starih tovarišev. Nekaj me sili k temu. Toda zaman. Vse kosti so enake. Kajpak, če človek natančneje pogleda, bo opazil, da so nekatere lobanje večje in druge manjše, da so piščali dalje in krajše, tako je tudi z rebri in drugim kostmi, toda na koncu koncev so si med sabo tako podobne, kot da izvirajo od iste matere.

Ko se kaj zamislim ob gledanju na te kosti, preprosto ne morem verjeti, da so v tej mali luknji spravljene kosti borcev kar treh partizanskih brigad. Dokler so bili živi, jih ne bi bilo mogoče spraviti niti v tri vojašnice. A kako številne so se te brigade zdele, kadar so pohitele na juriš. Kdo si je takrat mogel misliti, da bomo lahko vse spravili v tako malo grobnico!

Na kostnico me spominja tudi moja leva roka. Drobec granate mi jo je odsekala blizu same rame. Zdravniku je ostalo samo še to delo, da je prerezal še eno žilo, na kateri je visela. Bolničar je na mojo prošnjo roko zakopal poleg bolnišnice, kjer je počivala, dokler niso dokončali kostnice. Takrat sem jo odkopal in skrivaj dodal tem kostem. Menim, da je moja roka to zaslužila. Kje naj bi ji našel lepši prostor kot tukaj med številnimi drugimi rokami, ki so se nekoč objemale, se sprijemale v kolo, plesale, grabile sovražnika ali metale bombe! Jaz sem bombe metal vedno z levo roko. To je bila močna roka. Bila mi je kakor desna. Z njo sem lahko držal tudi najtežji mitraljez. Kadar sem nanjo naslonil »šarca« naj si bo stojel, klečel ali ležal, se mi je zde- lo, da sem poden postavil dobro zasidrano železno rogovilo. Boljšega naslona za mitraljez nisem poznal.

Ko jo zdaj gledam, ne bi nikoli rekel, da je to tista moja roka. Tako se mi zdi, kakor da so se njene kosti stanjšale, da so bile prej mnogo debelejše in močnejše. Kar hudo se mi stori. Ne morem se premagati, da je ne bi vzporejal z njeno desno dvojčico. Kakšna razlika!

Tako že leta živim s kostnico. Komaj da še ne spim v njej. Usedom se tako pred marmorne plošče in prebiram ime za imenom, nekaj časa od začetka, potem spet od konca, a včasih tudi s sredine. Znam jih že na pamet. Nekoč sem doma poskušal zapisati jih po spominu. Uspelo mi je, da sem brez napake zapisal več kot petsto imen točno po tistem zaporedju, kot so vkle-

kakšnih sto imen, ki so bila na ploščah. Toda opazil sem, da ju to dosti ne zanima. Niti ne beležita niti ne sprašujeta. Nič ne de, mislim, važno je, da jima kar največ povem o teh ljudeh. Šele nekako po dveh urah sem jima najbrž postal odvrten, zakaj eden je začel.

»Veste, tovariš Grban, vse to je pretresljivo in lepo, kar ste povedali, toda naju zanima nekaj drugega.«

»A kaj bi to lahko bilo, povejta!«

»Midva sva prišla sem po nalogu zavoda, da točno ugotoviva narodnostno pripadnost padlih. Te podatke nujno potrebujemo. Na podlagi dokumentov in imen s plošč sva jih identificirala več kot dva tisoč. Ostalo jih je le kakih osemsto. Opraviti imava z mnogo narodi in narodnostmi, to delo je ogromno.«

»Kaj to mislite resno ali se šalite?«

»Te reči niso za šalo. To je zelo odgovorno delo. Moramo ugotoviti, koliko je kateri prispeval v boju.«

Začel sem kar drhteti od vznemirjenja, toda poskusil sem se zadržati.

Tako že leta živim s kostnico ...

(Ilustracija Evgen Sajevec)

sana na ploščah. Jamčim, da bi bil izpisal vse do konca, če se ne bi bil prej utrudil.

To mojo zvezo s padlimi tovariši mi ne more nadomestiti nič na svetu. Živim z njimi, spominjam se vsega, kar nas je bratilo v vojnih dneh. Včasih se spozabim pa začnem glasno oživljati vojne prizore in klicati posamezne tovariše, kakor da bi me lahko slišali.

Tako je z dneva v dan. Nekateri mislijo, da sem malo čez les. Mene to ne moti. Naj misli, kar kdo hoče, meni ne more nihče prepovedati skrbi za kostnico.

Na tem spomeniku se vse blesti od čistoče. Ne dovolim, da nanj pade list ali gniloba. Desna roka me dobro uboga; zdi se mi, da bi tudi danes lahko samo z njo streljal iz težkega mitraljeza.

No in nenadoma, nekega jutra, komaj pred nedavnim, sem pri kostnici naletel na dva človeka srednjih let, prava gospoda. Ni mi bilo čisto prav, da sta me prehitela, da sta bila tako zgodna, a nič za to. Navsezadnje je le lepo, da veliko ljudi spoštuje take spomenike.

Onadva sta sedela na kamniti ograji in držala na kolenih debele zvezke. Pogledovala sta na marmorne plošče pa spet v zvezke, kamor sta nekaj zapisovala. Pomislil sem, da gre za časnika- je. Prav je, prav, da kdo kaj zapiše ...

Ko sta me kmalu zatem zapazila, sta vstala in pristopila z nasmehom, pri- srčno:

»Ali ste vi Grban?«

Odkod vesta moje partizansko ime? Takoj sem spoznal, da nista od tukaj.

»Sem,« odvrnem.

»Pa kaj je z vami, zaboga? Pravijo, da ste vi po cele dneve tukaj, a včeraj vas nisva mogla najti za vse na svetu. Ves dan sva vas čakala. Potrebna nama je vaša pomoč...«

»Komu sem še sploh potreben, rad bi vedel, razen seveda tej kostnici?«

»Da da. Ko sva šla semkaj, so nama rekli, naj poiščeva Grbana. Pravijo, da poznate vse padle.«

Moj sogovornik je pri tem pokazal na marmorne plošče.

»Ne poznam ravno vseh, toda več kot devetdeset odstotkov prav gotovo. Lahko vam o njih pripovedujem, kolikor želite, če vaju zanima.«

»Kako naju ne bi zanimala.«

Ne čakaje, da me še kaj vprašata, sem se na široko razgovoril. Začel sem pri prvi ofenzivi, pa potem od ene do druge vse do konca vojne. Imenoval sem

»Koliko je kateri prispeval, pravite?«

»Da, tako je.«

»Mi na to nismo mislili, ko smo se vojskovali...«

»Da, seveda, toda to je preteklost. Znanstvenike zanima, da se natančno ugotovi, kateri je kaj po narodnosti. Vsak narod ima pravico, da ve za svoje mrtve, da ve njihovo število, da se vidi, koliko je kateri prispeval v vojni, koliko je dal na tehtnico.«

»Ne žalite jih s tehtanjem. Vsi so prispevali veliko težo, ko se je šlo za biti ali ne biti.«

Vrtelo se mi je v glavi. Hitro vzamem ključ, odklenem kostnico in jima velim: »Poglejta, kako so te kosti zbratene. Ali prepoznata, katera kateremu narodu pripada? Tudi med vojno tega nihče ne bi mogel ločiti. Bili so več kot samo borci. Vedeli so, komu pripadajo, toda to jih je vezalo in ne razločevalo. Zavedali so se, da izhajajo iz vseh naših narodnosti.«

Medtem ko sta onadva neobčutno gledala kosti, se je meni zdelo, da se kostnica trese, a kosti poplesujejo in žvenketajo, da se odpirajo lobanje in zevajo: »Ne pusti nas, Grban! Ne dovoli, da nas preštevajo, ne dovoli, da nas razvrščajo! Mi smo se že zdavnaj zvrstili.« Stavim, da sem to slišal. Pravi upor kosti.

»Bolje bo, če pregledamo zgoraj na ploščah seznane,« pravi eden. »Vidite ti dve imeni: Ljubo Vladić in Vlado Ljubčić. Ali ste, prosim, poznali ta dva človeka?«

»Zelo dobro. Oba sta bila stara 19 let. Ljubo je bil mitraljezec v tretji četi drugega bataljona četrte brigade, Vlado pa je bil mitraljezec prve čete tretjega bataljona tretje brigade.«

»A njihova narodnostna pripadnost?«

Nisem se več mogel zadržati. Moja pištola je kar sama skočila iz žepa. Čvrsto sem jo stisnil in zavpil:

»Izginita, izginita gada, streljal bom. Padli so zdavnaj pokazali, kdo so in komu pripadajo. Ne sramotite njihove žrtve, ne igračkajte se z njimi!«

Neznanca sta se začela ritensko umikati, preplašena, korak za korakom. Se- le po kakšnih sto metrih sta mi obrnila hrbet in začela brezglavo teči čez polje. Ko sta bila izven dosega moje pištole, sem ustrelil v zrak. Vsaj toliko za obrambo kosti.

Ko sem se vrnil domov, me je čakal poziv, da se moram javiti na milico.

Prevedel FRANCI STRLE

Aktivni generalpolkovnik in član sveta federacije Veljko Kovačević je po rodu Črnogorec, vojskoval pa se je v Španiji, Gorskem Kotarju in Slavoniji. Tudi zdaj v svetu federacije zastopa socialistično rep. Hrvatsko. Idejo bratstva in enotnosti ter komunistični internacionalizem je izpričal tako v Španiji kot na primorsko-goranskih in slavonskih tleh, izpričuje pa ga tudi v svojih romanih. Do zdaj je napisal V okopih Španije, Mlado lesje, Vrtnice in Gavriado, ki so bile prevedene tudi v druge, pretežno slovanske jezike.

Na belih marmornih ploščah — kakih deset jih je razvrščenih v polkrogu — so po abecedi z zlatimi črkami vklesana imena 2884 padlih borcev. Koliko je tu Jovanov, Juric, Ljubov, Ivic, Vladov, Janezov, Kirov, Husov, Moš! Pod ploščami je velika kostnica krožne oblike, kamor se lahko pride skozi manjša železna vrata. Na kostnici stoji velika kijasta bronasta posoda za večno luč, ki jo prižigamo za vsak pomembnejši uporniški praznik. Toda jaz jo prižigam mnogo pogostejše. Naj gori in svetli!

Ze od prvega dne po dograditvi kostnice so meni zaupali ključ od nje, da bi jo lahko od časa do časa odklenil, pogledal vanjo in se prepričal, če je vse v redu. Od takrat je z mano tako, kakor da sem se z njo oženil.

Cetudi ta kostnica ne sodi med največje, še nisem videl na enem samem kupu toliko človeških kosti. Koliko je tu samo lobanj, celih, prebitih, okrnjenih, koliko nadlahtnic, stegnenic, reber, hrbtenic in drugih delov človeškega skeleta! Toda v tem ogromnem kupu kosti bi bilo nemogoče najti vsaj eno popolno človeško okostje. Še teže bi

Stane Bobnar — šestdesetletnik

Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf je 15. novembra izročil Stanetu Bobnarju, španskemu borcu, nosilcu partizanske spomenice in narodnemu heroju red republike z zlatim vencem.

Jubilant se je rodil 15. novembra 1912 v delavski družini v Polju pri Ljubljani. Izučil se je za kovinarja in delal v Ljubljani. Teda je sodeloval pri Svobodi v Zalogu pri Ljubljani. Vneto je delal v naprednem delavskem gibanju in med drugim je sodeloval tudi pri organizaciji velike stavke vevških papirničarjev. Že leta 1935 je bil sprejet v KP. Leta 1937 je odpotoval kot prostovoljec na boj za republikansko Španijo; prvič so ga na potovanju prestregli v Dalmaciji, ga zaprli in ga poslali v Ljubljano. Drugič pa se mu je pobeg posrečil čez Avstrijo in Francijo. Bojeval se je v znani bataljonu »Dimitrova«. Bil je hudo ranjen in kot invalida so ga prepeljali v Francijo. Po osmih letih bivanja v Parizu se je leta 1939 po navodilu KP vrnil v domovino. Nato je v Ljubljani nadaljeval partijsko delo.

Takoj po kapitulaciji stare Jugoslavije je začel vneto sodelovati pri pripravah na vse- ljudsko vstajo. Fašisti so ga že maja 1941 prijeli in odgnali v izgnanstvo na otoke Tremiti. V internaciji je nadaljeval revolucionarno dejavnost. Bil je sekretar partijske celice in član odbora osvobodilne fronte. Sodeloval je pri pripravah na pobeg naših internirancev. Posrečilo se jim je doseči obalo italijanske celine in nato prispeti v Taranto, kjer so se ustanovljale prekomorske enote NOVJ. Bobnar je bil že od vsega začetka med organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja prekomorskih brigad in drugih enot v partizanskih taboriščih Carbo- nari in Gravin.

Ob ustanovitvi 1. prekomorske brigade je postal pomočnik političnega komisarja brigade, pozneje na otoku Visu pa 2. prekomorske brigade. Prve dni januarja je odšel z borci 1. in 2. brigade na težavno pot v Drvar. Potem je vodil nad 600 borcev,

Primorcev, ki so bili dodeljeni 13. proletarski brigadi »Rade Končar«. Nekaj časa je delal tudi v štabu 9. dalmatinske divizije, končno pa je bil politični komisar 3. prekomorske udarne brigade. Z njo je napravil dolgo bojno pot od Visa do Soče in bil končno spet ranjen. Spomladi 1945 je bil imenovan za pomočnika političnega komisarja 31. slovenske divizije, nato je bil politični komisar letalske divizije, potem načelnik personale komande letalstva in pozneje politični komisar letalske oficirske šole. Demobiliziran je bil leta 1953 kot polkovnik. Bil je osem let poslanec ljudske skupščine Slovenije in bil na pomembnih mestih kot družbenopolitični delavec. Zda je med drugim tudi predsednik sekcije španskih borcev pri RO ZZB NOV Slovenije.

Še na mnoga leta!

ALBERT KLUN

Dogodivščine Mihe Peternelja

Napredek le počasi prihaja v hribe, prihaja pa vendarle. K Rovneku v Gorenje Novake 7 je napredek prišel z buldožerjem, ki prekopa novo hribovsko cesto iz Cerknega v Davčo. Sicer je v hribih pod Porenzom še vse tako kakor v partizanskih časih. Otroci hodijo v šolo poldrugo uro peš, nato pa še z avtobusom do Cerknega. Tudi radovedni popotnik pride lahko z avtom le do Brejca, se pravi, do hiše, kjer je bil doma pokojni Tomo Brejc, znani organizator vstaje na Gorenjskem in pozneje na Primorskem, naprej mora vzeti pot pod noge in pošteno gristi kolena. Že ta podatek pove, da so bile te samotne kmetije med vojno središče dogajanja, ljudje, ki so prebivali v njih, pa veliki junaki. To so bili kremeniti hribovci, ki so jim samota, strmina in trpljenje izoblikovali trden in plemenit značaj. Bili so nepogrešljiva opora slovenski partizanski vojski in zgled svobodne misli. Sovražniku so kljubovali kakor vihariki na skalnih previsih in tujcem so zagodili marsikatero, ki ne sme ostati pozabljena. Ena teh je beg Mihe Peternelja skozi Andri-jonovo stranišče v Cerknem.

Miha Peternelj, po domače Rovnek, je ugledal luč sveta 7. septembra 1908 v zakajeni kmečki hiši, ki stoji še danes in je prav taka kakor nekoč. Imel je Miha še dva brata, a skopa hribovska zemlja jih ni mogla preživljati. Tone se je bil izučil za kovača, Tomaž je bil krovca za slamnate strehe, Miha pa je moral za hlapca. Najprej je iskal kruha čez mejo pri Majdicu v Davči, kjer je bil za hlapca več kot eno leto. Potem je bil za hlapca še tri leta v Trebenčah in tri leta v Počah. Po očetovi smrti je prevzel rodno kmetijo, na kateri je redil devetero govedi. Tu se je gnil po strminah za senom, krčil goščave v seno-žeti in prekrepal za denar, kar dela še danes.

Miha ni hodil v šolo. Nekaj malega brati in pisati se je naučil sam. A čemu bi mu branje, ko pa so Lahi pobrali in uničili vse slovenske knjige... Slovenske besede in slovenske misli pa niso mogli zatreti. Ko so se pojavili partizani, je dobila krila.

Miha se je s prvimi partizani srečal poleti 1942, ko so se morali umakniti z Gorenjskega na Cerkjansko. Nemci so takrat prepletali mejo z žičnimi ovirami in postavljali mine. Z Miho sta se srečala dva partizana in ga povprašala o primorskih ljudeh, o njegovih sosedih. Ali spoštujejo partizansko vojsko in ali bi se šli bojevat? Vsi jo spoštujejo, je dejal Miha, in tudi bojevat bi se šli, hišni gospodarji malo teže, mladi pa z velikim veseljem. Vprašali so ga za pot proti Zakrižu in šel jo je kazat. Kasneje jih je varno prepeljal tudi čez mejo mimo italijanskih straž in zased.

Odtlej so se partizani pri Mihi Peternelju redno oglašali. Spraševali so ga o enem in drugem. Miha je rad moževal z njimi in nikoli ni odrekal, če so mu kaj naročili. Odhajal je v Cerkno po tobak, po razno orodje, po zdravila. In na teh poteh so bile njegove bistrice oči vedno odprte. Bil je previden kakor divjad. Toda nekega dne v letu 1943 je le zašel v škripce.

Sel je v Cerkno po tobak. Na treh krajih je naročil, naj mu ga pripravijo, da ga vzame na povratku. Kupil je tudi pilo, ki so

jo potrebovali partizani. Ko je takšne in drugačne opravke končal in se namenil proti domu, so ga zgrabili kvesturini. Zvlekli so ga v gostilno k Andrijonu ter ga trdo pri-jeli. Spraševali so ga o »banditih«, partizanih.

»Pustite me! Ne poznam ne banditov ne partizanov, brigam se le za živino in ostarelo mater,« je tarna zvit Miha.

Lahi pa niso odnehali. Dobro so vedeli, da v hribih gospodujejo partizani. Privili so ga, vpraševali vsevpred, da bi ga ujeli na besedah ali da bi se zapletel, grozili so mu, pa ni nič zaleglo.

Miha je vedel, da ne gre za prazne grožnje. Kvesturini so znali hudo mučiti. Posebno radi so uporabljali vrata. V pregibe med tečaji so potiskali prste svojih žrtev, jih stiskali in trli. Zato se je Miha delal nevednega, neumnega in potrtega. Premišljeval je, kako bi se izvlekel iz te kaše. Brž mu je šinilo v glavo. Natvezel jim je, da ga tišči na stranišče. Na poti čez hodnik, kjer je stala straža, je bil Miha ves polomljen, ko pa je zaprl vrata za sabo, je dobil silno moč. Kar pretelovalil se je čez zid, kjer je bila edina odprtina na poti v svobodo. Potem je ročno preplezal še ovire iz bodeče žice in pohitel navzgor proti Račam.

Kvesturini so Miho prijeli ob enajstih, ob šestnajstih je bil že prost. Nevarnost zanj še ni minila. Ko je prišel do prvih hiš v Račah, takoj nad Cerknim, je srečal človeka.

»Če bo kdo spraševal zame, reci, da nisi nikogar videl bežati tod mimo!«

A komaj je Miha to izgovoril, je skoraj trčil ob tri italijanske vojake. Vedel je, da je po njem, če ga vprašajo za dokumente. Pognal se je v stran v žito in za rob, nato pa bežal proti Labinjam. Nastal je živ-žav. Lahki so tudi streljali, a zadeli niso.

Miha ni šel domov, marveč naravnost v brigado, ki je taborila v Prodeh. Stopil je v prvi bataljon Gradnikove. To se je moglo zgoditi proti koncu junija 1943, ko sta se 1. in 2. bataljon Gradnikove zadrževala na Cerkjanskem.

K Rovneku v Gorenje Novake so italijanski vojaki prišli še isti večer ter v hiši postavili zasedo. Ponoči sta prišla trkat dva partizana, ki še nista vedela za Mihovo smolo v Cerknem.

»Miha, Miha, odpri!« sta klicala. »Frrrrr,« naredi nenadoma iz brzostrelke italijanskega oficirja.

Eden je bil prestreljen skozi pljuča, drugi pa je ušel naravnost čez vodno korito. Lahki so zdaj zadržali vedeli, da Miha podpira partizane. Domačijo so izropali in odgnali vseh devet govedi. Prijeli so tudi oba Mihova brata, Toneta in Tomaža. Odvedli so ju v uničevalna taborišča. Potem so se nad njima znesli še Nemci. Tone je bil umorjen v Trstu, Tomaž se je sicer vrnil, a je ves polomljen.

O Mihovem junaštvu v Cerknem se je tedaj veliko govorilo. Miha se res ni bal. Brž po vstopu v brigado je dobil puško. Prvi boj je doživel, ko so pričakali italijansko kolono pri tolminski Cerknici. Potem je Gradnikova morala na Notranjsko v sestav 14. divizije. Tam so bili hudi boji. Gradnikova je imela pri Krvavi peči in na Mačkovcu precej ranjenecov. Te je bilo treba prenesti v bolnišnice na Kočevski Rog. Določena sta bila 1. in 3. bataljon. Po opravljeni nalogi sta se bataljona spustila v Podturn in Poljane pri Dolenjskih Toplicah. Z njimi je bil politični komisar Vinko Šumrada-Radoš. In tam jih je dosegla vest o kapitulaciji Italije. Pohiteli so v Stražo in razorožili tamkajšnjo posadko. Nato so razočarane italijanske vojake vkrcali v prve vagone, sami pa stopili v zadnje ter se odpeljali v Novo mesto. Tja so prišli kot prva večja partizanska enota.

Miha se je potem vračal na kamionih do Ribnice na Dolenjskem in nato čez Novo vas v Cerknico, od tam pa peš v Vipavsko dolino. Gradnikova je tam zašla ravno v nemško ofenzivo. Bilo je mnogo hudih boj-jev. Tisto zimo je Miha zbolel. Dodelili so ga k delavnicam na Cerkjansko. Tam je dočkal konec vojne.

Miha Peternelj je ves sključen od revmatizma. Dvakrat se je moral zdraviti v Val-doltri. Zdaj mu noge spet za silo služijo. Kako da je tako bolan?

Partizanstvo ni bilo od muh. Kolikokrat je bil samo do kože moker in kolikokrat je zaspal na mokrih ali zmrzlih tleh. Pravi, da je velikokrat zmrznila odeja na njem. Tako je bila trda kakor školjčna lupina. Nekaj tega mraza je zašlo tudi Mihi v kosti, da se mora zdaj na stara leta otepati z njim.

FRANCI STRLE

Miha Peternelj-Rovnek z Gorenjih Novakov je bil in ostal garač, iskreno pa se razveseli tovarišev s partizanskih dni.

S ceste so prihajali otroški kriki. Zaslišal se je razposajen smeh. Sosedova stara mati je klicala k večerji. Učiteljica Ana je gledala skozi okno in se smehljala. Otroci so se sankali. Postavljali so sneženega moža. Ponoči je zapadel nov sneg in še kar naprej je snežilo.

Mračilo se je. Prižgale so se cestne luči.

Učiteljica Ana je sedla v star naslonjač, prižgala je namizno luč in razgrnila dnevnik, ko ji je pogled obvisel na fotografiji, natisnjeni na skrajnem robu časopisne strani.

Zadržala se je. Za hip je zaprla oči in kot vselej, kadar je pretresena, si je z roko segla v črne, že rahlo osivele lase. Smehljaj na njenih ustnih je zamrl.

Preprosta, majhna fotografija, skoraj neopazna, je v njej obudila preteklost. Vojni čas.

Spet je strmela v fotografijo. Strmela je v otroka s čudnim izrazom v očeh. Strmela je v njegova razgaljena ramena, v njegove roke, ki so bile take, kot da so brez mesa in brez mišic.

Na cesti pa so še vedno kričali otroci, čeprav je bilo slišati vedno manj glasov. Sosedova stara mati je spet klicala k večerji.

Ob pogledu na malega okostnjaka se je učiteljica Ana nehoti spomnila na smetnjake, v katerih je že nešteto krat

Marta Grom:

TRPEK NASMEH

našla velike kose belega kruha. Spomnila se je maslene pogače, orehove gibanice s črnimi rozinami, ki jo je pustil pod šolsko klopjo ta ali oni otrok. Učiteljica Ana je začutila v sebi grenkobo.

Kako srečen bi bil otrok s fotografije, natisnjene na skrajnem robu časopisne strani, če bi imel en sam kos tistega zavrženega, čeprav črnega, ovsnega kruha!

Pogled učiteljice Ane je obvisel na kratkem napisu pod fotografijo, ki je povedal vse. »Trpek nasmeh malega Vietnamca.«

Trpek nasmeh!

Učiteljica Ana je vedela, kako strašno je, kadar se smehljajo okostnjaki. To je ugotovila že med vojno, takrat ko so jo pripeljali v nemško taborišče. Prvi okostnjaki, ki jih je spoznala so bili Rusi. Potem Poljaki. Izpita telesa, brez življenja, le dva živa ognja v očeh, polna upanja in vere. Če se je spomnila samo Dunje! Mlade Rusinje Dunje! Takrat, ko je je zagledala prvič, ko se je prvičkrat soočila z njo, je nekaj hipov strmela vanjo brez besed. Strmela je s široko razprtimi očmi, kot otrpla, in se ni zavedala, da ji po licih polzijo solze. Sele potem, ko so se plavice v Dunjinih očeh zganile, ko so se blede, mrtve ustnice raztegnile v nasmeh, se je zavedala. V zadregi je dvignila dlan in si zmedena obrisala solze. Takrat si je rekla, nekaj v njej je reklo, da je pravzaprav strašno, če se smehljajo okostnjaki, če se smehljajo s tistim čudnim, trpkim nasmehom. Dunjinega nasmeha Ana ni prenesla. Vsaj takrat ne. Bilo jo je čudno groza. Zavoljo nje, zavoljo same sebe. Da, tudi zavoljo same sebe. V Dunjinih izsušenih licih je videla svojo bližnjo prihodnost, svojo sedanjost, v kateri se je takrat znašla. Sele tedaj se je do kraja zavedla, kje je, v kakšnem svetu, v kakšnem peklju je obstala. Zgrabila je Dunjne roke, jih krčevito stisnila, prižela na svoje ustnice — tedaj pa jo je z grozo spreletela misel, da poljublja roke mrtlica. Bila je prepričana, da se bo onesvestila, pa se ni. Neizprosno je dojemala krutost vojnih zakonov, ko se človek spremeni v številko. V nič. V manj kot nič. Zaprla je oči, da bi v sebi zatajila solze, ko so se koščene, mrtvaško mrzle roke zganile in jo hip nato pobožale. Dunja jo je pobožala. Potem jo je božala dolgo, kot otroka. Kot majhnega otročička, ki je zašel v temo in ga je strah. Dunja je vedela za njeno grozo. Prav gotovo jo je poznala. Tudi ona se je nekega dne srečala z njo. Takrat, ko so jo pripeljali v taborišče, ko se je iz vesele, razigrane nulaenke spremenila v zapornico, v interniranko brez osebnih in človeških pravic.

Ana, zdaj že osivela učiteljica, se je trpko nasmehnila. Mlada Rusinja Dunja, že skoraj pozabljena, je spet ožive- la v njej. Prikazala se ji je v vsej svoji duhovni moči in človeški topli-

ni. Učiteljica Ana je razmišljala, ali je Dunja takrat hotela iz nje pregnati strah, ali je skušala omiliti okolje, prvi vtis, ki je tako grozljivo vplival nanjo in ji je zato pričela govoriti o svojem domu, o svojem življenju. Ana se je še zdaj po tolikih letih živo spominjala Dunjine pripovedi. Govorila ji je o ruskih poljanah, čudovitih in neskončnih, o ruskih ljudeh, o soncu in zimi, o zasneženih stepah, ki so videti, kot da so posute z drobnimi biseri. Ni ti na drsalke ni pozabila, na sani, ki nekje na podstrešju čakajo nanjo. Potem je na vsem lepem utihnila, pogledala je Ano in jo smeje se vprašala, ali je razumela, ali ve, kaj ji pripoveduje.

Ne, Ana ni razumela vsega. Toda Dunja je govorila z rokami, z očmi, z vsem telesom in z lahka je razumela vsaj smisel njenih besed. Dunjin mehki šepetajoči glas se je tiho lovil in umazanimi stenami lesene barake in Ani se je zdelo, da jo je ta glas pol- ljal domov. V domače kraje. Iznenada se je vsega spominjala tako živo, tako resnično, da je pozabila na vojno, na lager, na prostor, kjer se je znašla, po- zabila je celo, da je lačna, neznamsko lačna in žejna. In da jo zebe. V mi- slih je stala ob potoku in trgala je be- le marjetice. Tiste velike, ki so tako lepe. In smejala se je. Dirjala je po mehki travnati stezi in kot že toliko- krat je izza ovinka planila mama v o- jem. In potem sta se obe smejala. Na ves glas sta se smejala. In mama ji je odrezala velik kos kruha. In še z marmelado ga je namazala. Z jagodovo, ki jo ima Ana najrajši. Potem ji je ponudila jabolko, najboljši rde- če in najboljši sočno. Ana je gle- dala v njeno prazno razprosto dlan in v zameno za jabolko je vanjo položila šopek belih marjet. Potem je Du- nja utihnila in izginil je travnik, iz- ginil je dom, izginila je mama z ve- likim kosom kruha v rokah, izginilo je jabolko, tisto najboljši rdeče in najbolj sočno... Ana je spet videla Dunjo. Se vedno se je smehljala, toda zdaj, čudno, zdaj je zavoljo njenega smeha ni bilo strah. Zazdelo se ji je, da je s tistim trenutkom postala nov človek.

Nekoč — takrat je bilo že konec vojne, Ana je dokončala šolanje in je bila prvo leto učiteljica — se je v njej porodila želja, da bi v razredu pove- dala zgodbo o Dunji. Toda ni je po- vedala ne prvi ne drugi in tudi ne tret- ji dan. Molčala je o njej dolgih tride- set let. Zelja v njej je ostala samo že- lja. V Ani se je hkrati z željo boril dvom in strah, da je otroci ne bodo razumeli, ker ne vedo, kaj je lakota, kaj je vojna. Morda se bodo celo sme- jali...

Zdaj, ko je učiteljica Ana strmela v fotografijo malega Vietnamca, je mi- slila drugače. Ze jutri bodo njeni otroci zvedeli zgodbo o Dunji. Videli bodo fotografijo malega okostnjaka in morda, kdo ve, bo tega ali onega spekl- la vest ob misli, koliko kosov kruha je že zmelal v smetnjak, koliko jabolk, da, celo kosov maslene pogače, oreho- ve gibanice z velikimi črnimi rozina- mi. Ona, učiteljica Ana, pa se bo smeh- ljala. Z ljubeznivim pogledom bo boža- la zmedene obraze in, če bo v očeh otrok videla preveč žalosti, jih bo pro- sila, naj si ne očitajo zavoljo tega. »Odrasli smo krivi,« bo rekla, »ker vam nismo povedali, kaj je vojna, kaj je lakota. Hoteli smo pozabiti na pre- teklost. Hoteli smo vam zgraditi ve- selo in brezskrbno življenje. Hoteli smo vas obvarovati pred vsem hudim. Celo pred žalostno mislijo. In prav tu smo grešili. Zato so v smetnjakih ve- liki kosi opelega kruha. Zato se otroci še vedno igraje vojake, še vedno z vse- ljem streljate, pa čeprav samo z otroš- kimi puškami...«

Učiteljica Ana se je dvignila. Stopi- la je k oknu. Zunaj je bilo že čisto temno in zasnežen grič se je zavil v molk. Sneg pa se je še vedno usipal v debelih kosmih.

Učiteljica Ana se je smehljala. Zdelo se ji je, da je premagala nekaj, kar jo je težilo že dolga leta, dolga desetletja. Cutila se je sproščeno in lahko. Legla je z mislijo na Dunjo, na malega Viet- namca in na svoj razred, na svoje otroke. Kako jo bodo jutri poslušali. Kako bodo požirali njeno pripoved! Z očmi, z ušesi, z usti! Le zakaj je ta- ko dolgo molčala? Ali se je sramovala tega, da je trpela, da je to trpljenje poznala?

Učiteljica Ana je zaspala, snežinke pa so se še kar naprej poigravale na njenem oknu. Do jutra so zasule vse poti in vse steze.

berilo za mlade

POGREB ZOFKE KUKOVIČ PO OSVOBODITVI

Imela je dvajset let

Zofka Kukovič

Med drugo svetovno vojno, ki se je za Jugoslavijo začela leta 1941, se je Maribor spremenil v mesto trpljenja. Bil je razdejan od številnih bombnih napadov angloameriških letal, saj je bilo v Mariboru mnogo Nemcev in njihovih vojašnic ter tovarna, v kateri so izdelovali letalske dele in motorje. Mnogo družin so izselili in pregnali v Srbijo in na Hrvaško, nekatere pa odpeljali v koncentracijska taborišča, od koder se jih večina ni vrnila. Na dvorišču sodnih zaporov so pobijali talce, v Mariboru jih je bilo ustreljenih šeststosedemdeset. Maribor je dal tudi narodne heroje: Slavka Štandra, Slavo Klavara, Miloša Zidanška, Angela Besednjaka, inž. Joža Hermanka in inž. Rada Iršiča.

Mariborčani in okoličani, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju ali pomagali partizanom, se pogosto spominjajo takratnih dogodkov. Imam precej sorodnikov, ki so bili pri partizanih. Večkrat mi pripovedujejo zgodbe, bolj žalostne kot vesele. Moja babica mi je nekoč povedala dogodek, ki se mi je vtišnil globoko v spomin.

Pripovedovala mi je o svoji najmlajši sestri.

Bilo je mesec dni pred osvoboditvijo. V veliki hiši ob ribniku so otroci že spali, njihove matere pa so se za mizo tiho pomenkovale. Otroci so imeli ošpice in so jih pripeljali k družini Kukovič. Zunanaj mesta so stanovali in je bilo bolj varno zaradi bombnih napadov.

Tiho in spokojno noč je nenadoma razbila glasna nemška govorica. Zene so prestrašeno kriknile: racija! Niso se zmotile. Po vratih so že razbijali vojaki. Kukovičeva mati je šla odpirat vrata in v hišo so vdrli Nemci. Prišli so preiskovati hišo in otroke, matere pa so postavili ob steno, da bi jih zaslišali. Otroci so jokali, vojaki so jih grobo suvali in pretepali. Matere so rotile fašiste, naj puste bolne otroke. Oni pa so divjali naprej in na ta način kazali nezadovoljstvo, da v hiši niso našli nobenega »bandita«. Kukovičeva hiša je

bila namreč skoraj vedno polna partizanov, ki so pri njih iskali zatočišča. Besni fašisti so menda od utrujenosti le nehali razgrajati. Ukazali so najmlajši, dvajsetletni Zofki, naj gre z njimi. Da jim bo pokazala pot, so rekli. Zene so objokane otroke spravili spat in jih skušale pomiriti.

Vdor je najbolj prizadejal Zofkino mamo. Z Nemci je šla njena najmlajša hčerka. Tako se je bala zanjo. Zofka je delala za partizane. Vsi so jo imeli radi, bila je vestna kurirka, lepa in dobra deklica.

Tudi matere so se počasi odpravile spat in skušale pozabiti na strašni dogodek. Le Kukovičeva je bedela in čakala na Zofko. Ni je bilo znotraj ne naslednjega dne. Mati, sestre in bratje so že skoraj obupali, da se bo vrnila, čeprav so se tolažili z najrazličnejšimi razlogi. Zanj so povpraševali pri sosedih, a nihče jim ni vedel ničesar povedati.

Četrtega dne je prišel k njim sosed Kumar, ki je lovil ribe v stari strugi Drave in tam našel Zofkino truplo. Vsi so odhiteli k reki. Na progu je ležalo zabuhlo, na pol golo telo. Bilo je polno podpludb in ran, na hrbtu in rokah so bili sledovi puškinih kopit. Zofke skoraj niso prepoznali. Vsi so bili pretreseni, a mati, ki jo je prizor najbolj prizadel, je ostala trdna. Tolažila je svoje otroke in jih bodrila. Zofko so pokopali ob Dravi, ker je niso smeli na pokopališču.

Pozneje so zvedeli, da je Zofko izdal gostilničar Brus, ki je imel na vesti mnogo strašnih izdajstev. Zvedeli so tudi, da so Nemci namenoma prišli po Zofko. Partizani so Brusa kaznovali s smrtno kaznijo.

Mati je od strahot, ki jih je povzročila vojna, zbolela. Dva njena otroka, Nančo in Toneka, so hudo mučili v zaporih, družino sina Pepija so pobili, prav tako njeno najljubšo hčer Zofko. Mati je umrla štiri leta po osvoboditvi.

BARBARA VERDNIK

kramljanje

Spoštovana urednica!

Mladinska revija »Kurirček« me že lep čas ogreva in sem vesela, da se lahko štejem med njene sodelavke. Zdaj se oglašam tudi vam. Ne samo zavoljo želje, da sodelujem z vami, marveč tudi zato, da vam sporočim svoje navdušenje, ker ste v »TV 15« uvedli mladinsko stran. Namenjena je visokemu cilju: mladini pokazati vojni čas z vsemi strahotami in trpljenjem — ne zato, da bi to propagirali, pač pa zato, da bi v mladih vzbudili spoštovanje do tega, kar imajo in česar njihovi predniki, ko so bili še mladi, niso imeli.

Nočem biti krivična in vendar me preganja občutek, da nekatera mladinska uredništva na Slovenskem preveč malicijo vojni čas, ga zavijajo v pernico in puh ali spreminjajo v pustolovske zgodbe. Po-

tem spet berem ali poslušam pravljico (ki naj bi bila pravljica!), v kateri žal nastopajo sanjska bitja, ki se kažejo (in, kar je huje, v vsej svoji grobosti in, kar je še huje, v vsej svoji majhnosti v odnosu do sveta in do življenja sploh. Morda gledam na podobna mladinska dela z napačnega vidika, a eno si skoraj upam trditi, da je zgrešeno mnenje nekaterih mladinskih urednikov, ki trdijo, da bi resničen prikaz težke vojne dobe prizadel otroško duševnost. Mislim, da je to nezaupnica otrokom, ki predstavljajo naš bodoči rod.

Ne vem, ali je moje pisanje spodobno plemeniti duha mladih, a trudim se, da bi vseeno ostala na trdnih, resničnih tleh, pa naj ima zgodba veselo ali žalostno, trpko ali smešno ali celo pravljico vsebino. Tudi za pravljico vsebino se mora skrivati resničnost, ki pobija neresnična mnenja pravljicnih junakov. Tak je pač moj pogled na pisateljevanje in, če vam bo všeč,

se bom večkrat oglasila. »Trpki na smeh« in »Črne štuke« pa sem namenila berilu za mlade... Vi sami boste odločili ali sta prispevka primerna za vaš list ali ne. V vsakem primeru vam želim veliko delovnih uspehov, pri uspehih pa osebnega zadovoljstva.

Z najlepšimi pozdravi

Marta Grom
Gosposka 3
61000 Ljubljana

Spoštovana tovarišica Gromova!

Že skoraj leto dni objavljamo berilo za mlade, a vendar ste bili edini, ki ste tekstu priložili tudi daljše pisemce. Priznati moram, da sem se vaših besed razveselila. V oporo nam bodo pri nadaljnjem delu, ki — mislim predvsem na prispevke mladih — le ni tako lahko, kot se morda zdi. V vsak, še tako droben zapis, je vloženo neverjetno veliko truda in ljubezni.

Pa lepo bodite pozdravljeni!
Milena Štrajnar

STAREMU OČETU V SPOMIN

Listi nemo govore

Vem, predolgo sem oklevala in sedaj leže pred menoj le trije orumeneli listi, popisani s tresočo roko. V kratkih in jedrnatih stavkih sta popisani dve leti, 1942 in 1943. Čeprav besede niso izbrane, temveč vsakdanje in preproste, mi ti trije listi ustavijo čas in zdi se mi, da še vedno sedim pred kočo in poslušam starega očeta. Najin pogovor moti le zoborenje bistre studenčnice, ki hiti prek kamenja, vedno naprej, le naprej.

Rodil se je sredi mrzlega zimskega dne leta 1885 v naročju mogočnih, zelenih savinjskih gozdov. Že ob rojstvu mu je bila namenjena naporna in trnova pot. Njegovo otroštvo ni bilo brezskrbno, že zgodaj je okusil vonj znoja in okus solza. Toda mladost kljubuje vsemu. Izbral si je ljubeznivo dekle in z njo ustvaril skromen domek — njuna dota sta bili ljubezen in razumevanje. Prihajali so otroci, kar šest lačnih uštec se je nabralo. Kmalu po rojstvu najmlajšega je ostal sam. Zahrbtina bolezen mu je ugrabila življenjsko družico. Marsikdo bi klonil pod težavnim bremenom in otroci bi okusili grenak mačehin kruh. Neustrašno si je naložil breme in se prebijal naprej — sam. Otroci so rasli, bili večkrat lačni kot siti, a pošteni in delavni. Ko je najmlajši bolj ali manj samostojno stopil na lastne noge in odšel po svetu s trebuhom za kruhom, je izbruhnila vojna. Kot pošten in zaveden Slovenec je vedel, kje je njegovo mesto.

In zdaj naj spregovore orumeneli listi sami:

»Leta 1942 sem delal na cesti proti Rastkam, potem pa sem šel v planino za pastirja. Nedo dolgo zatem so me neke noči obiskali prvi partizani. Poznal sem samo dva, Savinjcana sta bila, drugi so bili menda Dolenjci. Bili so lačni, zato sem jim dal kruha in mleka. Partizani — takrat jih je bilo tam okoli še malo — so hodili v glavnem v manjših skupinah, največ po dva ali štirje. Z živževom so se zelo težko preskrbovali, saj so se lahko oglasili le pri redkih kmetih, najbolj zanesljivih seveda. Njihove vrste so se večale. Pri meni so se oglašali vedno bolj pogosto. Delil sem z njimi, kar sem pač imel.

Partizani niso bili naši edini obiskovalci. V planino so prišli tudi Nemci. Nekega dne so partizani obračunali z izdajalci v Radmirju. Nemci so jih zasledili in enega ubili, drugi pa so se zatekli v planino. Pri meni so si skuhalih nekaj za pod zob in se potem odpravili proti Koroški. Naslednji dan so prišli policisti. Dobili so me pri živini. Sled jim je govorila, da so tod hodili partizani. Ustrelili bi me bili, da ni bilo sosednjega pastirja. Trije so namerili name puške, zahtevajoč, naj povem, kje so banditi. Ker sem molčal, je komandant začel šteti: ena dve... Pa pride sosed — pastir. Na vprašanje, če je videl bandite, pritrdi. Vedel je, da me bo le tako rešil. Pokazal jim je smer, v katero naj bi šli. Vprašali so ga še, če sem jih videl tudi jaz. Zanimal je in dodal, da me takrat ni bilo doma. Izpustili so me in krenili proti Ljubnem.

Partizanov je bilo čedalje več. Obiskovali so me vedno pogosteje. Meseca oktobra jih je bila že močna četa. Tudi doma so se oglašali. Otroci so poizvedovali za novicami in jih opozarjali na morebitne nevarnosti. Leta 1943 jih je bilo že toliko, da so me obiskovali vsak večer in večkrat mi je zmanjkalo hra-

ne za vse. Prihajali so s Pohorja, zlasti kurirji, ki jih je pot vodila mimo, posebno dobro se spominjam komandanta Harkova.

Moje delovanje ni ostalo skrito, zlasti ne gozdarju Kristofu, izdajalcu. V bližini moje koče je opazil kurirje in takoj odhitel javit, da so pri meni partizani. To je bilo 29. avgusta. Morilska tolpa policistov — sto jih je bilo menda — je obkolila mojo kočo. Kurirji so se bili na srečo že prej umaknili, jaz pa sem se zadrževal pri sosedu. Ko sem se zvečer nič hudega sluteč vračal, sem padel v njihovo zasedo. Kočo so zastražili, mene pa grozno pretepli s puškinimi kopiti. O pol dvanajstih — bila je temna poletna noč — sem zaprosil stražarja, če smem na stran. Komandant je ukazal straži pred kočo, da se smem oddaljiti le dva metra. Sklenil sem tvegati — pretvarjajoč se, da si odpenjam hlače, sem skočil med skalovje. Tekel sem na življenje in smrt, bos in ves pretepen sem se skozi točo krogel z nečloveško močjo izvil zadnjemu obroču zasede. Ušel sem, kajti okoli sem zelo dobro poznal in noč je bila hudo temna. Tekel sem prek trnja, skalovja, jarkov in ko sem se ustavil pri bratu, me je komajda prepoznal. Casa za počitek ni bilo. Vedel sem, kaj čaka otroke, ko Nemci besni pridejo s planine. Vzeli so nas gozdovi in ko so Nemci drugi dan potrkali na naše duri, je bila hiša že prazna.

Ko se je ob koncu vojne vrnil v svoj opustošeni domek, je težko čakal otroke. Vrnili so se vsi, ki so z njim odšli k partizanom. Vojna vihra mu je vzela le enega... Pa so se kmalu razšli in osnovali svoje družine. Rad jih je obiskoval in pestoval nas, vedno nagajive vnuke. Potem se je vedno znova vračal v naročje Savinjskih planin, kjer se je rodil in boril za vsakdanji košček

TV-15
za
mladino

kruha. Poleti smo ga obiskovali, presrečni, ko nam je ob lepih večerih pripovedoval pisane zgodbe svojega življenja.

Izgubili smo ga, našega starega očeta. Nikoli več ne bo posedal pred hišo v okrilju mogočnih smrek, a studenček pred hišo še vedno poje svojo igričo pesem. Pokriva ga slovenska zemlja, ki jo je tako ljubil, za katero se je boril in bil pripravljen tudi umreti. Naše oči bodo zrle v njegov, od gub razoran obraz le še na sliki; njegove oči so za vedno ugasnile, nas pa bo še dolgo grel ogenj njegove nesebične ljubezni.

ANICA DOBRAVC

Esesovski zaklad (5)

PREVEČ SO ZAJELI, PA NE MOREJO POŽRETI

Devetmesečna bilanca turizma izkazuje celo 1.600.000 nočevanj, toda turistično gospodarstvo v šibeniški komuni spremlja mnoge objektivne in subjektivne težave. Najaktualnejše so — presežene investicije. Po najnovejših podatkih si uprava hotelov »Primošten«, »Vodčanka«, »Solaris« in »Rivijera« na vse načine prizadevajo izveči se iz težav, v katere so zalezi zaradi 120 milijonov dinarjev prekoračenih investicij. Izhod je (za sedaj) težko najti, ker banke nečejo (a morda tudi ne morejo) dati dodatnega denarja.

Vjesnik — 15. XI. 1972

KOLIKO ZASLUŽIJO ZAPOSLENI

V družbenem sektorju gospodarstva je letos zaposlenih poprečno vsak mesec nekaj več kot 4 milijone Jugoslovancev. Največ zaposlenih ima SR Srbija, preko milijon in pol, nato Hrvatska okrog 850.000, Slovenija zaposluje preko 570.000 prebivalcev, Bosna in Hercegovina okrog 550.000, Makedonija skoraj 280.000 in Crna gora 84.000.

Kar je pri teh podatkih zanimivo, je to, da več kot polovica zaposlenih dobiva mesečno med 1000 in 1600 din osebni dohodkov. Po podatkih zveznega zavoda za statistiko okrog 8 odstotkov Jugoslovancev zasluži mesečno med 1800 in 2000 din, nekaj manj kot petina zaposlenih Jugoslovancev zasluži mesečno preko 2000 din, medtem ko 3,7 odstotkov Jugoslovancev, to je 140.000 zaposlenih, zasluži med 3000 in 4000 din mesečno. Samo 1,2 odstotka, kar je 50.000 Jugoslovancev, zasluži mesečno nad 4000 din. Dnevnik — 13. XI. 1972

NADURNO DELO

Nadurno delo je najpogostejši pojav v tistih podjetjih, v katerih delavci v delovnem času izrabljajo samo 60 odstotkov svojih delovnih zmoglosti.

To je povsem naravno. Če se delovni čas končuje predčasno, je potrebno nadurno delo.

Nedeljne novosti — 12. XI. 1972

POVZROČILI SO MILIJARDNO ŠKODO

Preiskovalni organi splitskega okrožnega sodišča so na zahtevo javnega tožilca razširili krog osumljenih v »afri Koteksa«. Doseganja preiskava je pokazala, da je pet članov tega podjetja preko osnovnih poslovnih točk v inozemstvu oškodovalo ali pa so odgovorni za škodo, storjeno podjetju in družbeni skupnosti, ki znaša okoli pet milijonov ameriških dolarjev in 20 milijonov zahodnonemških mark. Te vsote pa najbrž še niso dokončne, prav tako pa se bo verjetno razširil tudi krog osumljenih. Zdaž sta v preiskovalnem zaporu nekdanji direktor Koteksa Dalibor Vulić in finančni direktor Borčić.

Delo — 17. XI. 1972

PRIMER IZ SKOPJA

Ko je dr. Vasil Grilčev zavračal tezo, da samo zunanji činitelji ustvarjajo izgubo v delovnih organizacijah, je navedel primer iz Skopja. V tem mestu sta dve tovarni sokov, odaljeni druga od druge komaj 5 kilometrov: Prva, skopska »Biserka«, izkazuje izgubo v znesku pol milijarde dinarjev, druga, slovenska »Jugokoteks«, ki dela pod istimi pogoji, ima dobiček v istem znesku.

Nedeljski dnevnik — 19. XI. 1972

NAŠLI SO JIH!

Deset oseb iz Banjaluke, med katerimi sta tudi dva uslužbenca tamkajšnje občinske uprave (ki sta hkrati utajila tudi največ davka, saj mora eden plačati okoli 20.000, a drugi okoli 30.000 dinarjev) mora vplačati utajeni davek, a postopek vodi še proti drugim desetim osebim.

Trinajst lastnikov osebnih avtomobilov, ki so se začasno preselili, da bi registrirali vozilo in se izognili plačilu davka je dobilo odločbe za plačanje davka od 1740 do 2940 dinarjev.

Vjesnik — 17. XI. 1972

VELENJSKI REKORD

Po dograditvi novega izvoznega nadkopa Pesje povečujejo v Rudniku lignita Velenje proizvodnjo iz dneva v dan. Medtem ko so do nedavnega proizvedli dnevno med 11.000 in 12.000 ton lignita, ga zdaj že okrog 13.500 ton. V sredo, 11. oktobra, so dosegli celo rekorden izkop, saj so nakopali kar 14.200 ton lignita.

Delavska enotnost — 11. XI. 1972

Pet težkih kamionov se je počasi premikalo po ovinkih gorskega sedla Pötschen. Hrup motorjev se je mešal z bučanjem hudournika Traun, ki se vije vzdolž ceste.

Streljanje se je slišalo v dolino reke Enns in se odbijalo od sten. Kroglice iz težkega mitraljeza so švigale vsepovsod. Dve močni eksploziji sta si sledili v presledku 20 sekund.

Tovornjaki so se spuščali s sedla Pötschen v smeri Alt-Aussee. Štiri kilometre pred vasjo so naleteli na umikajočo se kolono nemške pehote in sicer na 16. alpsko divizijo. Može so se pomikali v gosjem redu in se spotikali po slabem kolovozu. Odvrgli so čelade, nahrbtnike, ročne granate. Nekateri so bili že brez orožja. Čudna četa ni videla petih kamionov Mercedes-Benz.

Pred Alt-Aussee je straža ustavila tovarnjake. Esesovski oficir je izstopil in prosil, če lahko govori s poveljnikom postojanke. Esesovske patrulje so se z brzostrelkami v rokah sprehajale po glavni ulici. Dve minuti pozneje je vodja konvoja v spremstvu poveljnika postojanke vstopil v pisarno Oberführerja (polkovnika) Kleina. Pozdravil je in pokazal ukaz o posebni nalogi z lastnoročnim podpisom esesovskega generala Kaltenbrunnerja in s pečatom »Transport Reichswichtig« (prevoz državnega pomena).

Klein je dovolil, da tovarnjaki nadaljujejo svojo pot in oficirju zaželel srečo. Z zasenčenimi lučmi so tovarnjaki peljali skozi vas proti Bad-Aussee in zavili na ozko pot, ki pelje k jezeru Toplitz. Začelo se je svitati. Fieseler-Storch je preletaval kolono tovarnjakov. Vozniki so zmanjšali hitrost. Strmina je postala vedno hujša. Cesta je vklesana v rdečkasto skalovje. V daljavi so se goli grebeni Todtes Gebirge-Mrtvih gora — dvigovali v nebo. V kabini drugega tovarnjaka je Hauptsturmführer (stotnik) Froelich odprl torbo z dokumenti, da bi preveril vsebino. Nič ni manjkalo: glavni načrt v razmerju 1 proti 20.000 Salzkammerguta ... zemljevid rudnikov soli v Grundlseeju ... seznam oficirjev poizkusne pomorske baze jezera Toplitz ... šifrirani dokumenti in seznam predmetov, ki so jih pod njegovim vodstvom prevažali tovarnjaki.

Seznam »Geheime Reichssache« — Tajnost državnega pomena — je Froelich znal na pamet. Toda po zadnjem sestanku s Kaltenbrunnerjem ga je prebral že desetkrat. Froelich je bil član varnostne službe »AMT VI. M. I.«, ki je skrbela za odtok ponarejenih deviz, tiskanih v Sachsenhausenu.

Podroben pregled

Seznam »Geheime Reichssache« je vseboval naslednje podatke:

500 kg čistega zlata v palicah po 50 kg, vzete iz Nemške narodne banke;

50 zabojev (posamezen je tehtal od 40 do 50 kg) zlata in draguljev, vzetih iz Slovaške narodne banke, odkupili pa so jih s ponarejenimi funti šterlingi, ki so jih tiskali v Sachsenhausenu;

20 milijonov švicarskih frankov;

5 zabojev briljantov in drugih zlahtnih kamnov (med njimi bajeslovni dragulji nekdanjih kraljev, ki so jih esesovci ukradli iz Narodnega muzeja v Pragi in Bratislavi); zbirka znank, ocenjena na 5 milijonov zlatih mark;

175 kg mamil: posebno opija, morfija in heroina;

zaboječek ampul s strupeno vsebino; seznam odprtih bančnih računov v prestonih in nevronskih držav: Švice, Španije, Irske, Sirije, Švedske, Argentine ...

V drugem seznamu so bili naštet še preostali nacistični vojni zakladi, ki naj bi jih prepeljali kdaj drugič:

konvoj zlata in umetnin, ki jih je nakopičila varnostna služba »AMT VI.«;

konvoj za zaklad »Albanija«, ki so ga zaupali Oberführerju (polkovniku) Vitzhunu;

konvoj za zaklad »Jugoslavija«, ki so ga zaupali Hauptsturmführerju (Stotniku) Mandlu in Sturmbannführerju (Majorju) Höttlu iz varnostne službe »AMT VI.«;

konvoj za zaklad »Romunija«, ki so ga zaupali Obersturmbannführerju (polkovniku) Haunerju ...

V dodatni listini so omenjali prevoz zabojev, last admiralja Canarisa, v katerih so bili gobelini in perzijske preproge v vrednosti 200 milijonov dolarjev. Tudi za ta prevoz je bil odgovoren Froelich.

To noč so bili esesovski komandosi, ki jih je vodil Otto Skorzeny, predstojnik »AMT VI. S« (sabotažnega oddelka), še posebno delavni v Ausseeju, Alt-Ausseeju, Salzburgu, v soteski reke Enns in na cesti, ki vodi k jezeru Toplitz.

Okoli pete ure zjutraj se je pet tovarnjakov Mercedes-Benz zaustavilo pri kažipotu, na katerem je bila napisana ena sama beseda: »Marineversuchsstation«.

Jezero Toplitz, obdano z gozdovi, nad katerimi se v daljavi dvigajo gole piramide Todtes Gebirge, zbudi v nas predstavo Wagnerjeve izmišljene ladje z njenim po-

šastnim moštvom. V neki samotni dolini je Kriegsmarine zgradila poizkusno pomorsko bazo, kjer naj bi preizkušali podvodne rakete in »Schmetterlinge« — izstrelke, ki naj bi jih dirigirali z zemlje.

Cesta se je nenadoma končala. Froelich in esesovci so izstopili. Končno so le prišli do cilja, skritega v srcu alpske trdnjave. Nad jezerom je krožil kraljevski orel ... Skoraj istočasno pa je neki nemški konjeniški oddelček prispel na dvorišče vojašnice Alpenjäger Regimenta v tirolski vasi Mitlenwald. S sabo je pripeljal kup zabojev. S poveljniških vozov so izstopili Hans Heinrich Lammers, trije uslužbeni Reichsbanken in deseterica esesovskih višjih oficirjev v črnih plaščih. Sturmbannführer (major) Fritz Kurtmann, poveljnik Alpenjäger Regimenta, jih je sprejel.

Jana
sodoben ženski tednik

Lammers je pokazal listino; Kaltenbrunner je podpisal vsak list posebej. V listini je bil seznam dragocenosti, ki so jih zaupali Kurtmannu:

730 zlatih palic, težkih 3650 kg, njihov lastnik pa je bila »WVHA« — se pravi esesovsko osrednje ekonomsko vodstvo;

25 zapečatenih zabojev dragih kamnov in briljantov (glavni dobavitelj je bil »Laval«, francoski agent »AMT-e VI.«, komonim za predsednika sveta, ki se je ukvarjal z nakupi draguljev);

16 poštnih vreč, nabito polnih tujih deviz;

34 bakrorezov in kup papirja za tiskanje ponarejenih dolarjev.

Kurtmann je podpisal dokument. Potem so esesovci prenesli vse zaboje z vozov na tovarnjake.

Konvoj tovarnjakov se je pomikal v smeri Porte Claudie. Tudi Kurtmann je moral prepeljati zaklad v Alt-Aussee in do jezera Toplitz. Vojaki so na tovarnjake narisali ogromne rdeče križe.

Mrtve gore

Konec poletja 1949. leta se je vojaški kamion francoskih okupacijskih sil ustavil ob robu jezera Alt-Aussee v alpskem pogorju Salzkammerguta. Šest mož v zelenih uniformah s črnimi baretkami alpskih lovcev je izstopilo. Iztovorili so dve potapljaški opremljeni, kompresor in plinski kuharlik ter se lotili dela.

Dva potapljača sta izgnila v mrzlih vodah Alt-Ausseeja.

S terase svoje gozdne hiše, ležeče nad jezerom, jih je nekdo opazoval. Z očmi, uprtima v mogočno potapljača, je Zankov, nekdanji bolgarski ministriški predsednik, ves osupel gledal, kako sta moža-žabi iz vode dvignila več zabojev. Njuni štirje tovariši so jih nato varjali na tovarnjak G.M.C. Avstrijska policijska patrulja je prav dobro videla prihode in odhode šestih vojakov. Niso se pa pozanimali, kaj se dogaja, ker

je šlo za člane ene izmed okupacijskih sil, kakor je v tem pričala registrska tablica na njihovem vozilu. Patrulja je izpovedala da je tovarnjak okoli 17. ure 30 minut zapustil Alt-Aussee. Njihovo pripovedovanje je potrdil tudi Zankov. Tovornjak so opazili na serpentinah gorskega sedla Pötschen. Kmalu zatem so dobili sporočilo, da je kamion peljal skozi Bad Ischl ... Potem pa je sled izginila za vedno!

Šest francoskih vojakov je bilo v resnici šest nekdanjih esesovcev iz oddelka IV. B-4 državne varnosti Obersturmbannführerja Adolfa Eichmana, ki so se sedaj priključili tajni nacistični organizaciji »Zvezde šest«. Štiri leta po vojni so prišli po del zaklada, potopljenega v jezeru Alt-Aussee.

Organizacija »Zvezde šest« je dobila ime po šestih avstrijskih pokrajinskih prestolnicah, kjer so si nacistični komandosi poiskali zavetje. Zankov, kakor tudi številni drugi člani vlad, ki so sodelovali s Hitlerjevo Nemčijo, se je tik pred sovjetsko vojno napovedjo Bolgariji, 5. septembra 1944. leta, na vrat na nos zatekel v srce alpske utrdb.

Od tedaj se je na področju Aussee in jezera Toplitz dogajala cela vrsta tragičnih in zagonetnih pripeljav. Na jezerskem področju Salzkammerguta je na površini 1.650 kvadratnih kilometrov 35 različno velikih jezer, vsa v kotlini reke Traun, pritoka Donave. Kot večina gorskih jezer so tudi ta zelo globoka. Jezero Toplitz pa je tako globoko, da bi težko našli še globlje: njegova globina je večja od tretjine jezerskega premera. Visoko gori se dvigata strašen kamnit kaos Todtes Gebirge-Mrtve gore in Dachstein, mogočen gorski vrh. Salzkammerguta je s svojimi vrhovi, tremi ledeniki, soteskami, votlinami, s svojimi petintridesetimi jezeri in opuščeni rudniki soli v ljudski domišljiji postal fantastična dežela, polna bajeslovnih bitij. V skritih podzemskih palačah spijuje junaki in bajeslovni kralji ter čakajo na tisti dan, ko se bodo prebudili ... Nacisti pa so si v Salzkammergutu izbrali votlino in v njej — kakor Ali-Baba — skrili svoje bogastvo.

Osební tajnik Martina Bormanna Helmut von Hummel se je napotil v rudnik Alt-Ausseeju. Spremljali so ga zdravnika Ruprecht in Schedelmann in nekdanji esesovec, sedaj šofer, Karl Kluge.

(Nadaljevanje prihodnjic)

REŠITEV KRIŽANKE

VODORAVNO: Spacal, tabela, Nazarje, GLIN, ar, Enos, TO, porednež, am, krater, anagram, Pino, namera, Lasič, Audi, Korana, otipavanje, PL, Oro, mast, oris, Lörger, Ast, Adam, O'hara, nimb, žagan les, Naser, roto, Rtanj, trk, inovacija, AI, nered, Kapica, ac, car, ovinek, vrata, ato, Ali, tlak, Katarina, ideja, Tivat, AN, SA.

Knjigo »Sveti Urh« prejme: Debevec Anica, Tavčarjeva 4 — pošta 64270 Jesenice na Gor.; knjigo »Beg iz morišča« Ida Bregar, Višnja gora 113 — p. 61294 Višnja Gora in knjigo »Prvi bataljon« pa Stefi Fajš, Uniše 11 — p. 63232 Ponikva. — Nagradenci prejmejo knjige po pošti.

UPRAVA LISTA

gorenje

JE NAŠLO POT DO LJUDI, LJUDJE SO NAŠLI SREČO.

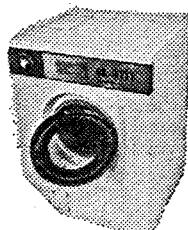
Iz velikih proizvodnih hal Gorenje prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na tem področju svojo pot.

Pri vseh gospodarskih aparatih Gorenje velja skupno pravilo: lepota, kvaliteta, ekonomičnost ...

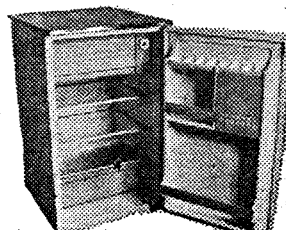
Delo s stroji Gorenje je pesem. To je lepa in prikladna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

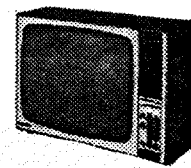
Strednjak GORENJE tip EP 548
Cena 1337 din

Pralni stroj GORENJE tip 664 B10-S
Cena 3341 din

Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit
Cena 1276 din

TV - Gorenje avtomatič 908
Cena 3780 din

LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišei ČGP »Delo« Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 42 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezne številke v kolportuži 1 dinar — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, 61001 Ljubljana, ali na tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »TV 15«, Beethovnova 10, 61001 Ljubljana, poštni predal 598 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.